
2018

VI МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

31 липня 2018 р.

Переяслав-Хмельницький

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки
в країнах Європи та Азії»**

31 липня 2018 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

VI Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития современной науки
в странах Европы и Азии»**

31 июля 2018 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «**Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії**» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 105 с.

Материалы VI Международной научно-практической интернет-конференции «**Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии**» // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницький, 2018 г. – 105 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

І.В. Тиха,

А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровнік,

А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

**Галина Дорожко, Ірина Дорожко, Вікторія Портна
(Токмак, Україна)
Олександр Непша
(Мелітополь, Україна)**

**НАЙБІЛЬШИЙ КИЗИЛОВИЙ САД ЄВРОПИ – В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ,
ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Дерен справжній (кизил) – *Cornus mas* L. (лат. *corni* – ріг + *mas* – чоловік) родини деренових (*Cornaceae Dumort.*); рос. назви: кизил мужской, кизил обыкновенный (тюрк. кизил красный); нар. назви: дерн, кизиль, корне, роговик. Дикий кизил росте в Центральній, Південній та Західній Європі, на Кавказі, у Криму, Середній та Східній Азії [2].

Кизил – цінна плодова, лікарська, технічна і декоративна рослина. Займатись культивуванням кизилу люди почали ще з давніх часів. Відомо, що на початку нашої ери греки і римляни відбирали кращі форми і, за свідченням Вергілія, досягли у цьому успіху. Достовірно відомо, що на московській землі вперше намагались акліматизувати кизил у XVII сторіччі. З давніх часів відваром із листя кизилу лікували кишкові захворювання, а відваром плодів – застуду і лихоманку. На Кавказі із перетертих плодів кизилу роблять особливий вітамінний лаваш. Відомо, що під час Першої світової війни за допомогою такого лаваша вдалося ліквідувати цингу на Кавказькому фронті. Жителі південних районів, де поширений кизил, недозрілі плоди солять із лавровим листом і фенхелем. За смаком вони нагадують маслини. Можливо, цей рецепт дійшов до нас з часів Стародавньої Греції і Риму, де також солили плоди кизилу і їли їх з хлібом і сиром, м'ясом і рибою. Дослідженнями останніх років встановлено, що плоди кизилу згубно діють на бактерії тифодизентерійної групи, стрептококу, туберкульозну паличку і показані при шлунково-кишкових розладах. Плоди кизилу, які містять велику кількість солей заліза, калію, магнію, органічних кислот, стимулюють кровотворення, підтримують кислотно-лужну рівновагу, виводять надлишок сечової кислоти [7, 8]. Дикорослий кизил в Україні зустрічається у Криму, в гірських лісах і на схилах пагорбів у Закарпатті. У Виноградівському районі Закарпаття, в урочищі Ботар збереглася природна плантація кизилу площею до 30 га – одна із найбільших у Європі. Кизилу властива висока стійкість до несприятливих погодних умов, він росте на будь-яких ґрунтах. У результаті аналітичної і синтетичної селекції головним науковим співробітником Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, проф. Клименко С. В. створені перспективні для України сорти кизилу з овальними, кулястими, грушоподібними, пляшкоподібними плодами червоного, темно-червоного, вишневого, жовтого і рожевого кольорів. Ці сорти кизилу перспективні для промислової, фермерської і любительської культури у Лісостепу і Поліссі України, а також в Степу, в умовах зрошення. Вперше у 1990-1999 рр. передані у Держсортвипробування і внесені у реєстр сортів рослин України такі сорти, як Володимирський, Кораловий Марка, Елегантний тощо [5, 9, 11].

Дикорослий кизил на території України поширений у південно-західній частині Правобережжя, в Карпатах, Закарпатті, в Криму. Райони заготівель – Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області, південні райони Кіровоградської, Одеської, Черкаської областей. Часом утворює суцільні зарості [3].

Характеризуючи кизил, вчені пишуть про невибагливості до ґрунту і високу зимостійкості. Дійсно, кизил в дикій природі часто зростає на кам'янистих схилах і малородючих ґрунтах. Разом з тим в культурі його радять висаджувати на ґрунтах легкого механічного складу, з хорошою повітро- і водопроникністю. Також відзначають, що культура добре росте в добре зволжених пониженнях і на ґрунтах, багатих кальцієм і магнієм, і не любить засолених і заболочених ґрунтів. Ґрунтові води повинні бути не ближче, ніж 1,5-2 м до поверхні [12].

Запорізька область за своїми агрокліматичними показниками та ґрунтовими ресурсами підходить для вирощування кизилу.

Особливості клімату Запорізької області – високі температури повітря влітку, морозні малосніжні зими, недостатня кількість опадів. Територія області знаходиться в степовій зоні, тому для неї характерні в основному чорноземні ґрунти. Серед чорноземів на даній території поширені чорноземи звичайні і південні. Значні площі займають також каштанові ґрунти і солонці. Ґрунти утворились на лесових породах і тому мають легкий механічний склад [13, 14, 15, 16].

Саме в 2013 році в с. Нове Токмацького району Запорізької області голова ФГ «Токмацьке-2010» Сергій Миколайович Ольшанський заклав кизиловий сад на площі 14 га. найбільший в Європі (рис.1). Було привезено з Криму та висаджено 10,5 тис. саджанців. Сорти кизилу Володимирський, Михайлівський та Семен, були підібрані для вирощування в умовах сухого степу, а саме в Запорізькій області [1, 12].

Рис. 1. Голова ФГ «Токмацьке-2010» С.М. Ольшанський в кизилівому саду [1]

Зразу після висадки аграрій стикнувся з першими проблемами. Як виявилось, необхідно було формувати кущі саджанців кизилу, інакше він виросте до 6-7 метрів, що ускладнювало б обробіток та збирання врожаю. Також виявилось, що висаджені сорти кизилу хворіють і їх треба лікувати. За три роки загинуло близько 1,5 тис. кущів кизилу. Для вирішення цієї проблеми необхідно була консультація спеціалістів-науковців з питань агротехнології вирощування кизилу в Степовій зоні України. Таким консультантом стала доктор біологічних наук, професор Клименко Світлана Валентинівна, яка працює головним науковим співробітником Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України [1, 12]. Серед наукових доробок проф. С.В. Клименко [5-10] значна частина наукових робіт присвячена біології, сортам та вирощуванню кизилу на Україні.

Перший сигнальний варіант кущі кизилу дали вже в перший рік після висадки. Постала проблема збуту вирощеної продукції. Вихід голова фермерського господарства С.М. Ольшанський знайшов в м. Дніпро. Спільно із дніпропетровською компанією «Фітотрейд» на давальницьких умовах компанія переробляє кизил на варення, пюре, компоти, морси та соуси під торговою маркою «Famberry». Поки що компанія працює на внутрішньому ринку – продукцію «Famberry» можна придбати у магазинах мереж «Vagus», «Еко-Лавка» та «Класс». Але ідейний натхненник бренду переконаний, що за продукцією із кизилу велике майбутнє, її можна, і потрібно експортувати тим більше, що компанія отримала міжнародний сертифікат «Органік Стандарт». Пробні партії продукції відправлені до Канади, Китаю, Японії.

Нещодавно один із косметологічних брендів розробив кислотний скраб та вибілюючу маску на основі нашого кизилу з с. Нове. Зараз аграрії спільно працюють над екстракцією олії із кісточки рослини. Вважається, що кизилова олія унікальна за своїми природними властивостями [1].

Восени 2017 року ФГ «Токмацьке-2010» збило перший промисловий врожай – 5 тон ягід з 9 тис. кущів. У плодоношення вступили ще не всі кущі, але навіть там, де не було ягід, заклалася плодова брунька. У цьому році господарство планує отримати більш масштабний промисловий урожай – близько 10 тонн кизилу. Крім того, господарств продовжує розширюватись – планується вирощувати 16 га кизилового саду. Планується, що через 5 років сад даватиме 38-40 т/га ягід. Адже, за підрахунками вчених, кущ кизилу дає від 15 до 80 кг ягід на рік [1, 12].

Література:

1. Глотова Ірина. Сила кизилу: як і на чому заробляє власник найбільшого у Європі саду [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/sila-kizilu-ak-i-na-comu-zaroblae-vlasnik-najbilsogo-u-evropi-sadu>
2. Дерен справжній/Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2457/deren-spravzhnij
3. Дерен справжній/ Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дерен_справжній.
4. Клименко С.В. Кизил на Украине /С.В. Клименко. – К.: Наукова думка, 1990. – 174 с.
5. Клименко С.В. Кизил. Кизил в Україні: біологія, вирощування, сорти / С.В. Клименко. – К.: Фітосоціоцентр, 2000. – 92 с.
6. Клименко С.В. Культура кизила в Украине / С.В. Клименко. – Полтава: Верстка, 2000. – 80 с.
7. Клименко С.В. Кизил/С.В. Клименко. – К.: КП «Дім,сад, город», 2003. – 46 с.

8. Клименко С.В. Кизил. Сорта В Україні/С.В.Клименко. – Полтава: Верстка, 2007. – 44 с. ТОВ НПП «Интерсервис», 2013. – 72 с.
9. Клименко Кизил. Сорта української селекції/С.В. Клименко. –К.: ООО «Водоспад», 2013. – 8 с.
10. Коновалова О.Ю. Дослідження жирно кислотного складу плодів кизилю/О.Ю. Коновалова, О.В. Ковальський, Т.В. Джан, Ф.А. Мітченко// Фітотерапія. Часопис. – №2. – 2012. – С.74-76.
11. Малиновский Богдан. Запорожский фермер заложил самый большой в Европе кизилевый сад [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://propozitsiya.com/zaporozhskiy-fermer-zalozhil-samyu-bolshoy-v-evrope-kizilovyy-sad>.
12. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоecологічний стан: монографія/Л.М. Даценко, В.В. Молодиченко, О.В. Непша та ін., від. ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 308 с.
13. Прохорова Л.А. Прямий вплив клімату на ґрунтоутворювальний процес в Запорізькій області / Л.А. Прохорова, О.В. Непша, Т.В. Зав'ялова // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічно безпечне, високопродуктивне використання ґрунту та застосування добрив» / Редкол.: В.П. Карпенко (відп. ред.) та ін. – Умань: Уманський НУС: Редакційно-видавничий відділ, 2017. – С. 56-57.
14. Прохорова Л.А. Ґрунтоутворювальні породи, як фактор ґрунтоутворення Запорізької області / Л.А. Прохорова, О.В. Непша, А.І. Кондратенко// Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічно безпечне, високопродуктивне використання ґрунту та застосування добрив» / Редкол.: В.П. Карпенко (відп. ред.) та ін. – Умань: Уманський НУС: Редакційно-видавничий відділ, 2017. – С.88-89.
15. Фізична географія Запорізької області: Хрестоматія/За ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 200 с.

СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Іван Білик
(Мелітополь, Україна)

НАСЛІДКИ АНТРОПОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПРИБЕРЕЖНУ ЗОНУ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

Геоекологічні проблеми північного узбережжя Азовського моря можна поділити на дві групи:

I – техногенні, які витікають з геоекологічних проблем всього Азово-Чорноморського регіону взагалі та Північно-Західного Приазов'я зокрема;

II – природні, які загострюються техногенним навантаженням.

До першої групи відносяться, головним чином: 1) сміття (ящикотара, поліетиленовий посуд, плівка, взуття тощо); 2) нафтопродукти та поверхнево-активні речовини; 3) пестициди (ДДТ, ГХЦГ, симазин, гептахлор, карбофос тощо); 4) важкі метали (Zn, Pb, Cu, Co, Ni, Cr, Ca тощо); 5) радіонукліди; 6) стічні води.

До другої групи відносяться: геолого-геоморфологічні процеси (абразія, зсуви, осипи тощо), що призводять до руйнування узбережжя.

Обидві групи тісно пов'язані між собою і безпосередньо впливають одна на одну. Найчутливішою до антропогенного навантаження є прибережна частина Азовського моря, особливо у зоні діяльності портів, гирлові річкові зони, а також зони впливу великих міст. Прибережну частину забруднюють берегові підприємства, які скидають стічні води в море.

Екологічною проблемою є забруднення морської акваторії внаслідок недосконалої системи очисних споруд, зокрема дощової каналізації, збільшення вмісту мінеральних добрив, отрутохімікатів, нафтопродуктів у морських водах. Негативно впливають на якість навколишнього середовища в приморських рекреаційних зонах полігони неутилізованих побутових відходів та загальний санітарний стан території. Фактором екологічної небезпеки, особливо в літній період, є нестача ресурсів прісної води на морському узбережжі [9].

Разом з тим екологічно небезпечним виявилось створення інженерної інфраструктури з метою захисту від ерозії та зсувів прибережної смуги, зокрема широкомасштабне будівництво вздовж морського узбережжя. Внаслідок цього спостерігається деградація окремих популяцій гідробіонтів, розвиваються тупикові трофічні ланцюги, змінюється структура донних біоценозів.

Частину прибережної смуги узбережжя Азовського моря займають промислові зони. Вони приурочені до місць розташування морських портів, родовищ мінеральних ресурсів або міських поселень. З розвитком промисловості на території Північно-Західного Приазов'я розвивається промисловий ландшафт. Найбільш характерні кар'єрні та відвальні комплекси, терикони, псевдокарст у місцях видобутку корисних копалин. До кар'єрно-відвальних ландшафтів відносять вироблені кар'єри з добуванням граніту (Бердянський і Приморський район), графіту (Бердянський район), вапняку, піску (Мелітопольський район), піску (Якимівський район) та інших корисних копалин [11, с. 143-149].

Землі, що використовуються для виробничих потреб, постачання пального, накопичення та збереження відходів, а також навколишні території (ґрунти, прісна вода і море), деградовані від забруднення, як правило, непридатні для подальшого використання. Будівництво промислових об'єктів спричиняє значну шкоду ландшафтам, а також псує візуальне естетичне сприйняття цих ландшафтів. Видобуток піску та щебеню для потреб промислового виробництва і будівництва можуть призвести до пошкодження прибережних ландшафтів аж до їх зникнення.

У зв'язку з активним розвитком рекреації на узбережжі Азовського моря з'являються потреби у розвитку комплексних інфраструктур: промислових об'єктів, інженерно-транспортних систем, рекреаційних закладів тощо, які тісно між собою взаємозв'язані. Сучасні тенденції розвитку сфер обслуговування рекреантів негативно впливають на екологічний стан навколишнього середовища, а саме на прибережну територію Азовського моря.

З розвитком рекреаційної діяльності на узбережжі Азовського моря збільшуються і міста – так званий процес урбанізації. Зростання міст у прибережних зонах Азовського моря додає нових проблем, пов'язаних із тим, що морське середовище все більше по суті стає місцем накопичення найрізноманітніших забруднень, які руйнують як морські, так і прибережні природні місця існування рослин і тварин.

Процес урбанізації призводить до виїмки ґрунтів, піску, інших будівельних матеріалів для їх використання у міському будівництві, збільшуючи цим загальний обсяг втрат земель від урбанізації. Процес урбанізації також може мати негативні наслідки для морського узбережжя. Наприклад, підвищення рівня ґрунтових вод негативно впливає на екологію річок, а відтак – і на прибережну смугу, що зрештою може призвести до забруднення ґрунтових вод.

Сільське господарство – одна з найбільших і найважливіших галузей виробництва, що активно і здебільшого негативно впливає на прибережну смугу узбережжя Азовського моря. Під цим впливом знаходяться не тільки прибережні землі, але й води Азовського моря, особливо біля берегів Запорізької та Херсонської областей. Під впливом сільського господарства формуються агроландшафти, які підрозділяються на декілька підкласів – польові, лучно-пасовищні, садові, мішані. Прибережну смугу

широко використовують під випас худоби. Неконтрольований випас в зонах надмірної концентрації худоби може призвести до значної ерозії та втрати рослинного покриву, а одночасне усунення всієї випасної худоби сприяє надмірному розростанню рослинного покриву, втрати місць існування багатьох видів рослинності. Використання хімічних добрив і пестицидів призвело до серйозного забруднення поверхневих і ґрунтових вод, а також акваторії Азовського моря, підвищення рівня кислотності доквілля – до різкого зменшення придатності запасів ґрунтових вод [2, с. 105-110; 3, с. 234-235].

На території Азовського узбережжя досить активно розвивається транспортна інфраструктура для забезпечення зручного під'їзду і пересування по узбережжю. У межах досліджуваної території найбільшими транспортними шляхами є автомобільна дорога Ростов–Одеса–Рені, залізничні колії Запоріжжя–Бердянськ, Харків–Сімферополь. Розвиток транспортної інфраструктури викликає негативні зміни в гідрології узбережжя, викликаючи ерозію та зсуви ґрунтів [10, с. 78].

Велику загрозу морському доквіллю становить забруднення з боку великих морських портів. Ця загроза викликає проблеми ерозії прилеглих узбереж, руйнацію природних помешкань, деградацію прибережних екосистем від землечерпальних робіт і намівання ґрунту під нове будівництво. Порти також є головним джерелом забруднення в результаті викидів трюмних вод, чистки дна суден з використанням токсичних хімічних сполук і фарб, особливо в м. Бердянськ.

Протягом останніх десятиріч відбувалися евтрофікаційні процеси, забруднення морського шельфу токсичними речовинами, абразія берегів, втрати біологічного різноманіття і рибних ресурсів, значні втрати рекреаційних ресурсів [9, 10].

Перевищення обсягу забруднень над асиміляційною здатністю морських екосистем, надходження до морів чужинних біологічних видів, використання природних морських ресурсів в обсягах, що перевищують їх потенціал, застосування екологічно шкідливих технологій добування морських ресурсів, транспортування і перевантаження морських вантажів протягом останніх 30-ти років обумовили значні зміни природного стану морського доквілля. Мікробіологічне забруднення прибережних вод стоками комунальних підприємств часто унеможливує їх використання для оздоровлення людей. Хвильова абразія призводить до поширення небезпечних геологічних процесів уздовж усього морського узбережжя [7, с. 79-83].

Розвитку абразійних процесів сприяє геологічна будова берегів – вони складені глинистими лесоподібними породами, що легко розмиваються [4, с. 242; 6, с. 44]. Процеси абразії, як правило, підсилюються зсувною діяльністю, просадкові явища – степові блюдця, поди – пов'язані з широким розповсюдженням в регіоні лесових порід. Для об'єктивної оцінки інженерно-геологічних умов багатьох ділянок регіону необхідно враховувати великий вплив і антропогенного фактору – тих численних процесів і явищ, причиною виникнення і розвитку яких є інженерно-господарська діяльність. Будівництво на узбережжі Азовського моря викликає досить значні зміни гідрологічного режиму у береговій зоні, що призводить до інтенсифікації абразійних процесів, зсувних та ін. На багатьох ділянках спостерігається підйом рівнів ґрунтових вод і формування «техногенних» водоносних горизонтів, що зумовлює активний розвиток просадкових явищ на досить безпечних ділянках [10, с. 76-79].

Отже, активна експлуатація узбережжя Азовського моря призводить до деградації природних ландшафтів, втрати його рекреаційної привабливості, розвитку ерозії та зсувів в прибережних зонах. Одним із факторів, який призводить до погіршення екологічного стану узбережжя Азовського моря є перевантаженість узбережжя відпочиваючими: руйнування берегів, знищення пляжів, рослинності, засміченість.

На наш погляд, першочерговими шляхами вирішення екологічних проблем північного узбережжя Азовського моря можуть бути:

- зміна напрямків розвитку регіону: мінімізація промислового виробництва (закриття або перенесення в інші області шкідливих підприємств), основними видами діяльності в приморських районах повинні стати рекреація та рибне господарство; що стосується портово-транспортної інфраструктури, необхідно посилити екологічний контроль за судноплавством і діяльністю портів, зменшити обсяг перевезення на судах небезпечних вантажів, домогтися будівництва та модернізації очисних споруд у портах [1, с. 81-85];
- підвищення штрафів за скидання неочищених стоків промислових підприємств [9];
- значне розширення охоронних територій і акваторій для збереження гено- і екофонду [8, с. 172-177];
- жорсткість законодавства щодо управління та охорони берегової зони;
- з метою запобігання небезпеки для здоров'я відпочиваючих на узбережжі Азовського моря необхідно щорічно картувати розповсюдження ільменіт-циркон-монацитових пісків шляхом радіаційних досліджень на пляжах і косах моря [5, с. 382-383]; регулярно проводити рекультивацию пісків і встановлювати попереджувальні знаки.

Література:

1. Даценко Л.М. Шляхи оптимізації несприятливих геолого-геоморфологічних процесів Північно-Західного Приазов'я/Л.М. Даценко, Т.В. Зав'ялова, О.В. Непша, Л.А. Прохорова, О.В. Матвєєва// Географія та екологія: наука і освіта: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). – Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – С. 81-85.

2. Іванова В.М. Заходи щодо збереження ґрунтів і підвищення продуктивності агроландшафтів басейну річки Молочної/В.М. Іванова, О.В. Непша, М.М. Стецишин// Нові виміри наукового пізнання: збірка Матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 травня 2017 р. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 1. – С.105-110.
3. Іванова В.М. Основні чинники деградації земель Запорізької області/ В.М. Іванова, О.В. Непша// Географія та екологія: наука і освіта: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), м. Умань, 19-20 квітня 2018 р./відп. ред. О.В. Браславська. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. –С.234-235.
4. Непша О.В. Динаміка північного берега Азовського моря/О.В. Непша// Фізична географія і геоморфологія. – К.: ВГЛ «Обрії», 2010. – Вип. 3 (60). –С.242-245.
5. Непша О.В. Про радіоактивність пісків північного узбережжя Азовського моря/О.В. Непша// Актуальні проблеми дослідження довкілля. Збірник наукових праць (за матеріалами IV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю для молодих учених, 19-21 травня 2011 р., м. Суми.). – Суми: Вінниченко М.Д., 2011. –С.382-383.
6. Непша О.В. Про будову кіс Північного Приазов'я/О.В. Непша// Геологічний журнал. – 2013. – № 3. – С. 44-50.
7. Непша О.В. Абразія кліфів як фактор стабільності кіс і пляжів Північного Приазов'я/О.В. Непша// Проблеми теоретичної і прикладної мінералогії, геології, металогенії гірничодобувних регіонів/ Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Кривий Ріг, 24-26 листопада 2016 р. – Кривий Ріг: Видавничий центр Криворізького національного університету, 2016. – С.79-83.
8. Непша О.В. Коси Північного Приазов'я в системі природно-заповідного фонду України/О.В. Непша// Заповідна справа у Степовій зоні України(до 90-річчя створення надморських заповідників//Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. Урзуф, 14-15 березня 2017 року)/Серія: «Conversation Biology in Ukraine». –Вип. 2, Т.1. –Київ, 2017. –С.172-177.
9. Північно-Західне Приазов'я: геологія, геоморфологія, геолого-геоморфологічні процеси, геоекологічний стан: монографія/Л.М. Даценко, В.В. Молодиченко, О.В. Непша та ін., відп. ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 308 с.
10. Стецишин М.М. Особливості поширення сучасних гравітаційних процесів на території Північно-Західного Приазов'я/М.М. Стецишин, О.В. Непша// Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 76-79.
11. Datsenko L., Nepsha A. Accumulative of coasts of the North-Western coast of the Azov Sea/ L. Datsenko, A. Nepsha //Socio Brains. International scientific online journal. – Issue 42. – February 2018. – P. 143-149.

Науковий керівник:

старший викладач Непша Олександр Вікторович.

О. В. Пендерецький

(Івано-Франківський, Україна)

АГРОФІРМА ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ

Промисловий туризм використовує природні, індустріальні та народні промисли. Розміщення їх полягає у близькому поєднанні дестинації в різних формах територіальних структур, яке відбувається за ринковими законами, формуючи ринок туристичних послуг [1, с.17]. Відповідність продукції АПК України нормативним вимогам країн-членів Співтовариства виступає ключовим індикатором та її «пропуском» на ринки Азії, Африки і Америки. В ЄС діє принцип: незалежно від того в якій країні Співтовариства вироблена продукція, але коли вона відповідає вимогам технічних регламентів, стандартів, норм і правил, то без перешкод може бути реалізована у будь-якій із них. Принцип безперешкодного просування продукції в кордонах ЄС відноситься і до товарів, що вироблені за його межами, але відповідають нормативним вимогам країн-членів Співтовариства.

Туристична діяльність у межах промислового туру торкається або виконання культурно-пізнавальної функції (екскурсії), або безпосередньої участі у виготовленні товару на замовлення. Таким чином, промислово-туристична діяльність є певним видом вибіркової життєдіяльності людей у вільний час, яка має свій часовий і просторовий вираз. Часовий вираз пов'язаний з життєвими ритмами, кожному з яких відповідає свій вид промислово туристичної діяльності [2]. Просторовий вираз пов'язаний з виявленням територій і ресурсів, які мають оптимальні на даному етапі соціально-економічного розвитку умови для здійснення промислової туристичної діяльності.

Розвиток туристичної діяльності є актуальним питанням у контексті підвищення тенденцій економічного розвитку сільських територій. Розвиток сільського зеленого туризму дасть змогу істотно поліпшити наявну соціально-економічну ситуацію певного регіону шляхом створення нових робочих місць, а також збільшити обсяги внутрішнього туризму, популяризувати знання української культури та ментальності. Сільський зелений туризм – це надання (чи отримання) послуг туристичних атракцій,

використання екосистемного потенціалу агропромислового комплексу та локальної інфраструктури певного регіону сільської місцевості або ж її характерної колоритної особливості: культурної, архітектурної, етнічної, господарської. Українське село дає можливість міським жителям відпочити від фінансово-економічних та організаційно-правових механізмів функціонування туристичного та готельно-ресторанного бізнесу сільській місцевості на природі. Що важливо, в сьогоднішній день, позбутися стресів, відвідати місцеві пам'ятки, ознайомитися з побутом сучасних сільських мешканців та народними традиціями, які вони зберігають, а за бажання – взяти участь у сільськогосподарських роботах.

Для туристів мотивацією відпочинку в сільській місцевості є цілий ряд факторів: єднання з природою, чисте повітря, екологічно чисті продукти харчування, зміна оточення, цілком інші, відмінні від міських, уклад, розклад і культура життя. Участь в сільськогосподарських роботах і садівництві, догляд за тваринами, участь у зборі дарів природи (ягід, грибів, цілющих трав) і, зрозуміло, що дуже часто є вирішальним при виборі сільської садиби як місця проведення відпустки, значно дешевший відпочинок порівняно з готелями та великими туристично-відпочинковими комплексами [3, с. 58].

Розвиток вітчизняного промислового туризму, як складної соціоекономіко-екологічної системи, ґрунтується на взаємодії її суб'єктів – туристів, та об'єктів – туристичних дестинацій. Туристична дестинація виступає ключовим компонентом системи промислового туризму, оскільки її формують функціонально пов'язані елементи (туристичні ресурси, туристична та загальна інфраструктура території, трудовий потенціал та органи управління), що розташовані на певній території, мають інформаційно-комунікаційні структури для забезпечення виконання стратегії й тактики виробництва та реалізації туристичного продукту, спрямованих на ефективну економічну, соціальну та екологічну діяльність у ній. Проведене дослідження сутності туристичної дестинації дає підстави розглядати туристичну дестинацію як соціо-економічну місцевість певного масштабу, що характеризується конкурентоздатними туристичними ресурсами та інфраструктурою, яка створює і реалізує привабливий для споживача турпродукт, не завдаючи шкоди довкіллю.

Вирішення цієї задачі потребує розв'язання низки різнобічних і дуже складних проблем, зокрема:

- приведення системи харчової безпеки в Україні, що склалася на уламках пострадянської системи контролю за якістю продовольчої продукції, у відповідність з європейською моделлю безпечності харчових продуктів та кормів для тварин;

- завершення формування законодавчо-нормативної бази, бази національних стандартів, бази технічних регламентів й законів України, що стосуються окремих видів харчової продукції, у сфері технічного регулювання для аграрного сектора, гармонізованих з відповідними європейськими. Це ключова умова визнання національної системи технічного регулювання (СТР) еквівалентною базовій моделі технічного регулювання, що запроваджена в країнах-членах ЄС, та успішній регуляторній практиці у Співтоваристві;

- визнання системи акредитації органів з оцінки відповідності (ООВ), яка запроваджена Національним агентством з акредитації України (НААУ), вимогам європейської (European cooperation for accreditation (EA) - Європейська кооперація з акредитації) та міжнародних (International Accreditation Forum (IAF) – Міжнародний форум з акредитації; International Laboratory Accreditation Cooperation (ILAC) - Міжнародна кооперація з акредитації лабораторій) інституцій з акредитації;

- завершення формування системи державного ринкового нагляду за дотриманням обов'язкових вимог, яка за своїми основними характеристиками (мережею організацій і установ, рівнем підготовленості персоналу до високопрофесійного виконання покладених функцій та закріплених повноважень, оснащенням лабораторій відповідними методичними розробками, приладами, витратними матеріалами для проведення необхідних випробувань та підготовки об'єктивних й аргументованих висновків на них) буде визнана еквівалентною європейській моделі ринкового нагляду;

- впровадження згідно з європейськими вимогами санітарних та фітосанітарних заходів, що стануть ключовою складовою вітчизняної системи безпеки харчових продуктів і кормів для тварин та ін.

Ідея агропромислового комбінування створює можливість по новому поєднувати принципи територіальної інтеграції з вертикальною інтеграцією, забезпечувати потреби населення конкретної території та інших районів продукцією комбінату в процесі обміну з урахуванням розвитку ринкових відносин.

На основі агропромислової інтеграції формуються спеціалізовані й інтегральні агропромислові комплекси різних територіальних рангів (країни, економічного району, адміністративної області та внутрішньообласних підрайонів). Найуспішніше агропромислова інтеграція у формі АПК розвивається на основі тих галузей сільського господарства, продукція яких потребує швидкої переробки або реалізації (овочі, фрукти, молоко тощо). Агропромислові комплекси характеризуються територіальною єдністю і певною просторовою обмеженістю своїх підрозділів. Границі агропромислових комплексів встановлюються на основі виявлення постійно діючих сировинних зон з раціональною виробничою структурою, глибокою спеціалізацією з урахуванням природних та економічних умов.

В АПК України склались такі основні напрями агропромислової інтеграції:

- 1) організація в межах території сільськогосподарських підприємств промислової переробки сировини (овочів, фруктів), що забезпечує економічний ефект і сприяє рівномірній зайнятості ресурсів протягом року;

2) формування міжгосподарських агропромислових підприємств (об'єднань) для переробки сільськогосподарської сировини на кооперативній основі (овочеконсервні і комбікормові заводи, інкубаторно-птахівничі станції);

3) укладання довгострокових контрактаційних договорів сільськогосподарських підприємств з підприємствами з переробки сільськогосподарської сировини в межах їх сировинних зон, а також із заготівельними, транспортними і торговельними організаціями. Найефективнішими є прями зв'язки між виробниками сировини, переробними підприємствами і споживачами сільськогосподарської продукції;

4) створення агропромислових комбінатів, які об'єднують декілька різних виробництв і підприємств, тісно пов'язаних між собою територіально, технологічно і організаційно. Переваги комбінування полягають в одержанні додаткового ефекту виробник: діяльності завдяки максимальному використанню ресурсів території, технолого-економічної єдності підприємств і організацій міжгалузевої та територіальної пропорційності функціонуванню всіх ланок агропромислового комбінату.

Отже, діяльність агропромислового туристичного ринку відбувається завдяки формуванню та взаємодією двох ланок: галузевої та територіальної. При цьому головним тактичним завданням повинно бути забезпечення збалансованого комплексно-пропорційного розвитку територій, створення сприятливих умов для успішного функціонування господарських об'єктів і проживання населення, для розвитку ринкових відносин на основі обґрунтування ефективної спеціалізації людської діяльності. АПТ розглядають як засобів диверсифікації джерел доходів сільського населення, як компонент комплексного розвитку сільських територій. Фінансово-економічні та організаційно-правові механізми функціонування туристичного та готельно-ресторанного бізнесу та жителів сільської інфраструктури, і навіть як один із чинників стратегії подолання бідності в сільській місцевості.

Розвиваючи потенціал АПТ в Україні, можна не лише популяризувати українську культуру, поширювати знання та інформацію про історичні, природні, етнографічні особливості країни, що є основою туристичної діяльності, а й отримувати прибуток і фінансово підтримувати сільських жителів. Для розвитку агропромислового туризму в Україні є зростаючий попит на відпочинок у сільській місцевості як мешканців українських міст, так і іноземців, а також є багата пропозиція на названий попит: унікальні природно-історичні ресурси українського села, відносно вільний сільський житловий фонд для прийняття туристів, вільні трудові ресурси для їх обслуговування, традиційна гостинність господарів

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» від 22.07.2014 р. № 1602-УІІ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1602-18>
2. Пендерецький О.В. Територіальна організація промислового туризму Карпатського суспільно-географічного району та основні напрямки її вдосконалення: Монографія/ О.В. Пендерецький. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 225 с.
3. Биркович В.О. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України: стратегічні пріоритети / В.О. Биркович. – К., 2010. – 121 с.

Андрій Суценко, Олег Прокоф'єв
(Одеса, Україна)

СТАТИСТИЧНА СТРУКТУРА ПОЛІВ АТМОСФЕРНОГО ТИСКУ В ЗАХІДНОМУ СЕКТОРІ ПІВДЕННОЇ ПІВКУЛІ

Великомасштабні циркуляційні процеси в атмосфері об'єднуються терміном –загальна циркуляція атмосфери (ЗЦА). ЗЦА грає двояку роль. З одної сторони, ЗЦА характеризує енергетичний стан однієї з ланок кліматичної системи Землі, тобто є характеристикою її стану. Теплова взаємодія атмосфери з океаном через велику термічну інерцію останнього призводить до трансформації атмосферних процесів. Але з іншої сторони, атмосфера через обмін енергією з океаном управляє циркуляцією океану, забезпечує континенти теплом та вологою, що оказує великий вплив на формування глобального та регіонального кліматів. З цієї точки зору атмосферу можна розглядати в якості внутрішнього кліматоутворюючого фактору.

Впорівнянні з Північною півкулею циркуляційні атмосферні процеси в Південній півкулі вивчені недостатньо. Тому дослідження їх особливостей в достатньо обширному секторі півкулі.

Кліматичні особливості в Південній півкулі в більшій мірі формуються під впливом Антарктиди. Особливості цього континенту визначаються його навколополюсним положенням, великими абсолютними висотами і властивостями сніжно-крижаної поверхні. Сукупність цих умов призводить до неповторного ніде більше на земній кулі поєднань географічних умов, атмосферної циркуляції і сонячної радіації – факторів, під впливом яких формується клімат [1 - 6]. В результаті сильного вихолоджування в центрі материка створюється область підвищеного тиску – антарктичний антициклон. Він визначає природні умови Центральної Антарктиди.

Дослідження проводилося за даними проекту ERA 40 Європейського Центру середньострокових прогнозів погоди (European Centre for Medium-Range Weather Forecasts) Рідінг, Великобританія. Вихідні

дані представляють собою середньомісячні значення приземної температури повітря та атмосферного тиску на рівні моря в вузлах регулярної мережі 1 на 1° в діапазоні 20° з.д. до 60° з.д. і від 20° пд.ш. до 60° пд.ш. за період з 1958 по 2000рр. (Рис. 1).

Рис. 1 – Регіон дослідження

Для кожного досліджуваного місяця кожного року в вузлах регулярної мережі отримані середньомісячні значення атмосферного тиску, які в подальшому були осереднені за весь період для виявлення характерних особливостей внутрішньорічного розподілу атмосферного тиску на рівні моря повітря досліджуваного регіону.

Для виявлення особливостей метеорологічного режиму досліджуваного регіону, були розраховані середні квадратичні відхилення атмосферного тиску для всіх місяців року.

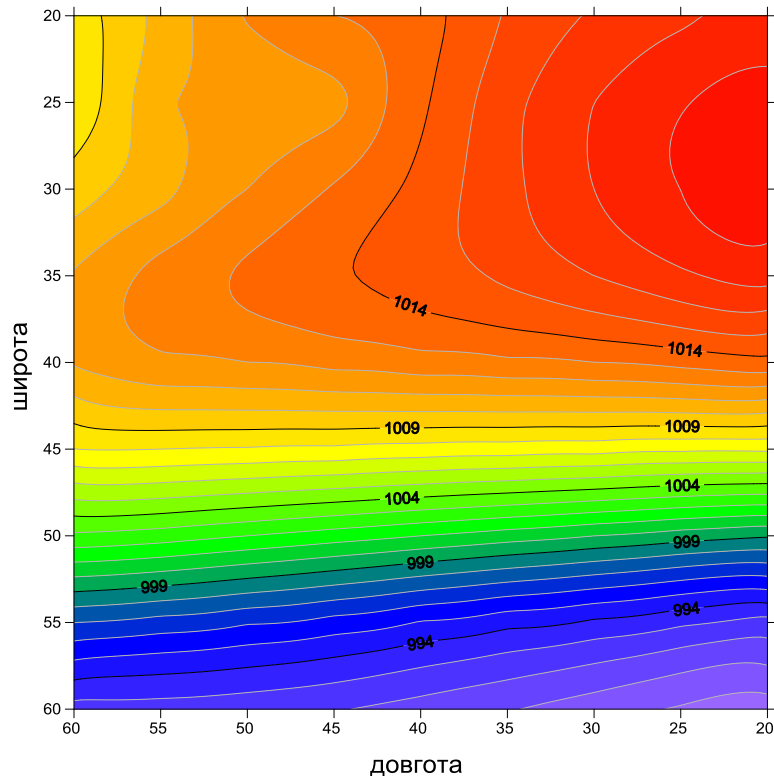

Рис. 2 – Поле середніх значень приземного атмосферного тиску (січень)

Поля мають загальновідому структуру, а саме в січні (рис.2) спостерігається область підвищеного атмосферного тиску в північно-східній частині регіону, яка пов'язана з Південно Атлантичним максимумом. Як відомо влітку, коли материки виявляються тепліше океанів, тиск над ними стає зниженим, взимку ж спостерігається зворотня ситуація, що добре видно виходячи з карт. А саме в липні вся північна частина регіону включаючи частину Південної Америки знаходиться в області підвищеного атмосферного тиску. У південній частині регіону спостерігається область зниженого атмосферного тиску, ізобари мають зональний характер, що пов'язано з західно-східним перенесенням в даній частині регіону. У південно-східній області спостерігається найменші значення приземного атмосферного тиску. Вони пояснюються тим, що в даному регіоні спостерігається циклонічний центр дії атмосфери, який знаходиться над морем Уеддела.

Для отримання характеристик статистичної структури полів метеорологічних величин були застосовані кореляційний й компонентний аналізи.

Алгоритми кореляційного й компонентного аналізу були застосовані для дослідження статистичної структури полів атмосферного тиску. Матриці $X = \{x_{ij}\}$, $i = \overline{1, n}$, $j = \overline{1, m}$ були сформовані на основі, як вже зазначалося, масиву даних ERAInterim. Це дало можливість розрахувати для кожного місяця поля середніх значень і матриці коваріації. Використовуючи алгоритм методу Якобі [26], були розв'язані рівняння повної проблеми власних значень, тобто отримані власні значення й відповідні власні вектори. Це дозволило створити ортогональні базиси W -вимірного евклідового простору. За допомогою яких були отримані компоненти векторів розкладу полів й атмосферного тиску для регіону у базису W шляхом перетворення

$$Z_j = W' \Delta X_j. \quad (1)$$

Ортогональні компоненти полів метеорологічних величин визначаються за формулою (1). Аналіз дисперсій (власних значень) дозволяє визначити основні властивості полів атмосферного тиску.

Аналіз виконаних розрахунків показав, що власні зазначення, які є дисперсіями ортогональних компонент, у всіх випадках характеризуються швидкою збіжністю, отже сума перших двох власних значень зумовлює більше ніж 75% сумарної дисперсії вихідних полів атмосферного тиску.

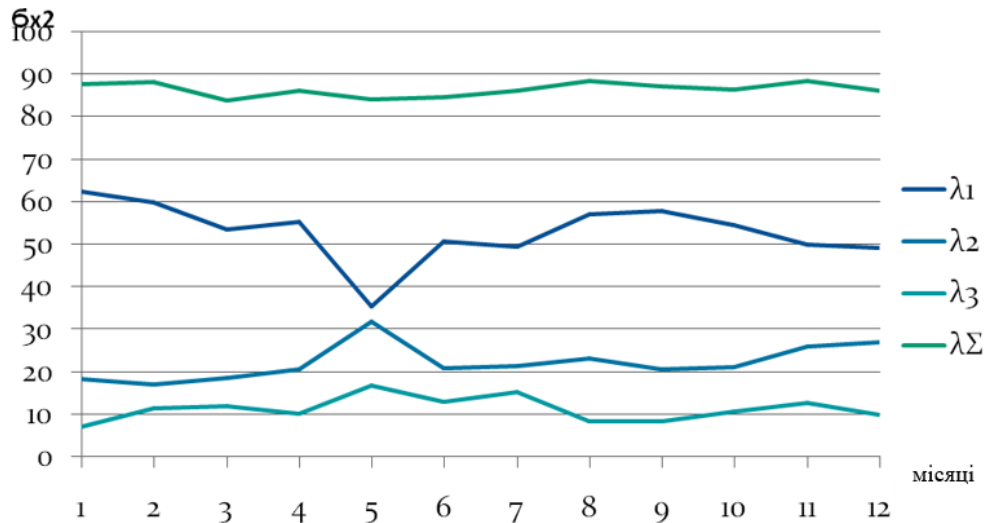

Рис. 3 –Річний хід дисперсій (власних значень матриці коваріацій) полів приземного атмосферного тиску

Розглянемо структуру цих полів для центральних місяців сезонів. Оскільки кожний власний вектор розраховується для відповідного власного значення, а останні мають сенс дисперсії ортогональних координат, характеризуючи особливості структури метеорологічних полів, то власні вектори також утримують у собі основні властивості цих полів.

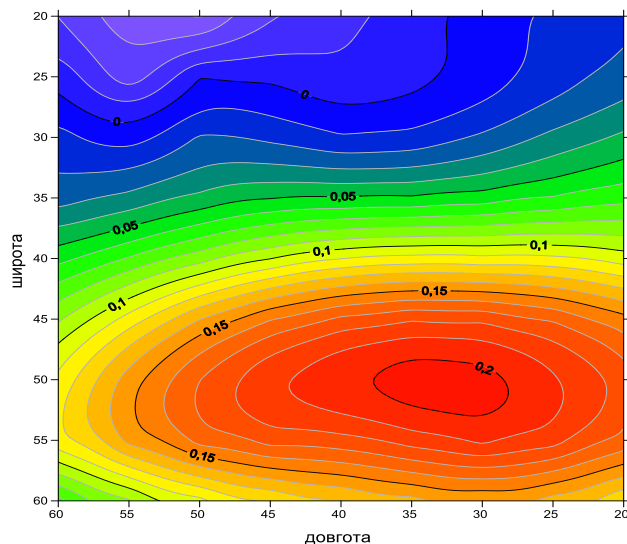

Рис. 4 – Поле першого власного вектору атмосферного тиску, січень

Поля першого власного вектора мають подібну структуру для всіх місяців і мають вигляд пучності з центром максимальних значень в більш високих широтах. Взимку ця область яскраво виражена взимку (рис. 4), верхня її межа знаходиться на 45 пд.ш. Також чітко (наявність улоговини) простежується вплив підстилаючої поверхні континенту в північно-західній частині регіону дослідження. Влітку, судячи по структурі ізоліній від широти 40-60 пд.ш. можна зробити висновок про явний вплив Антарктичного-циркумполярного вихору. Ізолінії мають квазіширотний вигляд, область максимальних значень розташовується в південній частині регіону.

Отримані результати дозволяють зробити наступні висновки:

1. Поля атмосферного тиску чітко виділяють область підвищеного тиску, яка пов'язана з Південно-Атлантичним максимумом, поля атмосферного тиску центральної частини регіону у всі місяці характеризуються системою ізобар практично паралельних кіл широт, формуючи циркумполярний циклонічний вихор.

2. Поля атмосферного тиску характеризуються значною мінливістю: у всі місяці року добре виражена область максимальних значень середньоквадратичних відхилень над морем Уедделла, яка витягується у вигляді гребеня високих значень мінливості атмосферного тиску. Мінливість атмосферного тиску збільшується у зимовий період.

3. Компонентний аналіз полів атмосферного тиску в західному секторі Південної півкулі дає можливість виявити важливі особливості циркуляційних процесів, які розвиваються в атмосфері цього сектора. Понад 80% сумарної дисперсії полів атмосферного тиску вичерпують у всі місяці року і на всіх висотах перші три власні значення. Отже, відповідні перші три власні вектори є характеристиками найбільш великомасштабних циркуляційних процесів у цьому секторі Південної півкулі.

4. Перший власний вектор показує основні особливості найбільш великомасштабної гілки циркуляційних процесів, які розглядаються, а саме зональної циркуляції. Аналіз полів першого власного вектору показує, що найбільш структурованим є західно-східний перенос повітряних мас.

Література:

1. Климат полярных районов / [Под ред. С. Орвига; пер. с англ.].-Л.: Гидрометеиздат, 1973. - 443 с.
2. Метеорология южного полушария / [Под ред. Ч.У. Ньютона].- Л.: Гидрометеиздат, 1976. - 260 с.
3. Атлас Антарктики.- Л.: Гидрометеиздат, 1968. – Т.2. - 600 с.
4. Котляков В.М. Гляциология Антарктиды / Владимир Михайлович Котляков. - М.: Наука, 2004. - С. 37-236.
5. Bromwich D.H. Global atmospheric response to Antarctic forcing / D.H. Bromwich, B. Chen, K.M. Hines, R.I. Cullather // Ann. Glaciol. Vol. 27. Pap. Int. Sump. Antarctic and Glob Change: Interact. and Impacts, Hobart, Tasmania, 13-18 July, 1997.- Cambridge, 1998.- P. 521-527.
6. Краковская С.В. Метеорологические исследования на станции Академик Вернадский в 1997 году. Климатические характеристики и особенности /С.В. Краковская // Бюл. УАЦ. - 1998. - Вып. 2. - С. 56 - 63.

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

**Ali H. Khalifer
(Sarafand Lebanon)**

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE STRATEGIC PLANNING OF THE DEVELOPMENT OF COUNTRIES AND REGIONS

The modern global system becomes more uncertain and less stable and is characterized by the term of “predictable unpredictability” [6]. In the modern conditions of global instability, the most important factor of sustainable development of both the world economic system and individual regions is formation and development of strategies of social and economic development that are the basis for stable growth. Researches of scientists from different countries, for instance, J. Sachs [4] and J. Tomlinson [5] are devoted to the interrelation of social and economic factors of strategic development.

There is a need to form new approaches to manage social and economic development of countries. The conceptual foundations of the strategy of social development include goals, objectives, principles, elements and implementation mechanisms. Strategic planning is considered as a “strategy development process,” as a “set of specific actions and decisions,” and as a “kind of strategic activity.” Thus, strategic planning should be understood as “a process of identifying goals, priority areas of social and economic development, implementation of which ensures the effective functioning of the regional social and economic system, rapid adaptation to changeable conditions of external and internal environments and the increase of quality of life of the population based on this [1].”

Strategic planning of social and economic development of countries and regions should be considered as scientifically based and practically oriented forecasting of development, which involves determining of the directions of development of the territories – the economy and the social sphere, planning and implementation of programs and projects, means and ways to achieve them.

Elements of the mechanism for implementing strategic planning of social and economic development of countries and regions are: the subject (regional government bodies); the object (social and economic processes occurring in the region); the goal (implementation of selected strategic goals and priorities of social and economic development of the territory) [1]. Sustainable development of the territories is provided, first of all, by local public authorities that interact with business structures, public organizations, professional expert associations that are designed to realize the interests of residents of the territorial communities of the region. An effective tool to implement the strategy is a multilevel planning system that includes three levels: strategic, tactical and operational, and is accompanied by monitoring.

As a result of the Barcelona Euro-Mediterranean Constituent Conference of Foreign Ministers (November 27, 1995) the Euro-Mediterranean partnership (the Barcelona process) was created as a process of interstate cooperation. The countries of the Euro-Mediterranean partnership differ significantly in terms of social and economic development, but the goal of the Euro-Mediterranean partnership is the creation of a common space of peace, stability, prosperity and security on both sides of the Mediterranean Sea, in the northern and southern parts of the world. To take in account the history of the region, civilizational features, industrial potential, it is possible to argue that the main goal of social development for all states is to achieve the world's average standards of welfare. The main elements of the strategy of social development are: development of the regulatory and legal framework for social and economic policy, formation of a system of state social guarantees, development of the education system, creation of a system of social integration and a strategy of regional development. The comprehensive reform mechanism has to include: stimulation of economic development through the implementation of public and private investment programs to attract investments into the region and the sphere of social services, formation of an international public-private partnership system [3, p. 15-16].

At the regional level, different models of strategic planning are used, depending on the degree of state impact, the use of regulatory methods and the main instruments of stimulation of development, in particular: corporate (formation of regional investment companies, a low level of centralization, a program-targeted approach), selective (implementation of the center-peripheral model of investment-innovative development of the territory, high level of centralization, directive approach), and contractual (conclusion of joint contracts between governments and regions, average level of centralization, indicative approach). Despite the difference in the essential characteristics in each of the models, it is common for them to use a complex of different mechanisms and tools for the strategic development of the region [2, p.25].

Thus, the effectiveness of strategic planning of the regions largely depends on the chosen management system, through which the regional executive authorities will implement the plans.

References:

1. Гедз М. Й. Підходи до формування стратегії модернізації економіки регіону / М. Й. Гедз. // Ефективна економіка. – 2012. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_11_85.
2. Латинін М. А. Концептуальні підходи до державного регулювання стратегічного розвитку регіону за кордоном // М. А. Латинін, О. О. Лукашов // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» 2017. – № 9 (31). – С. 18-26.

3. Сари Гхаит. Концептуальные основы стратегии социального развития стран Евро-средиземноморского партнерства / Гхаит Сари // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 17. – С. 13-16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_5.
4. Сакс Дж. Про нову соціологію економічного розвитку / Дж. Сакс // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2008. – № 53. – С. 48–60.
5. Томлисон Дж. Глобализация и социальное государство / Дж. Томлисон // Государственная служба за рубежом: приоритеты социальной политики. – 2001. – № 5. – С. 152–162.
6. EU Global Strategy report: a year of action to address "predictable unpredictability" // European External Action Service (EEAS) [Electronic resource]. – Access mode: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/47277/node/47277_en

Олександр Непомнящий, Оксана Медведчук, Ірина Лагунова
(Київ, Україна)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВНИЦТВА

Питання регулювання будівельної діяльності є на сьогодні надзвичайно актуальною проблемою, від вирішення якої залежить подолання економічної кризи та підвищення конкурентоздатності нашої країни на міжнародній арені. Вивчення міжнародного досвіду регулювання будівництва дасть можливість ефективно формувати інноваційні шляхи розвитку зазначеної галузі в Україні.

Варто враховувати, що регулювання будівництва у провідних країнах світу спрямоване на дотримання належного рівня безпеки споруджуваних об'єктів для життя і здоров'я людей та навколишнього середовища, що відображається у проведенні експертиз проектів, здійсненні моніторингу будівництва щодо дотримання певних вимог, норм, стандартів, правил, технічних умов та інших обмежень, які встановлюються на міжнародному та державному рівнях в законодавчих актах чи будівельних кодексах. Очевидно, що статус та межі поширення таких документів цілком залежать від правової системи кожної країни та ступеню її інтеграції в міжнародний простір технічного регулювання.

Для вдосконалення регулювання будівельної сфери нашої держави доцільно звернути увагу на досвід розвинених країн, таких як Сполучені Штати Америки, Німеччина, Франція та Японія, який демонструє загальні тенденції розвитку економік цих країн і, більш того, генерує та прискорює міжнародний економічний прогрес шляхом забезпечення інвестиційних і споживчих інтересів населення.

Розглядаючи досвід економічно розвинених країн можна говорити про спільність цілей та принципів держав під час здійснення регулювання в будівництві та різноманіття форм, що приймаються національною системою такого регулювання. Варто враховувати, що система технічного регулювання будівельної діяльності являє собою технічну складову містобудівного законодавства та встановлює технічні норми безпеки для будівельної продукції на всіх етапах її життєвого циклу, визначає механізми оцінки відповідності цим вимогам, контролю та нагляду за їх виконанням.

Спираючись на міжнародний досвід, можна констатувати, що повноцінна та працездатна система регулювання будівництва включає в себе три основні компоненти, що діють на всіх етапах життєвого циклу будівель та споруд:

- нормативна база будівельної галузі;
- система нагляду та контролю виконання будівельного законодавства;
- система оцінки відповідності об'єктів і суб'єктів регулювання вимогам будівельного законодавства.

1. Нормативна база будівельної галузі, що складається з обов'язкового застосування будівельного законодавства та добровільних стандартів.

Правова складова будівельного законодавства обумовлює основні принципи системи технічного регулювання будівельної галузі та правила поведінки суб'єктів системи.

2. Система нагляду та контролю виконання будівельного законодавства.

Враховуючи регулювання відносин суб'єктів будівельної діяльності, зазначена складова виконує наглядову функцію та безпосередньо відповідає за контроль діяльності та оцінку щодо підтвердження відповідності. Даний механізм спрямований на:

- оцінку та підтвердження відповідності проектних рішень вимогам будівельного законодавства, що досягається шляхом експертної перевірки і затвердження будівельної документації перед початком виробництва будівельно-монтажних, ремонтних чи інших робіт по відношенню до об'єкта нерухомості;
- оцінку відповідності будівельних матеріалів, виробів, обладнання, конструкцій, вузлів, установок і методів, зазначених в будівельній документації, що застосовуються на будівельному майданчику;
- оцінку та підтвердження відповідності результатів будівельно-монтажних або ремонтних робіт вимогам будівельного законодавства;
- оцінку та підтвердження придатності закінченого об'єкта до експлуатації, що досягається шляхом проведення підсумкової перевірки після завершення будівельно-монтажних або ремонтних робіт;
- оцінку експлуатованого об'єкта на відповідність умовам експлуатації, які визначені проектною документацією [3, с. 830–831].

Систему нагляду та контролю визначають як результат перманентного балансування між гарантуванням безпеки та забезпеченням сприятливого середовища для економічного розвитку регульованої території, що сприяє збільшенню заходів безпеки у напрямку усунення бар'єрів бізнесу та суспільства.

3. Система оцінки відповідності об'єктів і суб'єктів регулювання вимогам будівельного законодавства та похідних від нього стандартів.

Оцінка відповідності є основою для визначення належної якості виконання робіт з проектування та будівництва об'єктів, яка пов'язує механізми та інструменти акредитації, ліцензування та сертифікації. В зарубіжних країнах формуються ефективні шляхи знаходження стійкого балансу, при якому інструменти оцінки відповідності забезпечують якість та безпеку, а також усувають можливі технічні бар'єри.

Протягом останніх десятиліть розвиток системи технічного регулювання в будівництві базується на національній стратегії стандартизації Сполучених Штатів Америки, Англії, Німеччини, Франції, інших розвинених країн.

В основі їх концепції регулювання будівництва лежать всесвітньо відомі системи управління ризиками. Експерти зазначають, що даний підхід щодо ефективного механізму прийняття рішень, спрямованих на оптимізацію рівня ризику, дозволяє здійснювати запобіжні заходи, своєчасно реагувати на відхилення на початковому етапі, знижувати витрати на боротьбу з несприятливими наслідками та в кілька разів скоротити кількість аварій та катастроф.

Слід відзначити, що в Сполучених Штатах Америки провідну роль в регулюванні будівельної діяльності у державному масштабі виконує Міністерство житлового будівництва та міського розвитку, яке було сформоване в 1965 році. На сьогодні головною його функцією є координація будівництва об'єктів, що фінансуються з федерального бюджету, а також будівництва приватних житлових будинків, що кредитуються з цього бюджету. Слушно, що сучасні базові нормативні зібрання стандартів, технічних регламентів, технічних вимог, будівельних норм і правил Сполучених Штатів Америки закріплені в Міжнародному будівельному кодексі (англ. International Building Code) [1].

Система державного регулювання будівельної діяльності Німеччини досить структурована та включає в себе федеральні органи та органи земель місцевого самоврядування, що безпосередньо сприяють вирішенню питань у будівельній діяльності. У цій країні існує безліч будівельних організацій, що їх можна назвати саморегульованими. Серед них: палати, що об'єднують учасників однієї будівельної професії на основі чинного законодавства. Палати, тобто об'єднання за професійною ознакою, існують для різних професій будівництва, що передбачають можливість ведення самостійної діяльності, представниками таких професій, як юристи, інженери, архітектори тощо [2].

До управлінських органів відносять Міжвідомчий комітет з будівництва в землях, Міністерство будівництва, планування, житлового і міського господарства, а також добровільні виробничі та торгові асоціації. Основні функції асоціацій полягають у захисті інтересів організацій, стимулюванні збуту продукції на будівельний ринок, обміні технологіями, підготовці нормативних актів, стандартів та вимог на будівельні матеріали та інформаційному забезпеченні сфери діяльності. Провідну роль відіграють підприємницькі об'єднання, які повсякчас співпрацюють з державними установами та безпосередньо представляють інтереси підприємців. На сьогодні у будівельній сфері нараховується кілька десятків таких спілок, що підтверджує загальну тенденцію розвинутих країн до роздержавлення управління будівництвом та передачі все більшої кількості владно-управлінських функцій організаціям підприємницького та професійного саморегулювання.

На сучасному етапі розвитку Японської держави регулюванням у сфері будівництва займається Міністерство будівництва, функції якого полягають у розробці проектів, положень та нормативно-правових документів у сфері капітального будівництва. Слід відзначити, що в Японії сьогодні налічується понад 500 тисяч будівельних організацій та підприємств, що входять до складу двох найбільших будівельних асоціацій, а саме:

– Atkenren – регулює діяльність малих та середніх компаній, які репрезентують будівельні організації та підприємства країни;

– Zenken – об'єднує будівельні організації, що координують будівництво об'єктів міського та комунального господарства.

Істотну роль в регулюювальній діяльності країни відіграє Федерація економічних організацій, яка була сформована в післявоєнний період в 1946 році. Федерація являє собою рекомендаційний орган в прийнятті управлінських рішень, що забезпечує узгодження позицій враховуючи інтереси державних установ та приватного бізнесу, а також займається вирішенням найважливіших економічних проблем для урядових закладів, бізнесу та суспільства.

Таким чином можна говорити про наявність позитивного закордонного досвіду, за рахунок якого ймовірність формування ефективних механізмів регулювання будівельної галузі України збільшується, що сприятиме подальшому поступу на шляху до економічного зростання та розвитку досконалої оптимізованої моделі будівельної діяльності.

Література:

1. International Building Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://codes.iccsafe.org/app/book/toc/2015/ICodes/2015%20IBC%20HTML/index.html>

2. Власенко І. М. Світовий досвід удосконалення державного управління ризиками у сфері будівництва та експлуатації споруд під час децентралізації влади / І. М. Власенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 10. – С. 117–120 – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/25.pdf
3. Техническое регулирование в строительстве. Аналитический обзор мирового опыта [Текст]: Snip Innovative Technologies; рук. Серых А. – Чикаго: SNIP, 2010. – 889 с. – Режим доступа: http://iceg.com.ua/wp-content/uploads/2016/04/techno_reg_stroi_world.pdf

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Янина Дегтярова, Алексей Есимчик, Ольга Пырх
(Гомель, Беларусь)

ИОННЫЙ СОСТАВ ПОВЕРХНОСТНЫХ ПРИРОДНЫХ ВОД УРБАНИЗИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Защита водных экосистем от различных источников загрязнения в последние годы стала во главу водохозяйственной деятельности в большинстве стран мира. Беларусь располагает достаточными ресурсами возобновляемых пресных поверхностных и подземных вод для удовлетворения как текущих, так и ожидаемых в перспективе потребностей в воде. Несмотря на то, что в настоящее время на территории республики очистке подвергается значительная часть бытовых и производственных стоков, далеко не везде обеспечивается должный эффект очистки. Таким образом, качество воды в водном источнике под влиянием стоков может существенно меняться [1].

Естественные биологические процессы самоочищения водоемов на сегодня недостаточны. Поэтому особое значение в охране водных ресурсов и их рациональном использовании приобретает контроль качества воды. От качества воды во многом зависит здоровье людей и санитарное благополучие водных объектов.

Достоверный ответ на вопрос о состоянии окружающей среды и влиянии на нее антропогенных факторов может быть дан только на основании систематических наблюдений за загрязнением природных объектов и выявлении источников загрязнения, т.е. при организации эколого-аналитического мониторинга, который является составной частью общего мониторинга состояния окружающей среды [2].

Именно поэтому не вызывает сомнения необходимость изучения экологического состояния поверхностных вод на территории крупного промышленного центра – г. Гомеля, который располагается на важной водной магистрали страны – реке Сож.

Целью настоящей работы явилось определение содержания отдельных ионов в поверхностных природных водах ахр. Сож в пределах г. Гомеля (выше и ниже на 500 м по течению реки), в районе д. Кленки, а также в районе д. Борцы.

Объектом исследований послужили поверхностные воды реки Сож, расположенной в окрестностях г. Гомеля, д. Кленки, д. Борцы.

Предмет исследований – изучение содержания неорганических компонентов в поверхностных природных водах (железо общее, хлорид-ионы, сульфат-ионы, нитрат-ионы, нитрит-ионы).

Отбор проб воды проводился при помощи стандартных методик.

Для определения железа общего ($Fe_{\text{общее}}$), нитрит-ионов (NO_2^-), сульфат-ионов (SO_4^{2-}) использовали фотометрический метод.

Методика определения $Fe_{\text{общее}}$ основана на взаимодействии ионов железа в щелочной среде с сульфосалициловой кислотой, в результате чего происходит образование окрашенного в желтый цвет комплексного соединения (интенсивность окраски пропорциональна содержанию железа). Предел обнаружения составляет $0,1 \text{ мг/дм}^3$.

Методика определения NO_2^- основана на способности нитритов диазотировать сульфаниловую кислоту и на образовании красно-фиолетового красителя диазосоединения с α -нафтиламином. Нижний предел обнаружения составляет $0,003 \text{ мг/дм}^3$.

Методика определения SO_4^{2-} основана на извлечении подвижной серы с последующим турбидиметрическим определением ее в виде сульфата бария.

Для определения нитрат-ионов (NO_3^-) и хлорид-ионов (Cl^-) использовали потенциометрический метод.

Были проанализированы данные о содержании отдельных ионов в поверхностных природных водах ахр. Сож в пределах г. Гомеля (выше и ниже на 500 м по течению реки), в районе д. Кленки, а также в районе д. Борцы за период июнь-июль 2018.

Данные о содержании отдельных ионов в поверхностных природных водах реки Сож представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Средние значения содержания отдельных ионов в поверхностных природных водах р. Сож

Исследуемый показатель	Точка отбора				ПДК _{культ-быт}	ПДК _{рыбхоз}
	на 500 м выше	на 500 м ниже	д. Кленки	д. Борцы		
$Fe_{\text{общее}}$	$\frac{0,063}{0,059}$	$\frac{0,080}{0,077}$	$\frac{0,081}{0,074}$	$\frac{0,080}{0,071}$	не более 0,3	не более 0,1
NO_2^-	$\frac{0,0069}{0,0065}$	$\frac{0,0080}{0,0078}$	$\frac{0,010}{0,0096}$	$\frac{0,098}{0,093}$	не более 3,3	не более 0,08
SO_4^{2-}	$\frac{11,17}{11,03}$	$\frac{11,83}{11,68}$	$\frac{15,34}{15,07}$	$\frac{15,41}{15,11}$	не более 500	не более 100

В мг/дм³

NO ₃ ⁻	<u>33,72</u> 33,48	<u>34,12</u> 33,72	<u>35,31</u> 34,97	<u>35,39</u> 35,01	не более 45	не более 40
Cl ⁻	<u>38,12</u> 37,81	<u>38,50</u> 38,13	<u>42,21</u> 41,97	<u>42,25</u> 41,94	не более 350	не более 300
Примечание: числитель – июнь 2018 знаменатель – июль 2018.						

Данные показывают, что содержание железа общего в период исследований не превышает ПДК ни в одной из точек отбора. Наибольшая концентрация железа общего отмечалась в июне 2018 года в районе д. Борцы и составила 0,081 мг/дм³. Наименьшее содержание установлено в июле 2018 года в точке отбора выше на 500 м г. Гомеля по течению р. Сож и составило 0,059 мг/дм³.

Из таблицы видно, что изменения нитрит-ионов не превышают ПДК_{культ-быт} ни в одной из точек отбора. Превышение ПДК_{рыбхоз} отмечено в районе д. Кленки и д. Борцы. Наибольшая концентрация нитрит-ионов отмечалась в июне 2018 года в районе д. Кленки и составила 0,01 мг/дм³. Наименьшее значение отмечено в июле 2018 года в точке отбора на 500 м выше г. Гомеля по течению р. Сож и составило 0,0065 мг/дм³.

На основании данных, представленных в таблице 1, установлено, что количество нитрат-ионов не превышает ПДК ни в одной из точек отбора. Наибольшая концентрация нитрат-ионов отмечалась в июне 2018 года в районе д. Борцы и составила 35,39 мг/дм³. Наименьшее содержание отмечено в июле 2018 года выше на 500 м г. Гомеля по течению р. Сож и составило 33,48 мг/дм³.

Содержание хлорид-ионов не превышает ПДК ни в одной из точек отбора. Наибольшая концентрация отмечалась в июне 2018 года в районе д. Борцы (42,25 мг/дм³), наименьшая – в июле 2018 года выше г. Гомеля по течению р. Сож (37,81 мг/дм³).

Полученные данные показывают, что изменения содержания сульфат-ионов не превышают ПДК ни в одной из точек отбора. Наибольшая концентрация сульфат-ионов отмечалась в июне 2018 года в районе д. Борцы и составила 15,41 мг/дм³. Наименьшая концентрация наблюдалась в июле 2018 года выше на 500 м г. Гомеля по течению р. Сож и составила 11,03 мг/дм³.

Таким образом, состояние поверхностных природных вод реки Сож, исследуемых нами, можно считать удовлетворительным.

Литература:

1. Орлов, В.Г. Контроль качества поверхностных вод: учеб. пособие / В.Г. Орлов.- Л.: изд. ЛПИ, 1988.– 140 с.
2. Майстренко, В.Н. Эколого-аналитический мониторинг супертоксиантов / В.Н. Майстренко, Р.З. Хамитов, Г.К. Будников. – М.: Химия, 1996 – 319 с.

Научный руководитель
ассистент кафедры химии Пырх Ольга Викторовна

Татьяна Макаренко, Алексей Иванов, Александр Никитин
(Беларусь, Гомель)

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ КОБАЛЬТА И СВИНЦА В ВОДНЫХ РАСТЕНИЯХ ВОДОЕМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩЕЙ ТЕРРИТОРИИ

Загрязнение водных экосистем тяжелыми металлами является одной из глобальных проблем современности. Для сохранения устойчивости водных экосистем, способности к самовосстановлению и саморегуляции, в условиях постоянного техногенного воздействия, наряду с контролем содержания тяжелых металлов в компонентах экосистем, необходимо изучать особенности их аккумуляции и миграции.

Целью данной работы являлось определение содержания кобальта и свинца в водных растениях водоемов г. Гомеля и прилегающих территорий, испытывающих различную антропогенную нагрузку.

Для исследования были выбраны водоемы, испытывающие различную антропогенную нагрузку, в качестве фонового водоема у нас был выбран старичный комплекс р. Сож, расположенный на 15 км выше города по течению и не испытывающий видимой антропогенной нагрузки. Ранее в компонентах данного водоема след металла находились в незначительных количествах. Однако с течением времени уровень воды р. Сож снизился. По данным гидрометцентра на 1 метр, в связи с этим водная экосистема утратила связь с р. Сож и превратилась в водоем, где полностью отсутствует течение. Это явилось причиной зарастания водоема, образования большого количества илистых отложений на дне вследствие отмирания растений, изменились физико-химические показатели состояния водоема, и тяжелые металлы из донных отложений стали переходить в водные массы в доступных для растений форме это выразилось в увеличении содержания металла в донных отложениях снизилось, а в растениях наблюдалось увеличение содержания металлов.

Содержание данного металла в макрофитах фонового водоёма выше, чем в растениях некоторых городских водоёмов. В литературе известны случаи, когда в незагрязнённых водоёмах растения поглощали все доступные формы металлов, тогда как в загрязнённых водоёмах растения включали механизмы блокировки поступления тяжёлых металлов в свой организм. Именно поэтому во многих водоёмах с низкой степенью загрязнения содержание металла может превышать таковое в растениях загрязнённых водоёмов [1].

Таблица 1 – Содержание тяжелых металлов в растениях водоемов г. Гомеля и прилегающей территории

Водоём	Co, мг/кг	Pb, мг/кг
оз. Шапор	2,68*	1,08
	1,5	9,9
оз. У-образное	1,9	4,75
	1,9	20,6
оз. Волотовское	3,03	12,98
	2,2	18,7
оз. Малое	3,89	1,53
	2,4	19,4
оз. Дедно	3,19	5,42
	1,5	10,7
оз. Володькино	1,23	1,08
	5,2	12,8
Фоновый водоём	1,44	1,49
	1,9	10,3

*В числителе указано содержание тяжелых металлов в растениях, в знаменателе содержание в донных отложениях данного водоема мг/кг сухой массы.

Коэффициент накопления элемента - это величина, которая рассчитывается как отношение концентрации элемента в золе водных растений к его содержанию в донных отложениях:

$$K_H = \frac{C_x}{C_y},$$

где K_H – коэффициент накопления;

C_x – концентрация металла в растениях изучаемого водоема;

C_y – концентрация металла в донных отложениях изучаемого водоема.

Коэффициент накопления свидетельствует о наличии факта «контроля» со стороны растений за поступлением загрязнителей в метаболически важные центры и позволяет косвенно судить о степени доступности элемента в среде обитания для растительных организмов и о поведении поллютантов в системе «среда обитания – растение» [2].

Таблица 2 -Коэффициенты накопления тяжёлых металлов в водоёмах г. Гомеля и прилегающих территорий

Водоём	Co, мг/кг	Pb, мг/кг
оз. Шапор	1,78	1,16
оз. У-образное	1,00	0,23
оз. Волотовское	1,37	0,69
оз. Малое	1,62	0,07
оз. Дедно	2,13	0,50
оз. Володькино	0,23	0,08
Фоновый водоём	0,75	0,14

По величине коэффициентов накопления, в большой степени в растениях изучаемых водоемов накапливаются соединения кобальта рассчитанной по соотношению с содержанием тяжёлых металлов в донных отложениях, изученные металлы располагаются в следующем порядке: Co>Pb. Это означает, что соединения кобальта аккумулируются в тканях выбранных для исследования растений в большей степени.

Из рисунка 1 видно, что при увеличении концентрации кобальта в донных отложениях коэффициент накопления уменьшается. Это свидетельствует о наличии механизмов блокировки поступления соединений кобальта в организм растений при повышении загрязнения. Исходя из этого, можно сказать, что увеличение содержания тяжелых металлов в донных отложениях, оказывает влияние до определенной величины, а в дальнейшем содержание металла снижается.

Аномально высокое накопление металла в растениях оз. Малое, оз. Шапор и Волотовское, свидетельствует о срыве механизма блокировки, поступления металла в организм и наступило бесконтрольное поступление, возможно предположить, что в данных водоемах металлы в абиотических компонентах находятся в доступных для растений формах [3].

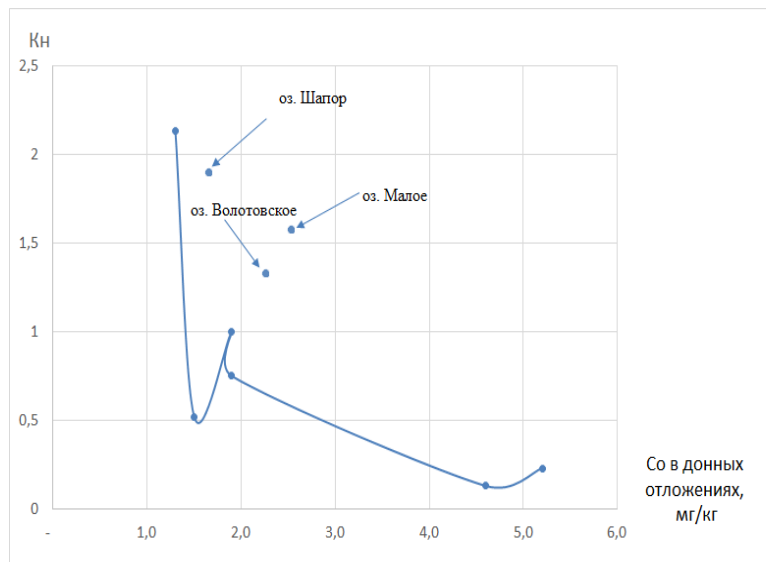

Рисунок 1 - График зависимости коэффициента накопления кобальта от содержания в донных отложениях

Коэффициент накопления свинца так же как и для кобальта снижается при увеличении в содержании металла в донных отложениях.

Довольно низкий коэффициент накопления свинца при высоком содержании в донных отложениях можно объяснить тем, что его накоплению мешает наличие меди. Согласно исследованиям, зарубежных учёных, существует антагонизм между свинцом и медью. Наличие ионов меди препятствует активному накоплению свинца в организме растений.

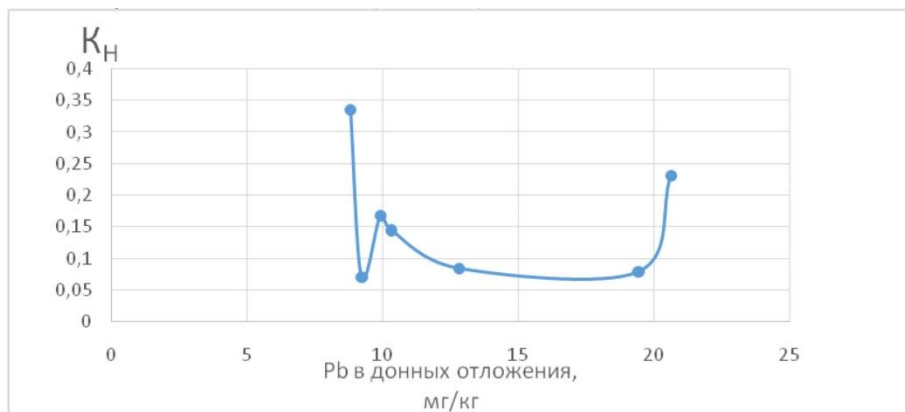

Рисунок 2 - График зависимости коэффициента накопления свинца от содержания в донных отложениях

Наиболее загрязнены соединениями кобальта растения оз. Малое, оз. Дедно и оз. Волотовское. Тогда как высокий уровень загрязнения отмечен для соединения свинца для оз. Волотовское. Это говорит о различных механизмах поступления разных металлов в ткани растения. С увеличением содержания металла в донных отложениях, накопления данного металла снижается.

К более загрязнённым водоемам можно отнести такие как, о. Волотовское и оз. Дедно.

Литература:

1. Фокин, А.Д. Биофильность и ксенобиотичность как факторы корневого поступления и распределения элементов по органам растений / А.Д. Фокин, А.А. Лурье // Экология. – 1996. - №6. – с. 415-419.

2. Орлов, Л.С. Экология и охрана биосферы при химическом загрязнении / Л.С. Орлов. – М.: Высшая школа, 2002. – 334 с.
3. Бабкин, В.В. Физиолого-биохимические аспекты действия тяжелых металлов на растения / В.В. Бабкин, А.А. Завалин // Химия в сельском хозяйстве. – 1995. – № 5. – С. 17 – 21.

Анна Каешко
(Гомель, Беларусь)

ХИМИЧЕСКОЕ ПРОИЗВОДСТВО СТЕКОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ПРИМЕРЕ ОАО «ГОМЕЛЬСТЕКЛО»

Стеклом называют амфотерные тела, получаемые путем переохлаждения расплава независимо от их химического состава и температурной области затвердевания и обладающие в результате постепенного увеличения вязкости механическими свойствами твердых тел.

Стекло – одно из самых химически стойких материалов. Высокая химическая устойчивость к различным агрессивным средам – одно из лучших свойств силикатных стекол. Но если рассматривать весь диапазон возможных стеклообразованных систем, то их химическая устойчивость может изменяться в очень широких пределах от предельно устойчивого кварцевого стекла до растворимого щелочно-силикатного.

Химической устойчивостью называют способность стекол и ситаллов противостоять разрушающему действию воды и химических реагентов, влаги и газов. Это одно из важнейших свойств стекла.

По механизму действия на стекло химические реагенты можно разделить на две группы. К первой группе относятся реагенты с $pH \leq 7$: вода, растворы кислот (кроме плавиковой HF и ортофосфорной H₃PO₄), влажная атмосфера. Ко второй группе относят реагенты с $pH \geq 7$, т.е. растворы щелочей, карбонатов и т.п. К этой же группе относятся фосфорная и плавиковая кислота [1, с. 140].

Важными этапами производства изделий из стекла являются подготовка сырьевых материалов и приготовление стекольной шихты.

Сырьевыми материалами для получения стекла являются: песок кварцевый, сода кальцинированная, мел, доломит, полевой шпат, сульфат натрия, уголь каменный или антрацит, стеклобой.

Все стадии процесса стекловарения тесно связаны между собой, и на практике некоторые из них протекают не в строгой последовательности, а одновременно, например, процессы силикатообразования и стеклообразования или процессы осветления и гомогенизации [2, с. 8].

В начальной стадии силикатообразования изменяется физическое состояние материалов шихты: испаряется влага; гидраты и соли разлагаются с выделением газов; сульфат натрия и кремнеземистые материалы (кварц, песок) подвергаются полиморфным превращениям [2, с. 10].

В результате исследования были проведены расчеты содержания массовой доли нерастворимого остатка в шихте, которые представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Содержание нерастворимого остатка в шихте

№	Влажная навеска, г	Сухая навеска, г	Нераст. остаток после сушки + тигль, г	Вес тигля, г	Нераст. остаток, г	Массовая доля нерастворимых в 0,5М растворе HCl компонентов шихты, %
1	2,9072	2,8008	15,4540	13,7030	1,7510	62,52%
2	2,9150	2,8077	14,0840	12,3280	1,7560	62,54%
3	2,9097	2,8038	14,7964	13,0425	1,7539	62,55%

В таблице показано содержание массовой доли нерастворимого остатка в шихте, которое составило 62,52 %; 62,54 %; 62,55 %. Содержание нерастворимого остатка в шихте соответствует заданному рецепту шихты. Таким образом, основными факторами, определяющими стабильность выдерживания заданного рецепта шихты, являются соблюдение требуемой точности дозирования и своевременная корректировка рецепта шихты при изменении состава сырьевых материалов.

Были проведены расчеты массовой доли нерастворимых в 0,5 М растворе HCl компонентов шихты, которые представлены в таблице 2.

Таблица 2 – Содержание массовой доли нерастворимых в 0,5 М растворе HCl компонентов шихты

№ п/п	Результаты анализов, %		Категория шихты
	Нерастворимый остаток		
	Фактически	Отклонение	
1	62,52	+ 0,03	I
2	62,54	+ 0,05	I
3	62,55	+ 0,06	I

Задано по рецепту – 62,49%

В ходе расчетов нерастворимого остатка в шихте были проведены результаты анализов, которые показывают, что категоричность шихты соответствует I категории. Она является однородной и пригодной для использования. Категоричность шихты определяется по заданному отклонению в положительную или отрицательную сторону, при температуре 41 °С и с определенной влажностью.

Результаты химических исследований показали, что шихта соответствует всем требованиям качества для стекла. По изученным показателям шихту можно отнести к I категории, из этого следует, что состав шихты является однородным и пригодным для производства стекла. Величина абсолютной ошибки (отклонение « + » или « – ») определяется как разность между теоретически рассчитанным составом шихты и составом, полученным в результате испытаний. Нарушение однородности шихты является причиной многих пороков стекла: полосности, плохого отжига, повышенной хрупкости, пониженной термостойкости и прочности. В результате этих пороков увеличивается бой и брак, уменьшается выход годной продукции.

На качество шихты влияют также постоянство химического состава компонентов, дисперсность компонентов и их влажность, точность взвешивания, совершенство перемешивания, условия хранения и перемещения шихты к месту загрузки.

Литература:

1. Бобкова, Н.М. Химическая технология стекла и ситаллов: практикум / Н.М. Бобкова, Л.Ф. Папко. – Минск: БГТУ, 2005. – 196 с.
2. Власова, С. Г. Основы химической технологии стекла: учеб. пособие / С. Г. Власова. – Екатеринбург: Изд-во Урал.ун-та, 2013. – 108 с.

Научный руководитель:

кандидат химических наук, доцент Пантелеева Светлана Михайловна.

**Татьяна Макаренко, Екатерина Гребенчук
(Гомель, Беларусь)**

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЕ МЕДИ И НИКЕЛЯ В ВОЗДУШНО-ВОДНЫХ РАСТЕНИЯХ ВОДОЕМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩЕЙ ТЕРРИТОРИИ

Высшие водные растения играют важную роль среди биотических составляющих водных экосистем. В пресных водоемах одними из наиболее распространенных веществ-загрязнителей являются тяжелые металлы. Многие из них обладают рядом особенностей, которые делают их довольно опасными для здоровья человека и приводят к ухудшению качества окружающей среды: тяжёлые металлы обладают высокой токсичностью даже в микроконцентрациях, они способны передаваться и накапливаться в трофических цепях, для этого вида загрязнителей характерна слабая биодеградация [1]. В отличие от органических токсикантов тяжелые металлы не подвергаются распаду и, попав в биогеохимический цикл, остаются в нем, включаясь в круговорот веществ. Загрязнение тяжелые металлы поверхностных вод является одной из наиболее актуальных экологических проблем.

Цель работы: определить содержание меди и никеля в воздушно-водных растениях, произрастающих на участках р. Сож с разным характером антропогенной нагрузки и в водоёмах г. Гомеля.

Материалы и методы. Для отбора проб растений были выбраны следующие водоёмы: старичный комплекс р. Сож д. Поляновка, и оз. Волотовское.

Старичный комплекс р. Сож, расположен на 15 м выше города по течению реки и не испытывает видимой антропогенной нагрузки. Старичный комплекс контактирует с водой р. Сож, которая может являться одним из источников загрязнения водоёма. Также загрязнителями старичного комплекса являются аэральные сухие и влажные выпадения на водную гладь. Озеро Волотовское является полностью замкнутым непроточным водоемом городской зоны отдыха, однако практически со всех сторон окружено автотрассой.

Отбор проб высших водных растений проводился по стандартным методикам. Воздушные макрофиты срезались как можно ближе ко дну водоема. Анализировалась надземная часть макрофита. Пробы растений после тщательного ополаскивания последовательно высушивали до воздушно-сухого состояния и озоляли до белой золы в муфельной печи при 450 °С. Содержание металлов в золе растений определяли атомно-эмиссионным спектральным методом на спектрофотометре IGSM в лаборатории РУП «Белорусский научно-исследовательский геологоразведочный институт».

По классификации Катанской [2] выделяют четыре экологические группы водных растений: 1-я – свободноплавающие неприкрепленные, 2-я – плавающие прикрепленные растения, 3-я – подводные (погруженные) растения, 4-я – надводные (земноводные или воздушно-водные) растения. Для исследования были выбраны растения четвертой экологической группы. Анализировались следующие виды растений: – стрелолист обыкновенный (*Sagittaria sagittifolia* L.), сусак зонтичный (*Butomus umbellatus* L.), частуха подорожниковая (*Alisma peantagoaquatica* L.), манник наплывающий (*Gluceria fluitans*).

Результаты и обсуждения. При сравнении одних и тех же видов растений, взятых из различных водоемов, видно, что концентрация меди и никеля в них неодинаковая. Содержание металлов в растениях, отобранных в водоемах, где наблюдается более высокое антропогенное воздействие, значительно превышает концентрацию элементов в водоемах без видимой антропогенной нагрузки.

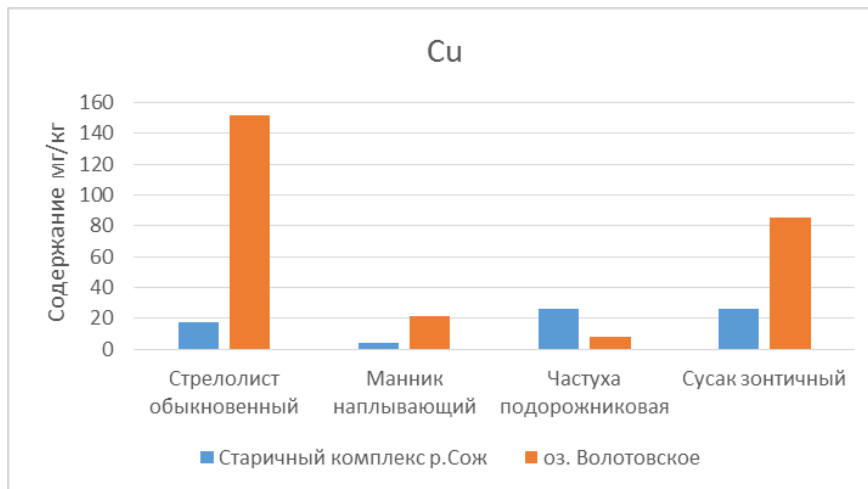

Рисунок 1 – Сравнительный анализ содержания меди в растительных образцах изучаемых объектов старое русло р. Сож и оз. Волотовское

Сусак зонтичный, манник наплывающий и стрелолист обыкновенный оз. Волотовского накапливают меди в 4-5,0 и 8,0 раз больше, чем эти же растения, отобранные в старичном комплексе р. Сож. Обратная тенденция накопления этого элемента наблюдается у частухи подорожниковой, содержание меди у представителей этого вида, в старом русле р. Сож составляет 26,06 мг/кг сухого вещества, а в оз. Волотовском 7,96 мг/кг соответственно.

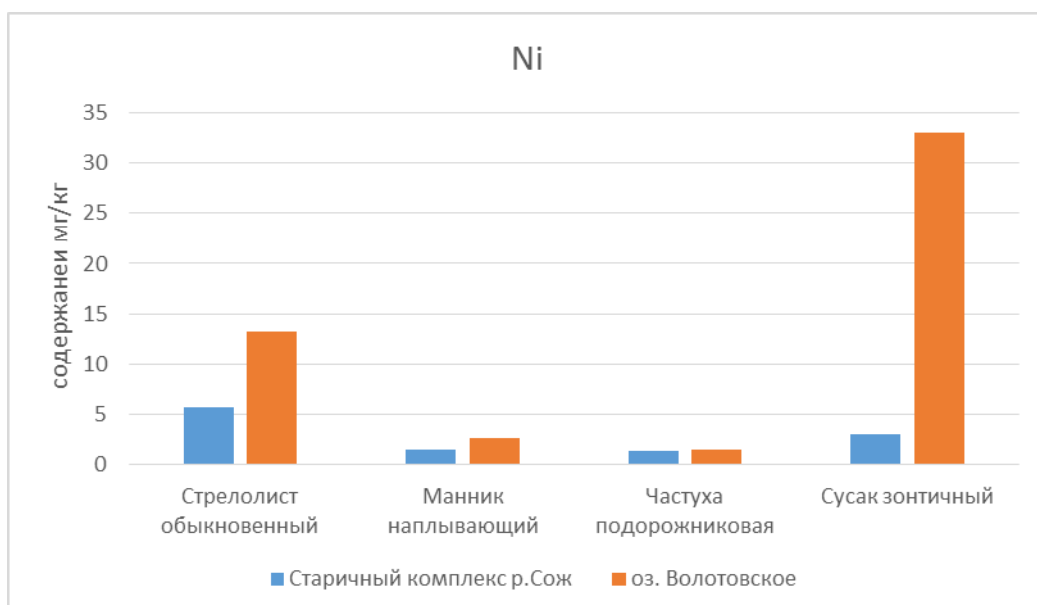

Рисунок 2 – Сравнительный анализ содержания никеля в растительных образцах изучаемых объектов старое русло р. Сож и оз. Волотовское

Если сравнивать содержание никеля в исследуемых водоёмах, то для всех изучаемых растений концентрация этого элемента выше в оз. Волотовском, чем в старичном комплексе. Только у частухи подорожниковой накопление этого элемента практически не отличается во всех изучаемых водоёма.

Повышенное содержание тяжёлых металлов у растений оз. Волотовском свидетельствует как о высоком уровне антропогенной нагрузки на данный водоём, так и о высокой биологической доступности тяжёлых металлов в абиотических компонентах водоёма.

Проведённые исследования показывают, что в водоёмах, не подверженных загрязнению, содержание тяжёлых металлов в макрофитах находится на уровне фоновых величин или незначительно их превышает. Фоновое содержание меди в воздушно-водных растениях составляет 3,49 мг/кг, а никеля – 1,35 мг/кг [3]. Растительность водоёмов, испытывающих интенсивное антропогенное воздействие и загрязнение, накапливает элементы в концентрациях, превышающих фоновые величины у сусака зонтичного и стрелолиста обыкновенного в 13,3-16,3 раза, у манника наплывающего в 2,9 раза, и меньше всего у частухи подорожниковой – в 1,2 раза.

Таким образом, на уровень содержания тяжёлых металлов в водных растениях влияет комплекс различных факторов (как средовые, так и физиологические особенности самих растений), которые следует принимать во внимание при оценке состояния водных экосистем. С одной стороны, содержание тяжёлых металлов в водных растениях зависит от общего уровня загрязнённости водоёмов, с другой стороны – частично характеризует биологическую доступность металлов в абиотических компонентах и их физиологическую необходимость для растений.

Литература:

1. Анищенко О.В., Грибовская И.В., Иванова Е.А. Содержание металлов в высших водных растениях в небольшом сибирском водохранилище. // Сибирский экологический журнал. 2012. № 4. 490 с.
2. Катанская В.М. Высшая водная растительность континентальных водоёмов СССР: Методы изучения – Ленинград: Наука, 1981. 187 с.
3. Макаренко Т.В. Загрязнение высших водных растений водоёмов и водотоков Гомеля и прилегающих территорий. // Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. 2013. №5 (80). 113 с.

**Татьяна Макаренко, Анна Штанько, Александр Никитин
(Гомель, Беларусь)**

СОДЕРЖАНИЕ ТЯЖЁЛЫХ МЕТАЛЛОВ В ПОВЕРХНОСТНЫХ ВОДАХ И МЯГКИХ ТКАНЯХ МОЛЛЮСКОВ ВОДОЁМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩИХ ТЕРРИТОРИЙ

Тяжелые металлы относятся к числу важнейших загрязнителей биосферы, что связано в значительной степени с биологической активностью многих из них. Физиологическое действие их на живые организмы различно и зависит от природы металла, а также его концентрации. В ряду тяжёлых металлов некоторые крайне необходимы для процессов жизнедеятельности (биогенные элементы). Другие, попадая в живой организм, вызывают противоположный эффект – отравляют. Токсическое действие тяжёлых металлов обусловлено рядом физических и химических особенностей: электронной конфигурацией, электроотрицательностью, ионизацией, окислительно-восстановительным потенциалом, сродством к отдельным химическим группам, а также способностью проникать через клеточную оболочку и образовывать прочные соединения на поверхности и внутри клетки [1].

Необходимость наблюдения за экологическим благополучием водоёмов г. Гомеля и Гомельского района очевидна, так как они регулярно используется жителями города для проведения досуга, спортивных и культурно-массовых мероприятий, а также для рыбной ловли. В целях изучения влияния городской агломерации на загрязнение водоёмов соединениями тяжёлых металлов и миграцию в компонентах водной среды было проведено комплексное исследование содержания тяжёлых металлов в поверхностных водах и мягких тканях моллюсков, обитающих в водоёмах города.

Целью данной работы было определение содержания тяжёлых металлов в поверхностных водах и мягких тканях моллюсков водоёмов г. Гомеля и прилегающих территорий.

Исследования проводились в течение 2017 – 2018 гг. Были выбраны водоёмы г. Гомеля и прилегающих территорий, испытывающие различную антропогенную нагрузку: озера Шапор, Круглое и Дедно. На территории города располагаются озера Дедно, Шапор, в пригородной зоне отдыха – озеро Круглое. Оз. Дедно контактирует с водоёмом, напрямую принимающим стоки городских коллекторов (Прудковский и Хатаевичский коллекторы, принимающие стоки нескольких автопредприятий и фабрики «Спартак»), в оз. Шапор поступает поверхностный сток с таких предприятий, как ООО «Гомельдрев» и «Гомельобой» и ФСК, оз. Круглое располагается в загородной зоне, однако в водоём поступает поверхностный сток с предприятия «Электроаппаратура».

Отбор проб воды на различных участках указанных водоёмов проводился батометром, по методике, описанной в источнике [2]. На ААС «PerkinElmer – 406» атомно-абсорбционным методом определялось содержание тяжёлых металлов в исследуемых образцах поверхностных вод на базе Государственного

учреждения «Гомельский областной центр гигиены, эпидемиологии и общественного здоровья». Содержание тяжёлых металлов в мягких тканях моллюсков определялось на базе Государственного научного учреждения «Институт радиобиологии Национальной академии наук Беларуси».

Содержание доступных форм тяжёлых металлов в водной среде в полной степени оценить сложно и поэтому нами определялось содержание металлов в мягких тканях моллюсков. Для получения достоверных данных о доступных формах металлов необходимо проводить комплексные исследования, включающие анализ концентраций тяжёлых металлов в разных компонентах водных экосистем [3].

Для исследований были выбраны виды моллюсков, распространённые в водоёмах Беларуси: класс брюхоногие (Gastropoda) – прудовик обыкновенный (*Lymnaea stagnalis* L.), живородка речная (*Viviparus viviparus* L.) и класс двусторчатые (Bivalvia) – беззубка обыкновенная (*Anodonta cygnea* L.), перловица обыкновенная (*Unio pictorum* L.).

Таблица 1 – Содержание тяжелых металлов в воде водоемов г. Гомеля и прилегающей территории

Наименование водоёма	Зима 2018 г.			Весна 2018 г.		
	Медь	Свинец	Цинк	Медь	Свинец	Цинк
Оз. Дедно	0.001	0.006	0.029	0.001	0.006	0.055
Оз. Круглое	0.0075	0.0054	0.026	0.009	0.005	0.03
Оз. Шапор	0.0071	0.001	0.014	0.0065	0.001	0.019
ПДК _{рыбохоз.}	0.001	0.1	0.01	0.001	0.1	0.01

Общая тенденция степени загрязнения воды водоёмов г. Гомеля и прилегающих территорий тяжёлыми металлами изменяется в следующем ряду: цинк > медь > свинец. Причём для свинца не отмечено ни одного превышения предельно допустимой концентрации для всех водоёмов в зимний и весенний период. Однако для цинка зафиксированы превышения ПДК_{рыбохоз.} в среднем в 3,0 раза, а для меди – в 5,0 раз.

По степени загрязнённости водоёмы можно расположить в следующем порядке: оз. Круглое > оз. Шапор > оз. Дедно. Сложно было предположить, что наиболее загрязнённым водоёмом окажется оз. Круглое, расположенное в загородной зоне отдыха, так как водоём испытывает минимальную антропогенную нагрузку. Это может свидетельствовать о поступлении загрязнённых поверхностных стоков с предприятия «Электроаппаратура», а также об атмосферном пути поступления токсикантов и о высоком загрязнении воздушных масс г. Гомеля соединениями изучаемых металлов.

Для цинка были установлены превышения ПДК_{рыбохоз.} во всех водоёмах в исследуемый период. Наибольшее содержание цинка зафиксировано для оз. Дедно в весенний период (концентрация больше предельно допустимой в 5,5 раз). Ожидалось, что будет высокое содержание меди и свинца в оз. Дедно, т.к. оно напрямую контактирует с водоёмом, принимающим стоки промышленных предприятий города. Однако, концентрация данных металлов находится в пределах ПДК_{рыбохоз.} в отличие от концентрации этих же металлов в других водоёмах. Так же стоит предположить, что данный водоём обладает высокой способностью к самоочищению, о чём свидетельствует высокое содержание тяжёлых металлов в донных отложениях [4].

В оз. Шапор были зафиксированы превышения ПДК_{рыбохоз.} для меди и цинка в 7,0 и 1,4 раза соответственно. Это, вероятно, можно объяснить тем, что в оз. Шапор тяжёлые металлы поступают с поверхностным стоком.

Таблица 2 – Содержание тяжелых металлов в мягких тканях моллюсков водоемов и водотоков г. Гомеля и прилегающих территорий

Наименование водоёма	Свинец	Цинк	Медь	Хром	Никель
Оз. Дедно	3.2	837.6	53.85	8.75	9.2
Оз. Круглое	2.8	773	191.1	8.9	24.0
Оз. Шапор	1.6	881.1	98.3	6.8	18.6

В мягких тканях моллюсков в большом количестве обнаружены металлы, которые активно используются в метаболических процессах, протекающих в организме: цинк, медь. Этот факт находит подтверждение в других источниках [5], в которых описаны физиологические особенности поглощения тяжёлых металлов водными беспозвоночными: более интенсивно накапливаются элементы, которые необходимы для жизнедеятельности организма. Сходные данные приведены в работе Д. Райта, в которой была рассмотрена физиология поглощения тяжелых металлов водными беспозвоночными [6].

За период исследований в мягких тканях всех моллюсков наименьшую концентрацию имеет свинец. Минимальная концентрации элемента определена у особей из оз. Шапор. Максимально значение содержания металла отмечено в оз. Дедно.

Следует отметить, что среди всех металлов особым самыми выраженными колебаниями отличается цинк. Максимальное количество (837.6 мкг/кг) отмечено для моллюсков озера Дедно, минимальное (773 мкг/кг) значение определено для моллюсков оз. Круглое.

Исследования различных видов моллюсков по характеру аккумуляции тяжёлых металлов в мягких тканях позволили построить следующий ряд содержания: $Zn > Cu > Ni > Cr > Pb$. По степени уменьшения концентрации тяжёлых металлов в мягких тканях моллюсков исследуемые водоёмы можно расположить в следующем порядке: оз. Шапор > оз. Круглое > оз. Дедно.

В результате проведённых исследований установлено, что, по степени загрязнённости поверхностных вод тяжёлыми металлами, оз. Круглое занимает первое место, хотя мягкие ткани моллюсков водоёма не имеют высокое содержание металлов. Моллюски оз. Шапор накапливают в организме наибольшее количество тяжёлых металлов, что может свидетельствовать о доступности металлов в компонентах водоёма. Максимальный уровень содержания металлов в воде характерен для меди (оз. Круглое), минимальный – для свинца (оз. Шапор). Выделить водоём, где отмечена высокая концентрация металлов в воде и в тканях моллюсков крайне сложно, что требует дальнейших исследований.

Литература:

1. Байчоров В. М., Тишиков Г. М., Рощина Н. Н. Экологические риски и оценка состояния водотоков Беларуси. – Минск: Белорус. Наука, 2006. – 118 с.
2. Об установлении нормативов качества воды поверхностных водных объектов [Электронный ресурс]: постановление Министерства природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь, 30 марта 2015 г. № 13 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=W21529808&p1=1>. – Дата доступа: 16.06.2017.
3. Будников, Г.К. Тяжелые металлы в экологическом мониторинге водных систем / Г.К. Будников // Соросовский образовательный журнал. – 2016. – №5. – С. 23–29
4. Макаренко, Т.В. Содержание тяжелых металлов в донных отложениях и воде водоемов и водотоков г. Гомеля / Т.В. Макаренко, Н.М. Силивончик // Экологич. вестник. – 2016. – № 1(35). – С. 111–118.
5. Брень Н. В. Использование беспозвоночных для мониторинга загрязнения водных экосистем тяжёлыми металлами // Гидробиологический журнал. – 1999. – Т. 35 №4. – С. 75-88.
6. Wright, D. A. Heavy metal accumulation by aquatic invertebrates / D. A. Wright // Appl, biol. - №3. – P. 331 – 394.

В.В. Рацлав
(Слов'янськ, Україна)

МОНІТОРІНГ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ДОНБАСУ

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Водні ресурси відносяться до важливішого чинника еколого-економічного та соціального показника розвитку регіону та країни в цілому. Згідно з Водним кодексом України, під водними ресурсами розуміємо всі обсяги поверхневих, підземних та морських вод відповідної території [1,4]. Від якості та кількості забезпечення водними ресурсами залежать масштаби розвитку та розміщення сільськогосподарських та виробничих об'єктів, діяльність яких повністю залежить від використання води – водовикористання.

За оцінкою експертів, Україна є однією з найменш забезпечених у Європі країн за запасами місцевих водних ресурсів – 1 тис. куб. м на 1 жителя. Для порівняння, у Польщі та Німеччині – 2,5 тис., у Франції – 3,5 тис., у Великобританії – 5 тис. куб. м. Водночас, їх використання є неефективним та нераціональним. Неприятлива обстановка, що склалася в галузі водовикористання та водопостачання, пов'язана із цілим комплексом питань, що мають місце на всіх стадіях водогосподарської діяльності: забору води з природних водних джерел, втрати води під час транспортування, а також упровадження заходів щодо запобігання шкідливої дії поверхневих і підземних вод, захисту водних ресурсів тощо. За таких умов, особливого значення набуває проблема екологічного використання водних ресурсів. Питання державного управління водними ресурсами, на жаль, розглядаються фрагментарно, неповністю, здебільшого в контексті екологічних проблем та у відриві від теоретичних засад сучасного державного управління.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.. Проблема ефективного державного управління водними ресурсами є складовою загальної проблеми управління природокористуванням та охороною природного середовища, які досліджувались у наукових працях М. Хвесика, В. Голяна, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, І. Драгана, Т. Іванової, В. Сташука, А. Яцика, О. Яроцької, Т. Клауссена та інших.

Цілі статті. Виявлення теоретико-методологічних положень щодо державного управління водними ресурсами регіону. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового пошуку напрямків і механізмів удосконалення водокористування в межах окремо взятого Донбаського регіону з метою покращення ефективності використання водних джерел і захисту їх від надмірного антропогенного навантаження через визначення основних завдань, підходів, принципів, які необхідно враховувати на практиці під час обґрунтування ефективних механізмів державного управління водними ресурсами.

Стратегічна мета державного управління водними ресурсами пов'язана в забезпеченні економічного та екологічного збалансованого розвитку водоресурсного потенціалу країни, яка сформульована в положенні про «Мету в загальнодержавній цільовій програмі розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року», у якій записано, що державна водна політика полягає в задоволенні потреби населення та галузей економіки у водних ресурсах, збереженні й відтворенні водних ресурсів, упровадженні системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом [2, 6].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Екологічні та економічні проблеми водних ресурсів Донбасу накопичувалися не одне століття, але в останні роки негативні явища можуть призвести до непоправних наслідків. Небезпечний рівень забруднення водних ресурсів Донецької та Луганської областей пов'язаний із великим об'ємом стічних вод, кількість яких біля 2 млрд.куб.м щорічно скидається в річки регіону. Особливо гострою проблемою водних запасів є забруднення підземних водоносних горизонтів викидами вугільного виробництва, яке відбувається від закриття та затоплення шахт, що не працюють. У наслідок чого відбувається виснаження поверхового водотоку, гідравлічно зв'язаного з водоносним горизонтом. Отже, відбувається забруднення та зневоднення всієї території Донбасу. Шахтні води, забруднені домішками гірської породи, не відкачуються на поверхню, де вони акумулювалися би у водоймищах, відстоювалися та ставали більш прозорими, це призводило б до меншого забруднення. В останні часи за вмісту значної частки мінералізації та іонів тяжких металів, такі води непридатні для питного та технічного водопостачання. Для попередження масштабної катастрофи необхідно ввести екологічний, економічний, політичний та інші принципи регулювання для охорони та відтворення водних запасів. Обнадійливим є природоохоронний проект, розроблений державним управлінням охорони довкілля в Донецькій області на 2013-2020 роки. Мета проекту – забезпечити екологічну безпеку, звівши до мінімуму негативні явища людини на навколишнє середовище. Заплановано спонсорувальні заходи цього проекту з екологічних фондів навколишнього середовища, державного бюджету та коштів підприємств.

Важливе місце в житті держави та суспільства посідають водні запаси регіонів, тому забезпечення питною водою в необхідному обсязі та оцінка забруднення водних об'єктів є найважливішим пріоритетним завданням сучасності. На Донбасі останні роки характерними є антропогенні катаклізмами та великі навантаженнями на водні об'єкти. Сіверський Донець - головна водна артерія сходу України, що забезпечує потреби у воді населення та агропромисловий комплекс Харківської, Донецької та Луганської областей. За запасами водних ресурсів басейн Сіверського Дінця є маловодним регіоном, де забезпеченість потреби у воді утримі менша, ніж в середньому по Україні. Водночас, це один із найбільш навантажених серед основних річкових басейнів держави. Саме тому першочергове значення має відповідальне водокористування, охорона й відтворення водних ресурсів басейну та регіону. Для цього необхідна повна статистична інформація про стан водних ресурсів. Водний кодекс передбачає державний облік водокористування поверхневих і підземних вод. Облік та аналіз стану водних ресурсів здійснюється через подання водокористувачами до державних органів водного господарства звітів про водокористування за встановленою формою. Водокористуванням і водовідведенням займається статистика водних ресурсів, яка є частиною екологічної статистики.

Об'єктами статистики є:

- водокористувачі водних джерел;
- використання води підземних горизонтів;
- зворотні (стічні) води.

Така статистична інформація, за даними Сіверсько-Донецького басейного управління водних ресурсів подана в таблицях 1, 2 та 3).

Таблиця 1

Основні показники забору й використання водних ресурсів басейнів річок Сіверський Донець, Приазов'я та Дніпро в межах Донецької області, млн.м³

Показники	Донецька область							
	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016	2017
Забрано води з природних водних об'єктів, зокрема й:	2110	2142	2093	1979	1697	1548	1501	1458
Морської	883,7	908,4	810,1	714,6	598,4	560,5	554,2	561,2
Прісної	1226	1234	1283	1265	1098	988	946,3	896,4
- із поверхневих джерел	839,8	856,9	905,2	899,9	1434,6	857,2	808,5	793,0
- із підземних джерел	386,6	376,7	377,9	364,8	262,0	130,8	137,8	103,4
зокрема й шахтно-кар'єрних	339,2	329,8	333,7	323,4	225,3	99,4	104,3	71,53
Забір до каналу Сіверський-Донець-Донбас	526,2	507,9	534,1	518,1	429,48	507,0	485,5	466,0
Використано прісної та морської води, усього: зокрема й на потреби	1467	1479	1445	1354	1135,4	935,8	926,3	912,4
Господарсько-питні	230,7	229,4	221	215,8	158,1	110,1	104,4	100,0
Виробничі	1164	1197	293,9	1002	865,3	808,2	804,2	796,4
Зрошення	16,25	13,08	12,63	11,34	4,492	5,378	5,383	4,739

С/г водопостачання	7,492	7,411	6,101	5,748	3,798	2,070	2,413	2,211
Ставково-рибне господарство	36,18	20,00	90,91	106,5	91,9	144,8	158,4	158,7
Інші потреби	12,78	12,00	-	12,61	11,81	10,04	9,98	8,98
Втрати під час транспортування	310,2	296,9	317,7	308,4	260,3	235,1	221,6	224,9

Таблиця 2

Основні показники скиду зворотних вод до поверхневих водних об'єктів басейнів річок Сіверський Донець, Приазов'я та Дніпро в межах Донецької області, млн.м³

Показники, млн.м ³	Донецька область							
	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016	2017
Скинуто в поверхневі водні об'єкти, зокрема й:	1503	1526	1414	1310	913,8	843,4	821,4	801,0
Забруднених:	549,9	554,2	557,7	506,7	295,8	263,7	180,2	199,4
без очистки	16,64	12,46	11,53	10,79	6,052	8,292	4,051	0,300
недостатньо-очищених	533,3	541,7	546,2	495,9	289,7	255,4	176,1	199,1
Нормативно чистих без очистки	752,1	761,1	663,7	585,6	518,3	480,5	444,9	444,9
Нормативно-очищених на очисних спорудах	200,6	210,9	192,8	218,1	99,7	99,3	104,2	95,18
Шахтно-кар'єрних без використання**							92,1	61,52
За категоріями води:								
Стічних	1188	1215	1098	993,5	795,5	739,3	724,3	738,9
Шахтно-кар'єрних	307,1	306,2	311,1	311,2	114,8	101,0	92,1	61,52
Колекторно-дренажних	8,764	7,907	7,986	8,548	6,261	5,602	5,439	1,260
Потужність очисних споруд	1513	1656	1539	1566	1527	790,6	790,6	688,0

Таблиця 3

Динаміка скидів забруднювальних речовин по Донецькій області, тис.т

Показники	Донецька область							
	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016	2017
маса скиду	533	521	542	534	278	246	136	145

*із 2014 р. кількість підприємств, що звітуються та відповідно об'єми забору та скиду зменшились у зв'язку із соціально-політичною ситуацією, яка склалася на території Донецької та Луганської областей;

**з 2016 р., у зв'язку з прийняттям нового «Порядку ведення державного обліку водокористування» (затвердженого наказом Мінприроди від 16.03.2015 № 78) у скидах шахтно-кар'єрних вод, що не використовуються, забруднювальні речовини не відображені, відповідно до цього категорію якості вод, що скидаються, не визначено.

Ще гірші справи в південній частині Донецької області, куди воду постачають по каналу Сіверський – Донець – Донбас. Вода з каналу використовується підприємствами металургійної та вугільної промисловості, енергетики та комунального господарства. Серед міст Донецької області найбільшу кількість забруднювальних речовин у водні об'єкти вносять підприємства міст Маріуполя, Донецька, Макіївки, Горлівки та Єнакієвого. Основна частина забруднень доводиться на річки Приазов'я, де скидання забруднень складає понад 20 відсотків. Використання значних обсягів водних ресурсів на виробничі потреби, неякісне очищення каналізаційних стоків та сільськогосподарські відходи – це все заподіює невиправну шкоду водним ресурсам Донбасу. Наслідки забруднення води надзвичайно шкідливі для людини, тоді як головним чинником забруднення є людино-антропогенний чинник. За тим, як забруднюються річки, найбільше виділяються річки Кальміус, Казенний Торець, Самара, Солона, Бик та Вовча. Попри зменшення об'ємів водоспоживання останні роки (порівняно з 1990 р. – удвічі) інтенсивність використання водних ресурсів у Донецькій області залишається найбільшою по Україні. На жаль, суспільство недооцінює негативні наслідки змін якості та кількості показників водних ресурсів. Майже 30% об'єму не фільтрованих стічних вод, які кожен рік потрапляють у водоймища країни, належать Донецькій області. У зв'язку з цим область посідає перше місце в країні за скиданням не фільтрованих стоків вод. На відповідальне водокористування, охорону й відтворення водних ресурсів басейну та регіоні передбачено 60 заходів на суму 525 млн. грн. На жаль, значний потенціал управлінських, виробничих, наукових і проектних підрозділів діє розрізнено, цінна інформація багато в чому не враховується й не узагальнюється, не доводиться до відома й використання зацікавленими організаціями та підприємствами, що не сприяє ефективному розв'язанню питань охорони й раціонального використання водних ресурсів. Тому, щоб спробувати розв'язати цю проблему, треба провести екологічну діагностику, яка дозволить зробити укладення про стан середовища. Головне на цей час – створити реальний науковий інструментарій, який дозволить провести діагностику досліджуваного об'єкту, виявити причини погіршення екологічного стану та знайти шляхи їх розв'язання.

У зв'язку з екологічною ситуацією, що склалася в області та в цілому по Україні, пріоритетними напрямками з поліпшення стану водних ресурсів Донецької області є:

- зменшення негативних наслідків під час закриття шахт, а також фільтрації шкідливих речовин у шахтах, що діють;

- будівництво нових, розширення та реконструкція діючих систем господарчо-побутової каналізації (Білозерську, Бахмуті, Добропіллі, Дружківці, Макіївці, Маріуполі тощо);
- демінералізація шахтних вод;
- будівництво систем зливової каналізації з очищенням поверхневого стоку з території міст і виробничих промислових майданчиків, постачання виробничих стічних вод;
- розчищення малих річок і водойм області;
- упорядкування водозахисних зоні прибережних захисних смуг.

З метою охорони й раціонального використання водних ресурсів у довгостроковій перспективі було прийнято Програму науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 г, у якій передбачено:

- здійснити оцінку сучасного стану прогнозних ресурсів й експлуатаційних запасів підземних питних вод Донецької області з виявленням джерел забруднення;
- здійснити розробку принципової схеми водопостачання Донецької області підземними водами та створити конкретні схеми водопостачання окремих міст і районів;
- здійснити розробку й забезпечити виконання регіональних цільових програм проти дії підтоплення території;
- здійснити будівництво й реконструкцію наявних очисних споруд промислових, господарчо-побутових стоків і каналізаційних ліній;
- забезпечити впровадження у виробництво передових світових маловодних і безводних технологій, систем повторного використання стічних вод;
- здійснити перехід на замкнуті системи водопостачання технологічних процесів;
- забезпечити розробку і впровадження новітніх технологій і з розширення використання мінералізованих підземних і шахтних вод на технологічні потреби;
- удосконалити технологічні процеси на виробництві;
- здійснити розробку дієвих заходів із недопущення аварійних ситуацій.

З метою впровадження цих принципів необхідно: внести зміни до законодавчих актів та впровадити використання геоінформаційних систем басейнів річок з уведенням кадастрової інформації щодо поверхневих вод, підземних вод, водокористування та результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища, розробити нормативно-правову та методичну базу сталого функціонування водогосподарських систем та відповідної інфраструктури в басейнах річок. Розв'язати проблему оптимального управління водогосподарським комплексом, можливо, через системну реалізацію державної політики в галузі водного господарства, використання ресурсів держави та регіонів із метою забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку водного господарства, що уможливить підвищення ефективності державного управління водними ресурсами на регіональному рівні [4]. Ураховуючи вищевикладене, реалізацію заходів пропонують упровадити через:

- удосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інноваційного та інвестиційного розвитку водного господарства на регіональному рівні;
- упровадження ефективного, обґрунтованого та збалансованого механізму використання, охорони та відтворення водних ресурсів, забезпечення сталого розвитку регіональної системи моніторингу довкілля, зокрема й водних ресурсів;
- підвищення технологічного рівня водокористування, упровадження маловодних та безводних технологій, розроблення більш раціональних нормативів водокористування, будівництва, реконструкції та модернізації систем водопостачання та водовідведення;
- удосконалення стандартів і нормативів щодо використання водних ресурсів та лімітів забору води й скидання забруднювальних речовин у водні об'єкти та прямого водо обліку й технології розподілу води на водогосподарських системах;
- розроблення регіональних програм розвитку водного господарства та регіональних схем комплексного протипаводкового захисту;
- реалізації водо та енергозберігальних технологій, які забезпечать підвищення функціонування водогосподарського комплексу.

Висновки. Виконання запропонованих заходів уможливить:

- задовольнити потребу населення та галузей економіки в якісних водних ресурсах;
- зменшити обсяг споживання та відведення води;
- забезпечити ефективний захист територій та населення від шкідливої дії вод;
- удосконалити галузеву структуру водокористування, насамперед, у комунальному господарстві, хімічній промисловості;
- знизити рівень водоємності промислового виробництва;
- підвищити ефективність та забезпечити екологічну безпеку водокористування;
- зменшити залежність вирощування сільськогосподарських культур від несприятливих погодних умов.

З метою поліпшення екологічної ситуації на Донбасі необхідно вжити науково обґрунтовані заходи, які повинні завершуватись їх реалізацією на практиці. На цьому етапі дуже важливим буде їх обговорення на басейнових і міжвідомчих радах із залученням обласних і районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств та відомств, водокористувачів, наукових

закладів та громадських організацій. Така практична взаємодія дасть змогу ще на етапі планування усунути низку непорозумінь методичного й прикладного характеру.

Література:

1. Про природні ресурси й екологію: зб. Законів України.- Харків: ПП «Ігвіні», 2005.-С.58-104.
2. Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року [Електронний ресурс]: Закон України від 24.05.2012 р. № 4836-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 393. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Про основні напрями державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [Електронний ресурс]: постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. № 188/98-ВР. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций / Г. В. Атаманчук. – 3-е изд., доп. – М.: ОМЕГА-Л, 2005. – 584 с.
6. Водна рамкова директива 2000/60/ЄС: основні терміни та їх визначення. – К.: Державний департамент з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України, 2006. – 244 с.
7. Водний Кодекс України [Електронний ресурс] // ВВР України. – 1995. – № 213/95.
8. Вострікова Н. В. Аналіз стану законодавчої бази щодо інтегрованого управління водними ресурсами в Україні / Н. Вострікова // Державне будівництво. – 2014. – № 1. – С. 45–50.
9. Данилко В. Данилко С. Статистичний аналіз використання та охорони в

Альбина Хаданович, Виктория Долгая, Екатерина Старовойтова
(Гомель, Беларусь)

СОДЕРЖАНИЕ НИТРАТ- И НИТРИТ-ИОНОВ В ПЛОДОВООЩНОЙ ПРОДУКЦИИ

В современном мире одной из важных отраслей экономики является производство сельскохозяйственной продукции в условиях научно-технического прогресса. Достижения науки и техники направлены на повышение уровня производства пищевых продуктов. Осуществляется повсеместная химизация сельского хозяйства. Новейшие агротехнические приемы, внесение минеральных удобрений и регуляторов роста, использование химических средств борьбы с вредителями увеличивают количественный уровень производства сельскохозяйственной продукции, что вызывает необходимость обеспечения химической безопасности и высокого качества продуктов питания. Особое положение занимает вопрос об остаточном содержании нитратов в продуктах растениеводства, которые превращаются в канцерогенно-активные соединения – нитриты и нитрозамины, и последствиях негативного нитратного воздействия на организм человека.

Актуальность. Соединения азота в почве и растениях играют важную роль в формировании физических и химических свойств почв и растений, следовательно, изучение особенностей поступления и содержания азота в них является актуальной задачей.

Цель: оценка содержания нитрат- и нитрит-ионов в сельскохозяйственной продукции.

Объектом исследований являлись образцы растений принадлежащие к трем семействам: Семейству Пасленовые (Solanaceae): томат обыкновенный – *Solanum lycopersicum*; Семейству Тыквенные (Cucurbitaceae): огурец обыкновенный – *Cucumis sativus*; Семейству Маревые (Chenopodiaceae): свекла обыкновенная – *Beta vulgaris* L..

Микрополевой опыт проводился на делянках 1 × 10 м. Доза внесения аммиачной селитры – 15–25 г/1 м² [1].

В ходе исследования проведен агрохимический анализ исследуемой почвы. Почва имела следующие значения параметров: рН_{H2O} 4,98; концентрация хлорид-ионов и нитрат-ионов составила – 30,4 и 69,3 мг/кг почвы соответственно.

В таблице приведены данные, полученные в ходе микрополевого однофакторного опыта в июле 2018 года.

Таблица – Содержание нитрат- и нитрит-ионов в растениях
n=3, p=0,95

Растения	Содержание нитрат- и нитрит-ионов		ПДК (NO ₃ ⁻ , мг/кг)
	NO ₃ ⁻ , мг/кг	NO ₂ ⁻ , мкг/кг	
Томат обыкновенный	Семейство Паслёновые		150
	13,59±1,33	0,09±0,001	

Огурец обыкновенный	Семейство Тыквенные		150
	204,4±20,1	0,83±0,07	
Свекла обыкновенная	Семейство Маревые		1400
	658,3±43,2	0,98±0,08	

В растениях количество нитрат-ионов варьировало от 13,59 до 658,3 мг/кг (семейство Паслёновые) – томат обыкновенный и (семейство Маревые) – свекла обыкновенная соответственно. Значение ПДК нитрат-ионов превышало норму для представителя семейства Тыквенные (огурец обыкновенный) на 54,37 мг/кг. Это может быть связано с незавершенным периодом вегетации. Приведенные значения ПДК [2] свидетельствуют о различном характере накопления NO_3^- -ионов в зависимости от видового разнообразия. В исследуемых образцах зафиксировано содержание нитритов в интервале от 0,09 мкг/кг (томат обыкновенный) до 0,98 мкг/кг (свекла обыкновенная).

Наличие данных ионов в растительной продукции связано с условиями выращивания культур, их уборкой, хранением и обработкой перед применением [3].

Контроль за содержанием изучаемых ионов должен осуществляться своевременно на каждом этапе выращивания.

Литература:

1. Вильдфлуш И.Р. Агрохимия: Учебное пособие./ И.Р. Вильдфлуш [и др.]; – Минск.: РИПО, 2011. – 300 с.
2. СОЭКС [Электронный ресурс] / Нормы ПДК нитратов. – Москва. 2018. - Режим доступа: https://soeks.ru/informaciya/normy_pdk. (Дата доступа: 21.07.2018).
3. Барановский А.Ю. Диетология. 5-е изд. (Серия «Спутник врача»)/ А.Ю. Барановский [и др.]; – СПб.: Питер, 2017. – 1104 с.

Научный руководитель:

кандидат химических наук, доцент, доцент Хаданович Альбина Викторовна.

**Альбина Хаданович, Маргарита Галицкая,
Екатерина Разводовская, Янина Крицанкова
(Гомель, Беларусь)**

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА рК – СПЕКТРОСКОПИИ К ИЗУЧЕНИЮ ПОГЛОЩЕНИЯ ИОНОВ МЕДИ (II) ДЕРНОВО – ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВОЙ

Исследование поступления, накопления и миграции тяжелых металлов в почвах является актуальным. Сорбционная способность почв является главным звеном в происхождении и формировании почв, их свойств и уровня плодородия. Благодаря сорбции элементы, которые используются растениями для питания и развития, не вымываются из почвенных пород [1].

Цель работы – исследование поглощения ионов меди (II) почвенно поглощающим комплексом дерново - подзолистой супесчаной почвы.

Объект исследований – дерново-подзолистая супесчаная почва, отобранная на территории центрального парка г. Гомеля на глубине 0-20 см.

С целью изучения протолитических свойств почвы проведен сорбционный эксперимент, в ходе которого к навеске почвы массой 2 г добавляли растворимую соль меди в концентрации 1ПДК ($4,7 \cdot 10^{-6}$ моль/л) на фоне раствора индифферентного электролита $0,1 \text{ н NaNO}_3$.

С использованием метода потенциометрического титрования почвы $0,01 \text{ н}$ раствором NaOH рассчитывали функцию распределения концентраций ионогенных групп титруемого объекта (рК – спектр) по величине рК ($-\lg K$) кислотной диссоциации. Для расчета значений рК функциональных групп почвенно поглощающего комплекса изучаемой почвы применяли уравнение Гендерсона – Хассельбаха [2]:

$$\text{pH} = \text{pK}_a + \lg \frac{[\text{кислота}]}{[\text{основание}]} \quad (1)$$

где,

[кислоты] равна $(1 - \alpha)$, остаток неоттитрованной кислоты;

[основания] равна α (степень нейтрализации основания).

На рисунке 1 представлено графическое изображение кривой титрования почвенного раствора $0,01 \text{ н}$ раствором NaOH .

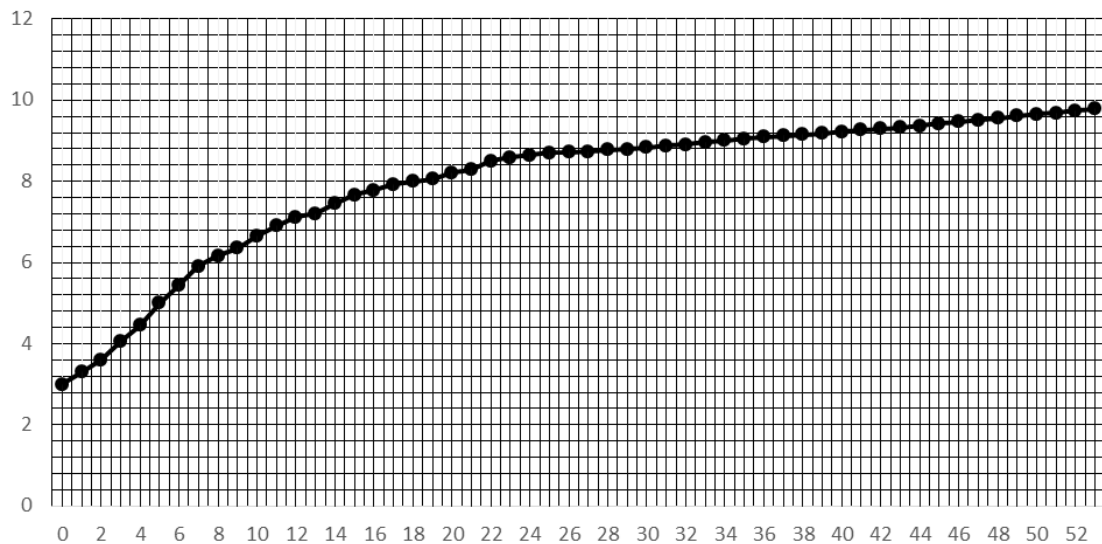

Рисунок 1 – Кривая потенциметрического титрования почвенного раствора 0,01н раствором NaOH(концентрация ионов Cu^{2+} $4,7 \cdot 10^{-6}$ моль/л)

Используя графические данные, вычисляли значения рК-спектров функциональных групп почвенного поглощающего комплекса, строили гистограммы, выражающие зависимость рК – спектров от значений протолитической емкости (q), рассчитанных по формуле:

$$q = \frac{\Delta V}{m} \cdot C_{щ} \quad (2)$$

где,

q – протолитическая емкость почвы;

ΔV – разность объемов щелочи;

m – масса почвенной навески, г;

$C_{щ}$ – нормальность щелочи NaOH.

Результаты исследований представлены на рисунке 2.

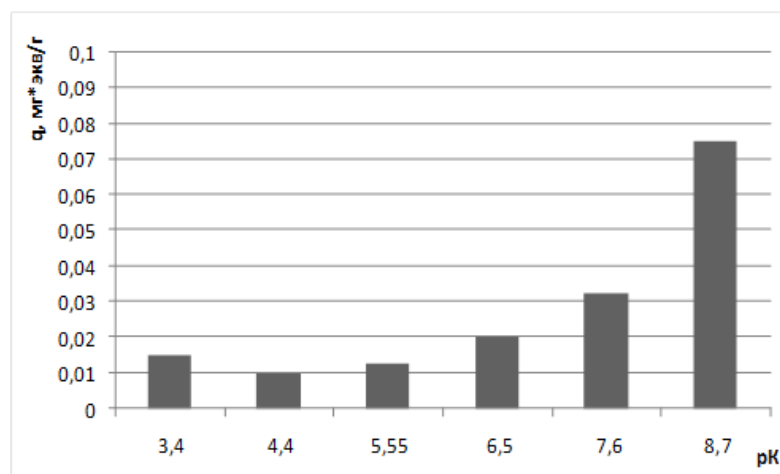

Рисунок 2 – Зависимость значений рК-спектров от значений протолитической емкости сорбента (концентрация Cu^{2+} – $4,7 \cdot 10^{-6}$ моль/л)

При внесении в почву солей меди в дозе 1ПДК значение максимума поглощения иона достигло в области 8,7 рК, значение протолитической емкости составило 0,075 мг-эquiv/г сорбента.

Приращение протолитической емкости сорбента рассчитывали как ($\Delta q = q_{\text{опыт.}} - q_{\text{хол.}}$). Результаты представлены на рисунке 3.

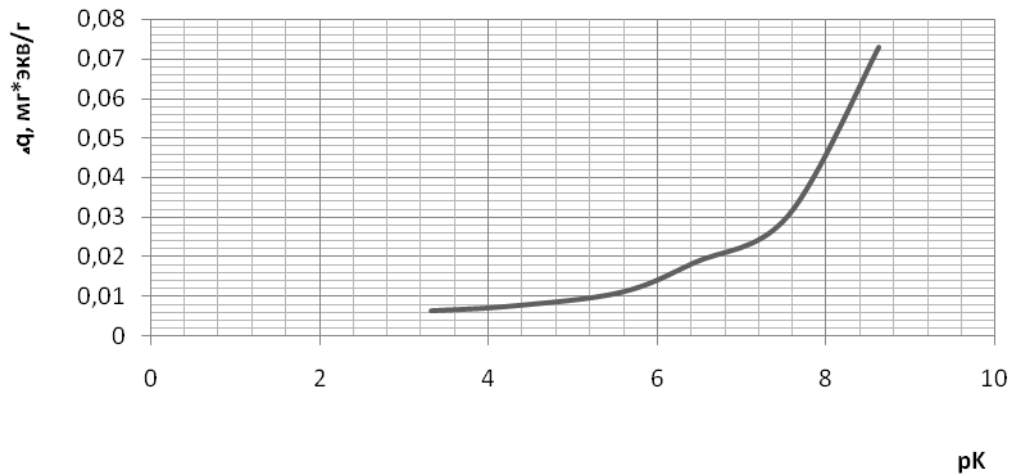

Рисунок 3 –Зависимость приращения протолитической емкости (Δq) почвы от рК в результате сорбции ионов цинка (концентрация ионов Cu^{2+} – $4,7 \cdot 10^{-6}$ моль/л)

Максимальное значение приращения протолитической емкости (0,08 мг-экв/г) зафиксировано в области рК 8,6, что, вероятно, указывает на участие функциональных групп почвенного поглощающего комплекса основной природы $\text{NH}_2 + \text{H}_2\text{O}$ в связывании ионов Cu^{2+} [3]. Наименьшее связывание ионов отмечается в области 3,3-5,8 рК, что, по всей видимости, свидетельствует о присутствии ионов меди (II) в почвенном растворе в виде растворимых соединений.

Литература:

1. Гулькина, Т.И. Адсорбция меди основными типами почв / Т.И. Гулькина // Автореф. канд. биол. наук. – Новосибирск, 2003. – 22 с.
2. Овчаренко, М.М. Тяжелые металлы в системе почва-растение-удобрение / М.М. Овчаренко. – Москва, 1997. – 290 с.
3. Пинский, Д.Л. Ионнообменные процессы в почвах / Д.Л. Пинский. – Пущино, 1997. – 166 с.

Научный руководитель:

кандидат химических наук Хаданович Альбина Викторовна.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

**Наталія Кирюхіна, Роман Ольшанський
(Харків, Україна)**

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Питання мотивації праці працівників аграрного сектору не втрачає своєї актуальності і в сучасних економічних умовах, що загострюється диспаратом цін в галузях народного господарства, інфляцією та нестабільною ситуацією. Проте саме вдала мотивація здатна окрилити працівників та забезпечити як зростання продуктивності, так і підвищення якості виробництва та зниження ресурсомісткості, що в свою чергу безпосередньо впливає на ефективність діяльності аграрних підприємств.

Великий внесок в дослідження даного питання зробили такі вчені, як А. С. Бudyко, М. Б. Овчаренко, М. Н. Колодязний, М. Й. Шинкарь, Л. В. Молдаван, Т.А. Тітанов, О. М. Ящук, та все ж, на нашу думку, залишається простір для подальших наукових пошуків. Тож, метою даної статті є виявлення та обґрунтування впливу основних чинників мотивації аграрної праці.

При дослідженні літературних джерел, визначили що більшість науковців розглядають мотивацію праці як спонукання працівників для досягнення цілей підприємств за рахунок підвищення трудової ефективності. При цьому, мотивація є бажанням працівника задовольнити свої потреби через трудову діяльність. Тітанов Т. А. зазначає, що трудова ефективність включає в себе якість живої праці і її кількість [2, с. 86].

Ефективність мотивації безпосередньо впливає на ефективність використання трудових ресурсів. Важливою складовою ефективності праці є підвищення рівня продуктивності праці, пошук резервів зниження собівартості виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок раціонального використання трудових ресурсів. В нашій країні протягом 2015 – 2017 років продуктивний ступінь праці знизився на 4 %. Затрати на виробництво зернових культур у 2016 р. склали 12 % – у рік по Україні. Заробітна плата, за статистичними даними, зросла у порівняльній з розміром мінімальної заробітної плати.

Одним із головним та важливим фактором для покращення результату праці є заробітна плата [9, с. 69]. На сьогоднішній день в нашій країні дуже низька оплата. Відношення заробітної плати в сільському господарстві до мінімальних соціальних гарантій в Україні у 2011 – 2017рр. представлені в таблиці 1.

Таблиця 1
Відношення заробітної плати в сільському господарстві до мінімальних соціальних гарантій в Україні у 2011 – 2017рр.

Рік	Мінімальна заробітна плата (грн)	Прожитковий мінімум для осіб працездатного віку (грн)	Середня заробітна плата 1 штатного працівника, грн./міс.	Середня заробітна плата 1 працівника у с-г, грн./міс.	Заробітна плата штатного працівника зайнятого в с-г в (%) (середня)	Заробітна плата штатного працівника зайнятого в с-г в (%) мінімальна	Заробітна плата штатного працівника зайнятого в с-г в (%) прожитковий мінімум
2011	1004,00	1004,00	2648	1800	68,3	179,2	179,2
2012	1134,00	1134,00	3041	2023	66,9	178,4	178,4
2013	1147,00	1147,00	3282	2069	70,5	183,3	183,3
2014	1218,00	1218,00	3480	2888	73,1	185,2	185,2
2015	1218,00	1218,00	4195	3011	75,2	186,3	186,3
2016	1378,00	1600,00	5183	4000	77,1	192,1	192,1
2017	3200,00	1762,00	6000	5200	82,1	198,2	198,2

Ефективна мотивація включає дві складових процесу: стимули або потреби, що спонукають працівника до праці та направленість цих спонукань.

Стимулювання праці – це цілеспрямований чи нецілеспрямований вплив на людини або групу людей з цілю підтримання певних характеристик її трудової поведінки, перш за все трудової активності. Спонукання для досягнення цілей вивчає психологія і соціологія. Головні фактори, що впливають на людину: приємний колектив, бажання проявити себе як гідного спеціаліста та без страху працювати і не бути звільненим без причини.

Лояльність персоналу має одне із найголовніших значень для ефективності праці. Продуктивність праці, не кажучи вже про безпеку, безпосередньо залежить від того, наскільки хороші стосунки склалися в колективі, чи вважає ваш персонал себе співробітниками або найманцями. Для молодих робітників дуже велике значення має перспективи особистого росту. Важливе значення має такий фактор, як фактор стабільності та стійкості компанії. Головним фактором для людей середнього віку є можливість зберегти життєвий баланс між роботою і сім'єю.

Потреби ж визначають, як духовний стан людини психологічне почуття недостатності [3, с. 55]. Вони бувають первісні та вторинні. Первісна потреба є фізіологічною та сформована на генетичному рівні людини, а вторинна – психологічна, є наслідком рефлексії людини.

Коли людина відчуває потребу, тільки тоді це її спонукає її зробити дії, які направлені щоб задовольнити ці потреби. Конєв А. А. зазначає, що для процесу розвитку трудових ресурсів потрібно постійно вдосконалювати, створювати нові програми, вдосконалювати вже існуючі, так як усі члени команди підприємства – це люди, які мають різний вік, рівень знань та інші фактори, які впливають на мотивацію до роботи [4, с. 62].

Потреби людини задовольняються нагородою. Нагорода – це віддяка за результат праці людини. Існує два види нагород: внутрішні і зовнішні. Внутрішня винагорода – це те, що людина отримує від самого процесу виконання роботи: відчуття досягнення результату, успіху, зміст і значущість виконаної роботи, відчуття власної компетенції, кваліфікованості та інші [7, с. 69].

Як наслідок, види нагород впливають на формування внутрішньої та зовнішньої мотивації. Перша це праця, результат, що пов'язана з самим змістом діяльності, а не із зовнішніми обставинами. Людська праця, полягає в мотивах, яка з'являється із-за людської взаємодії і ціль, коли людина породжує мотиви, що підштовхує її до дій. Тож, внутрішня мотивація - це сукупність спонукань до дії, що сформовані в свідомості суб'єкта під тривалою дією обставин та умов її існування. Варто зазначити, що внутрішня мотивація можлива за відсутності будь-якої явної зовнішньої винагороди.

В свою чергу зовнішню мотивацію особо отримує від суб'єкту управління господарською одиницею та інших складових зовнішнього середовища, що підштовхують її до дії. Дану думку підтримує і В. І. Перебий, який зазначає що: «Зовнішня мотивація – підштовхування людини до дій за допомогою сил ззовні» [5, с. 112]. Менеджмент, орієнтований на зовнішню мотивацію людини, може змінити поведінку працівника [6, с. 43].

Система мотивації праці в аграрному секторі включає:

- формування потреби;
- спосіб забезпечення потреби. Всі ми різні, тому кожен шукає свій спосіб як позбутися потреби, хтось ігнорує або притуманює, інший задовольняє. Але рано чи пізно все ж таки появляється необхідність щось здійснити, зробити, вжити певних заходів;
- формування цілі;
- виконання дій направлених на досягнення поставленої цілі та задоволення потреби.

Тож, ми вважаємо, що для ефективності праці потрібно постійно вдосконалювати систему мотивації праці, правильно стимулювати працівників, створювати нові програми з індивідуальним підходом до кожного та швидкою адаптацією до змін зовнішнього середовища, так як усі члени команди підприємства – це люди, які мають різний вік, рівень знань та інші фактори, які впливають на мотивацію до роботи.

Головними принципами є:

- 1) стимул і покарання: якщо працівник добре працює, підвищити заробітну плату, якщо не працює якісно - покарати.
- 2) мотивування через свою працю: надати людині цікаву роботу, і якість виконання буде високою.
- 3) систематичний зв'язок з менеджером: визначайте цілі з підлеглим і давайте йому позитивний зворотний зв'язок, коли він діє правильно, і негативну, коли він помиляється.

При цьому заходи з покращення системи мотивації праці на підприємстві повинні знаходити своє відображення в мотиваційній стратегії та загальній стратегії підприємства.

Література:

1. Будейко К. Л. Матеріальні аспекти мотивації праці / К. Л. Будейко // Економіка - 2015 - №11(50) - С. 22
2. Тітанов Т. А. Мотивації праці / Т.А. Тітанов // Економіка - 2017. - №7(308) - С. 86
3. Байда О. Г. Мотивація праці як складова успіху організації підприємств / О. Г. Байда // Мотивація бізнесу та управління - 2016 - №1(105) - С. 55
4. Конєв А. А. Управління в корпорації миру / А. А. Конєв // Економіка-2015 - №3 (200) - С. 62
5. Перебий В. І. Особливості праці в аграрних підприємств / В. І. Перебий // Економіка АПК - 2015 - №11(100) - С.112
6. Петренко Н. О. Формування ефективної системи мотивації праці в аграрних підприємствах / Н. О. Петренко // Економіка АПК. - 2016. - №2 (300) - С. 43
7. Куропатва К. В. Стан і перспективи аграрної праці. / К.В. Куропатва // Економіка АПК.-2015- №9 (220) - С. 69
8. Лосєв А. М. Мотивація до праці як джерело господарського поступу держави / А. М. Лосєв // Формування ринкових відносин в Україні. - 2016.-№12(110) - С. 71
9. Валувєв О. П. Мотивація праці / О. П. Валувєв // Економіка України - 2017. - № 1(200) - С. 63
- 10.Шебаніна О. В. Ринок праці та основні напрями його ефективного розвитку/ О. В. Шебаніна //Економіка АПК. - 2016 - № 6 (34) - С. 39

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, Дудник Олена Василівна.

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА**Ірина Веретенко
(Харків, Україна)****СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ**

Організаційно-технологічний період розвитку соціально-педагогічної роботи (2006-2014) відзначився створенням інтернатних закладів нового типу: спеціальні гімназії-інтернати, навчально-виховні комплекси, спеціалізовані школи-інтернати з поглибленим вивченням ряду предметів.

В Указі Президента України про підтримку обдарованих дітей, Державній програмі «Вчитель», Комплексній програмі «Творча обдарованість», Програмі розвитку обдарованих дітей і молоді робота з ними розглядається як безперервний процес формування творчої особистості, розвитку культурного та інтелектуального потенціалу України. Обдаровані діти, які навчаються у таких закладах мають деякі особливості, які полягають у тому, що вони прагнуть до нових знань, до успіху у житті. Вихованцями стають діти з благополучних сімей, але це теж ускладнює їх адаптацію до умов інтернатного життя. Вихованці поставлені в умови дотримання вимог режиму школи-інтернату, який є більш суворим та інтенсивним, ніж режим домашнього і шкільного життя. Це викликає дратівливість, певну нервову збудженість та бажання ігнорувати контроль. Виникають певні проблеми поведінки, у спілкуванні в класному колективі, у кімнатах для проживання, оскільки у своїх колишніх учнівських колективах вони були визнаними лідерами і опинились у середовищі переважно лідерів. Всі вихованці є учнями у новому колективі, що створює проблеми соціальної адаптації, формування колективу та виявлення його лідерів, згуртованості. Діти мають одночасно справлятися з проблемами адаптації до нових умов життя і навчання за більш високим освітнім рівнем і самостійним розв'язанням щоденних побутових потреб самообслуговування, дотримання особистої гігієни (прання, прасування, прибирання).

Результати бесід засвідчують, що вихованці відчують себе елітою, обранцями, очікують до себе відповідного ставлення, готові витримувати значні навантаження заради майбутньої успішності у дорослому житті шляхом набуття якісної освіти, прагнуть виділятися серед однолітків вищим рівнем освіченості, самостійністю, конкурентоспроможністю, прагненням бути затребуваними у суспільстві як фахівці. Спостерігається прагнення до створення власної родини у майбутньому, але після досягнення фінансового благополуччя, високого суспільного статусу. Натомість простежується відсутність прихильності до батьків, родинні зв'язки не є для них пріоритетною цінністю.

Враховуючи означене, особлива увага інтернатних закладів для дітей з поглибленим вивченням предметів приділяється підготовці до сімейного життя і підтриманню родинних зв'язків. Дистантність дітей з батьками долається залученням останніх до участі у роботі школи-інтернату, спільною підготовкою та прийняттям рішень щодо організації навчання та виховання у закладі, розв'язання проблем окремого проживання дітей, щоденних проблем соціалізації. Батьки залучаються до масових спільних заходів, до роботи батьківської ради. Соціально-педагогічна робота спрямовується на соціальний захист дітей, в тому числі представлення інтересів у різноманітних інстанціях (службі у справах дітей, поліції, суді тощо), гендерне, правове виховання, підтримку лідерства, здоровий спосіб життя, особливе значення надається адаптації учнів тощо.

В межах діагностичного напрямку у інтернатних закладах нового типу постійно проводиться моніторинг задоволення учнів і батьків освітніми послугами, взаємодією із вчителями на заняттях, харчуванням. обов'язковим є вивчення соціального статусу вихованців, за результатами якого створюється єдиний соціальний паспорт школи та окремого класу. Вивчається зайнятість учнів в підготовці до інтелектуальних конкурсів (олімпіад, МАН, турнірів), участь в роботі спортивних секцій та інших гуртків, щодо поїздок до закладів вищої освіти. Здійснюється виявлення учнів, які потребують додаткової уваги (соціально-педагогічної корекції чи соціально-педагогічної допомоги), а також ті, які відносяться до пільгового контингенту (потребують соціально-педагогічного супроводу).

Відвідування уроків, виховних заходів, занять самопідготовки мають на меті спостереження за пізнавальною активністю учнів, їхньою поведінкою та індивідуальними особливостями, мікрокліматом у класному колективі, стилем спілкування з учителями, вихователями. Проводиться анкетування щодо виявлення проблем у навчанні та з'ясування їх причин, оскільки специфіка спеціалізованих шкіл-інтернатів полягає у тому, що учні вивчають предмети базової середньої освіти та спеціальної, яка займає велику кількість часу щодо її опанування та мозкового навантаження - це може бути однією із причин відставання по деяким предметам, іншою причиною може бути дезадаптованість учня до умов інтернатного закладу та ін. Тому важливим є комплексне соціально-психологічне дослідження адаптації учнів та розроблення плану, у разі необхідності, подолання дезадаптації. З особливою увагою відносяться до анкетування учнів щодо їх відношення стосовно здорового способу життя, оскільки переважна більшість має вади зі здоров'ям внаслідок навантажень, перевтоми тощо.

Актуальним стає питання навчання учнів самостійному подоланню перевтоми. Запроваджується значна кількість заходів, які сприяють формуванню здорового способу життя: естафети, змагання, різноманітні квести («Наші діти – майбутнє України»), тренінгові заняття: «Суд над шкідливими звичками», за методикою «рівний-рівному» («Твоє здоров'я та здоровий спосіб життя») [1], які дають можливість

учням підвищити свою компетентність в питаннях збереження та зміцнення здоров'я, утвердитися в думці, що кожна людина має свої індивідуальні особливості, і їх необхідно враховувати при організації своєї життєдіяльності. Під час проведення «годин соціального педагога» щодо здорового способу життя, учні дізнаються про шкідливі наслідки вживання наркотичних речовин, куріння, статевих девіацій та недотримання інших правил здорового способу життя.

Практикуються групові консультації учнів з метою їх орієнтації на формування навичок здорового способу життя; виступи на батьківських зборах; підготовка матеріалів для них за темами «Культура харчування», «Вплив реклами на здоров'я підлітків». Разом із класними керівниками та вихователями соціальний педагог бере участь у розробці виховних заходів щодо формування здорового способу життя учнів (диспути, перегляд і обговорення відеоматеріалів тощо).

Має місце у соціально-педагогічній роботі інтернатних закладів для дітей з поглибленим вивченням предметів їх соціальний захист, цикл занять з правової освіти учнів: диспути («Бачити зло і мовчати – вчиняти злочин»), Тренінги («Вміння протистояти злочинам і правопорушенням в суспільстві»), години спілкування («Конфлікти та їх вплив на розвиток особистості», перегляди документальних фільмів «Людолови», та бесіди («Станція призначення – щасливе, вільне життя») для 11-х класів, конференції («Право людини на життя, свободу, недоторканність») тощо. Звертається увага не тільки на права дітей, а й на обов'язки у вигляді театралізованих годин спілкування («Знаємо свої права, виконуємо свої обов'язки»). У рамках соціального захисту прав дитини, соціальний педагог сприяє організації літнього відпочинку за рахунок бюджетних коштів дітей, які отримали призові місця на олімпіадах.

Звісно, що серед учнів які мають здібності, зустрічаються діти соціально-незахищених категорій які потребують соціально-педагогічного патронажу. Соціальний педагог вивчає законодавчо-нормативні акти та займається підготовкою документації щодо літнього оздоровлення дітей, консультування батьків з даного питання, проводить роботу зі службами у справах дітей, забезпечує дотримання норм охорони та захисту прав дітей і підлітків. Бесіди з учнями пільгового контингенту та їхніми батьками передбачають ознайомлення із законодавчою базою, яка стосується захисту прав дітей пільгового контингенту (отримання пенсії, аліментів та інших виплат, які передбачаються дітям відповідних категорій). Мають місце консультації (групові та індивідуальні) з прав випускників пільгових категорій щодо вступу до закладів вищої освіти. Здійснюється контроль за збереженням у належному стані житла вихованців у разі його наявності. У іншому випадку соціальний педагог сприяє отриманню соціального житла для своїх підопічних.

Учням, які потребують соціально-педагогічної допомоги, піклування, що опинилися в складних життєвих обставинах надаються індивідуальні консультації. Обов'язковими є консультації з батьками учнів, які залишають навчання в школі-інтернаті. Впроваджуються родинні фестивалі, ігри-свята («Ми – одна родина»), виставки творчих робіт батьків «Традиції та захоплення нашої родини», години спілкування «Я і колектив», тренінгові заняття «Мій клас – моя родина» з метою профілактики несприятливої адаптації учнів. Результатами проведення таких заходів є знайомство, навченість доброзичливості та груповій взаємодії (повага до особистості кожного учня класного колективу) при виконанні творчих завдань, розвитку комунікативних умінь (вільно висловлювати свою думку, поважати думку інших членів групи, сприймати ситуацію з різних точок зору, погоджено працювати в групі).

У школах-інтернатах з поглибленим вивченням окремих предметів впроваджуються «Індивідуальні освітні маршрути», мета яких полягає у формуванні навичок продуктивної навчальної діяльності та передбачає розв'язання низки завдань: створити умови при яких знання та досягнення учня стають особистісно значимими; забезпечити поглиблене вивчення навчальних дисциплін, цікавих учню. Його основні особливості полягають в урахуванні індивідуальних особливостей та інтересів (запитів) дитини; можливості розширення та поглиблення програмного матеріалу; розвитку ключових компетентностей (комунікативної, соціальної, інформаційної, пізнавальної, самоосвітньої); зміну ролі вчителя (учитель – супроводжувач, тьютор, консультант, координатор); супровід особистісного розвитку дитини.

Навчання школярів за індивідуальними освітніми маршрутами дозволяє отримати такі результати: зробити знання особистісно значущими, дати їм практичне спрямування; посилити пошуково-дослідницький, проблемний, проектний характер навчання; створити освітній простір, що забезпечує учням засвоєння індивідуальних способів і засобів навчання, формування ключових і предметних компетентностей особистості; сконцентрувати контроль-оцінювальну діяльність учнів на аналізі та оцінці способів і результатів власної самостійної та самоосвітньої діяльності; змінити роль учителя по відношенню до учня.

У роботі з педагогічним колективом проводяться семінари щодо методів і методик індивідуального підходу до кожного учня як особистості, використання активних форм і методів виховання (ділові та рольові ігри, дискусії, дебати, проекти). Проводяться консультування педагогічного колективу щодо проблем з адаптацією до навчання та мешкання у школі-інтернаті та педконсиліуми щодо результатів на різних етапах адаптації учнів.

Дозвіллева діяльність у позаурочний час інтернатних закладів для дітей з поглибленим вивченням окремих предметів має можливість залучення всього учнівського колективу, її урізноманітнення, що дає змогу краще виявити та розвивати здібності учнів. Найбільш поширеними формами організації дозвілля учнів школи-інтернату, які відповідають здібностям, інтересам, запитам дітей, є конкурси, спортивні змагання, різноманітні ігри, факультативні заняття, робота в гуртках. Заняття в гуртках забезпечують

учням бажаний відпочинок і одночасно виховують їх та сприяють виявленню обдарованості. Розробка та проведення виховних заходів щодо культури харчування. Така діяльність сприяє розвитку ініціативи, самостійності і активності, розширенню знань та вмінь, підвищується самооцінка.

Тобто, соціально-педагогічна робота інтернатних закладів нового типу передбачає активну роботу з батьками, або особами, що їх заміщують, залучення їх до життя закладу, сприяння розвитку ключових компетентностей та всебічному розвитку учнів.

Література:

1. Превентивна робота з молоддю за методом «рівний-рівному»: навч. посіб. / О. В. Безпалько, О. А. Голоцван, Н. В. Заверико [та ін.]. Київ: Навч. книга, 2002. 256 с.

Викторія Гаврущенко
(Гомель, Беларусь)

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ПО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ХИМИИ

Проблема эффективности обучения тесно связана с активностью, самостоятельностью учащихся, сознательным стремлением к познанию основ изучаемой науки, побуждаемых познавательными мотивами их учебной деятельности. Активные методы обучения позволяют использовать все уровни усвоения знаний: от воспроизводящей деятельности через преобразующую к главной цели – творческо-поисковой.

В современных условиях актуально организовать процесс обучения так, чтобы его образовательный результат проявлялся в развитии творческих способностей, устойчивого познавательного интереса учащихся, в формировании системы жизненно важных, практически востребованных знаний и умений. Обучение химии должно осуществляться таким образом, чтобы у учащихся реализовалось понимание сущности химических процессов, а приобретенные знания в практической деятельности и в окружающей жизни для объяснения явлений в природе и быту. Это серьезно мотивирует школьников к учению, саморазвитию, что позволяет адаптироваться к жизни и относиться к ней активно и творчески [1, с. 5].

Важным средством активизации учебной деятельности учащихся, повышения их интереса к учению, развития познавательных способностей, является выполнение заданий творческого характера в сочетании с самостоятельностью школьника (воссоздать, представить, дорисовать, дополнить и т.д.). Поэтому возник вопрос об активизации познавательной деятельности учащихся 7-9 классов, задача которой – направить активность каждого школьника на познание окружающего мира, на общественно полезную деятельность, на саморазвитие и самовоспитание. Ведь личность всегда активна [2, с. 33].

Педагогические исследования были проведены на базеГУО «Уваровичская средняя школа Буда – Кошелевского района» Гомельской области на протяжении 2017/2018 учебного года в 8 «А» и 8 «Б» классах.

Используя элементы компьютерной технологии, были проведены следующие уроки в 8 классах: «Обобщение и систематизация знаний по теме «Химическая связь»» (с видео – демонстрацией и презентацией), «Однородные и неоднородные смеси веществ и их использование», «Однородные и неоднородные смеси веществ и их использование», «Вода как универсальный растворитель» (с элементами игровой технологии). Для сравнения, в этом классе были проведены уроки без использования компьютерной технологии по следующей теме: «Окислительно-восстановительные реакции».

После проведения каждого из уроков проводился учет знаний учащихся в виде проверочных работ. При проведении данных уроков были поставлены следующие цели: развивающая, образовательная, воспитательная. Во время уроков были соблюдены все этапы, которые были взаимосвязаны между собой. В конце уроков были подведены итоги. В дальнейшем были проанализированы результаты проверочных работ.

При анализе результатов проверочных работ, были сравнены между собой результаты проверочных работ с использованием компьютерной технологии с оценками за проверочные работы без использования данной технологии в каждом классе, а также с результатами учеников за 1 четверть. В процессе проведения уроков, при оценивании учащихся учитывался уровень правильности написания химических соединений, грамотность изложения учебной информации.

Средний балл за первую четверть составил 5 баллов, по проверочным работам в 8 «А» составил: №1 – 6,4; №2 – 6,4 балла; №3 – 6,5; №4 – 6,7 балла. Результаты постепенно возрастают, что свидетельствует о повышении познавательной деятельности, а значит и о повышении качества знаний, умений и навыков.

Средний балл в 8 «Б» за первую четверть составил 5,6 классе выше по проверочным работам №3 и №4. Данные проверочные работы проведены по темам, на которых использовались элементы компьютерной технологии. Средние баллы проверочных работ составили: проверочная №1 – 5,2 проверочная работа №2 – 5,4 балла; проверочная №3 – 5,6; №4 – 5,8 балла.

Опыт проведенных нами исследований показал, что результаты по проверочным работам за уроки с использованием технологий на различных этапах урока, были выше результатов проверочных работ по сравнению с уроками без их использования в 8 «А» и 8 «Б» классах ГУО «Уваровичская средняя школа Буда-Кошелевского района». Полученные результаты были подтверждены статистически (таблица 1 и таблица 2).

Таблица 1 – Результаты обработки полученных данных 8 «Б» класса

Показатели	1 Четверть	Проверочная работа №1	Проверочная работа №2	Проверочная работа №3	Проверочная работа №4
Среднее	5,6	6,4	6,4	6,5	6,7
Стандартная ошибка	0,5	0,5	0,45	0,5	0,39
Медиана	5,5	6,5	6	6	6
Мода	4	5	6	9	6
Стандартное отклонение	2,1	1,88	1,68	2,07	1,44
Дисперсия выборки	4,4	3,54	2,84	4,27	2,06
Эксцесс	-1,19	-0,83	-0,96	-1,22	-0,63
Асимметричность	0,38	-0,14	0,38	-0,20	-0,16
Интервал	6	6	5	6	5
Минимум	3	3	4	3	4
Максимум	9	9	9	9	9
Сумма	79	77	88	84	87
Счет	14	12	14	13	13

Из таблицы 1 видно, что средние баллы по проверочным работам возрастают, медиана – возрастает по проверочной работе 1, и стабильна на проверочных работах 2-4. Мода выше по проверочной работе 3, она показывает наиболее повторяющиеся отметки. Минимальные оценки по проверочным работам 3 и 4 – 4 балла. Максимум по всем работам составил 9 баллов. Стандартная ошибка, тем более достоверна, чем меньше ее показатель.

В таблице 2 отражены результаты статистической обработки в 8 «А» классе.

Таблица 2 – Результаты обработки полученных данных 8 «А» класса

Показатели	1 Четверть	Проверочная работа №1	Проверочная работа №2	Проверочная работа №3	Проверочная работа №4
Среднее	5	5,4	5,9	5,9	5,8
Стандартная ошибка	0,54	0,5	0,53	0,5	0,44
Медиана	4	4	5,5	6	5
Мода	3	4	5	6	4
Стандартное отклонение	2,22	2,36	1,99	1,98	1,82
Дисперсия выборки	4,93	5,58	3,98	3,93	3,32
Эксцесс	-0,53	-1,14	-0,76	-0,73	-0,48
Асимметричность	0,92	0,70	0,57	0,28	0,89
Интервал	6	6	6	6	5
Минимум	3	3	3	3	4
Максимум	9	9	9	9	9
Сумма	86	70	82	95	98
Счет	17	13	14	16	17

Из таблицы 2 видно, что средние баллы возрастают, но по результатам сравнения 3 и 4 проверочных работ, средний балл четвертой проверочной работы снизился на 0,1 балла. Мода и медиана максимальны по проверочной работе № 3. Данные достоверны, о достоверности свидетельствует стандартная ошибка.

Результаты педагогических исследований показали, что 8 «А» класс является более слабым по химии, в сравнении с 8 «Б» классом. Основными ошибками, допущенными в 8 «Б» классена проверочных работах явились: не владение учащимися способами решения задач, неправильные ответы на теоретические вопросы, нечеткие ответы на вопросы, плохое владение знаниями по предыдущим темам. Таким образом, анализируя успеваемость данного класс нужно сказать, что компьютерная технология положительно влияет не только на учащихся со средней и высокой успеваемостью, но также хорошо сказывается на учащихся с низкой успеваемостью.

В ходе исследования рассмотрены приемы и методы по развитию познавательной активности учащихся. Применение методов компьютерной и игровых технологий, и их сочетание между собой, привело к тому, что уровень познавательной активности вырос. Это позволяет сделать вывод, что

внедрение новых методик и технологий, в том числе компьютерной, повышает уровень знаний и активность учащихся средней школы.

Применение компьютерных средств, познавательной игры, словесно – наглядного метода учебного назначения позволяет отметить, что качество обучения повышается за счет его индивидуализации, анализа и контроля качества знаний на каждом этапе обучения.

Литература:

1. Сеген Е.А. Практико-ориентированный подход к обучению химии, как фактор развития творческих способностей учащихся/ Е.А. Сеген // – Біялогія і хімія. –2015. – №7(31). – С. 4–8.
2. Черняк, Е.М. Использование элементов бионики для активизации познавательной деятельности / Е.М. Черняк // Біялогія і хімія. – 2015. – №11(35). – С. 33–34.

Научный руководитель:

кандидат химических наук, доцент Пантелеева Светлана Михайловна.

**Валентина Горленко
(Гомель, Беларусь)**

МАЛООБЕСПЕЧЕННОСТЬ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА СОЦИАЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Социализация человека – это естественный непрерывный процесс, который начинается с рождения и продолжается на протяжении всей жизни. В процессе ее он усваивает накопленный человечеством социальный опыт в различных сферах жизнедеятельности, который позволяет исполнять определенные, жизненно важные социальные роли. А. В. Мудрик определяет социализацию как «вхождение человека в общество в процессе развития и самоизменения в ходе усвоения и воспроизводства культуры, что происходит во взаимодействии со стихийными, относительно направленными и целенаправленно создаваемыми условиями жизни на всех возрастных этапах» [1, с. 31]. Именно от этих условий зависит, каким станет человек как личность, в какой степени он реализует себя в жизни, как будет влиять на среду жизнедеятельности и как в целом сформируется его социализированность.

Вместе с тем нормы поведения и социальные ограничения меняются так стремительно, что школьники всех возрастов иногда с трудом адаптируются к современной жизни. Т. П. Авдулова называет это явление «стрессогенной социализацией», которая связана для обучающихся с духовным вакуумом, порождаемым отсутствием четких ориентиров и универсальных ценностей [2, с. 154]. Растущая относительность общественного устройства усиливает противоречивость индивидуального выбора школьника и склоняет его в пользу непринятия обязательств по отношению к социуму. Социальные ориентиры все чаще обесцениваются и включение в общественную жизнь, в глобальном смысле, теряет свое значение. «Неправильная (неадекватная) социализация или расстройство социализации, – пишет Е. И. Холостова, – ведет к кризису личности, но также создает кризисное напряжение в обществе» [3, с. 20].

На появление неадекватной социализации и неэффективной социализированности обучающихся могут оказывать влияние многие объективные и субъективные неблагоприятные факторы. Объективно эти факторы могут проявляться в ограничении способностей выполнять социальные функции, в разрыве социальных связей, субъективно – в искажении системы внутренних норм и установок, в поведении, не соответствующем должному. Среди факторов, обуславливающих дефекты социализации обучающихся, можно назвать, с одной стороны, – малообеспеченность, распространенность бытового пьянства и алкоголизма, неустроенность, безработицу, с другой – предоставление детям излишней самостоятельности, слабую психологическую поддержку, трудности внутрисемейных контактов и др. Все это снижает воспитательный потенциал семьи и общества, порождает проблемы недостаточного внимания к детям, пренебрежения их нуждами, педагогической запущенности, безнадзорности, что в свою очередь проявляется во множественных и различных по содержанию и выраженности поведенческих отклонениях, характерных для детей группы социального риска.

Когда какие-либо обстоятельства увеличивают степень неблагоприятного исхода ситуации, принято говорить о факторах риска. *Факторы риска* – это различные условия внешней и внутренней среды организма, способствующие неблагоприятному развитию каких-либо состояний [4, с. 321]. Однако тот или иной фактор не всегда прямо влечет за собой негативные последствия, но он может влиять на возрастание их вероятности. Понятие фактора характеризуется как существенное обстоятельство, движущая сила в каком-либо процессе или явлении. «Под факторами риска, – пишет Н. Ф. Басов, – понимают условия, обстоятельства, конкретные причины, более других ответственные за возникновение и развитие ситуации риска» [5, с. 10].

Факторы, которые способствуют возникновению того или иного вида риска, называют *рискообразующими*. Количество рискообразующих факторов достаточно велико, в связи с чем их принято классифицировать. Самую большую группу составляют *социальные* рискообразующие факторы, источниками которых выступают различные негативные процессы. Среди таких факторов называют:

депривации (лишения), основными из которых являются безработица и отсутствие жилища; наличие групп населения из состава бомжей, нищих, беспризорных детей; расширение слоя населения с социальными зависимостями (наркомания, алкоголизм); рост числа людей, страдающих болезнями социальной этиологии (туберкулез, ВИЧ-инфекция); вынужденные переселенцы; находящиеся в заключении или вышедшие из мест заключения члены семьи или родственники.

Факторы риска, связанные с малообеспеченностью, низким уровнем доходов, безработицей, жилищно-бытовыми проблемами, стрессовыми и кризисными явлениями семьи на фоне неудовлетворения материальных потребностей, называют *социально-экономическими*. В связи с этим Я. Д. Вишняков и Н. Н. Радаев в своей книге «Общая теория рисков» отмечают: «Эти факторы являются следствием несовершенства социально-экономической системы безопасности жизнедеятельности, обусловленной социальным развитием соответствующего общества. Риски, связанные с данной группой факторов, могут быть названы социально-экономическими» [6, с. 88].

Социальный риск с позиции проблемы малообеспеченности – это мера ожидаемого последствия экономической несостоятельности, наступление которой содержит вероятность потери или ограничения финансовой самостоятельности и социального благополучия. Малообеспеченность рассматривается как «особое состояние материальной необеспеченности людей, когда доходы человека или семьи не позволяют поддерживать общественно необходимое для жизнедеятельности потребление, что выступает фактором риска» [5, с. 265]. Жизненная ситуация малообеспеченных граждан трудоспособного возраста характеризуется низким социальным статусом, формированием комплекса неполноценности, ростом социальной апатии.

Для определения уровня материальной обеспеченности необходимо оценить возможности наступления риска, то есть определить вероятность причинения вреда, тяжести последствий путем: а) выявления факторов риска наступления малообеспеченности; б) интенсивности факторов риска; в) результативности социально-экономических показателей. Под фактором риска малообеспеченности понимается источник опасности, который можно обнаружить на основе количественных и качественных сопоставлений с помощью натуральных показателей, характеризующих опасность. Интенсивность риска наступления малообеспеченности – это вероятность реализации материальной опасности в определенный промежуток времени.

Величина ущерба от наступления материальной нужды характеризуется перечнем экономических показателей и социальных последствий. *Экономические показатели* – это вынужденные затраты человека, семьи, общества на компенсацию последствий реализации опасности, обусловленной социальным риском, в данном случае малообеспеченностью. *Социальные последствия* – это увеличение уровня смертности, инвалидности, полная или частичная утрата возможности осуществлять самообслуживание, трудовую деятельность, обучение, общение, контроль за своим поведением по состоянию здоровья или социально-экономическим обстоятельствам. Экономические показатели позволяют сопоставить уровни и значимость материальной необеспеченности, возможности минимизации ущерба от него. Социальные показатели помогают оценить уровень социальной защищенности человека и семьи в государстве.

Экономические показатели малообеспеченности характеризуют уровень располагаемых ресурсов ниже прожиточного минимума, под которым понимается «необходимые для сохранения здоровья человека, обеспечения его жизнедеятельности минимальный набор продуктов питания и непродовольственные товары и услуги, стоимость которых определяется как фиксированная доля от стоимости минимального набора продуктов питания» [7, с. 109]. В Республике Беларусь бюджет прожиточного минимума используется для оценки уровня малообеспеченности, который рассчитывается в среднем на душу населения по основным социально-демографическим группам и ежеквартально утверждается в ценах последнего месяца квартала. Так, с 01.05.2018 по 31.07.2018 он составляет: в среднем на душу населения (в рублях) – 206,58; для трудоспособного населения – 229,78; пенсионеров – 157,50; студентов – 199,75; детей в возрасте до 3 лет – 132,98; детей в возрасте от 3 до 6 лет – 183,35; детей в возрасте от 6 до 18 лет – 223,91 [8].

В современных социально-экономических условиях малообеспеченность характерна для таких категорий граждан, как безработные, беженцы, вынужденные переселенцы, лица без определенного места жительства, люди, вышедшие из мест лишения свободы. В своей застойной форме малообеспеченность чревата тем, что порождает необратимые изменения в образе жизни, психологии человека, которые начинают действовать как самостоятельные факторы риска. Малообеспеченные семьи с детьми становятся потребителями низкокачественных продуктов питания и товаров, услуг пониженного качества в области образования, здравоохранения, культурно-досуговой сферы. Все это неизбежно сказывается на здоровье детей, их интеллектуальном и культурном уровне, духовно-нравственном развитии.

Кроме того, для детей, проживающих в малообеспеченных семьях, возникает опасность занижения социальных стандартов, развития агрессивности по отношению к родителям, сверстникам и окружающим людям. Особенно ярко фактор риска для детей из малообеспеченных семей проявляется на фоне расширения рынка товаров и услуг и более высокой покупательной возможности детей из более обеспеченных семей, что порождает дифференциацию школьников, снижает авторитет родителей, ведет к росту школьных и семейных конфликтов. Все это в конечном итоге сдерживает процессы социализации

и адаптации ребенка из малообеспеченной семьи, а при затянувшемся периоде недостатка материальных ресурсов он может попасть в группу социального риска.

Государство стремится создавать условия для сдерживания и преодоления проблемы экономической несостоятельности граждан. Проводимые мероприятия по улучшению материального положения населения показывают, что государственная политика в современных условиях направлена на решение вопросов социальной защиты граждан и профилактики малообеспеченности как социально-экономического явления. Так, гарантии и льготы для семей с детьми в Республике Беларусь предусматривают: а) систему государственных пособий семьям, воспитывающим детей (пособия по материнству, семейные пособия, пособия по временной нетрудоспособности по уходу за ребенком); б) систему государственной и адресной социальной помощи (ежемесячное социальное пособие, единовременное социальное пособие, социальное пособие на оплату технических средств социальной реабилитации и др.).

Особое внимание на государственном уровне уделяется мерам поддержки в сфере образования [9]. К этим мерам по отношению к обучающимся, в частности, относятся: а) бесплатное питание отдельных категорий учащихся учреждений общего среднего образования (из малообеспеченных семей, семей, имеющих трех и более детей, детей-инвалидов); б) бесплатное одноразовое питание учащихся учреждений образования, проживающих в сельской местности, а также находящихся в социально опасном положении; в) бесплатное пользование учебниками и учебными пособиями учащимися из категорий детей-сирот, детей с ОПФР, детей-инвалидов, учащихся санаторных школ-интернатов; для обучающихся из многодетных семей плата за пользование учебниками и учебными пособиями снижается на 50 %; г) абитуриенты из многодетных семей имеют преимущественные права при зачислении в высшие учебные заведения; д) учащиеся, получающие общее среднее и специальное образование, имеют право на бесплатный проезд в городском транспорте от места жительства к месту учебы и обратно с 1 сентября по 30 июня. Эти и многие другие меры государственной помощи и поддержки малообеспеченных семей с детьми школьного возраста способствуют минимизации и сдерживанию ситуации социального риска.

Литература:

- 1 Мудрик, А. В. Социализация человека: учеб. пособие / А. В. Мудрик. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2010. – 624 с.
- 2 Авдулова, Т. П. Психология подросткового возраста: учеб. пособие для студ. учреждений высш. проф. образования / Т. П. Авдулова. – М.: Издательский центр «Академия», 2012. – 240 с.
- 3 Холостова, Е. И. Социальная работа с дезадаптированными детьми: учеб. пособие / Е. И. Холостова. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2006. – 280 с.
- 4 Словарь по социальной педагогике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / авт.-сост. Л. В. Мардахаев. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 368 с.
- 5 Социальная работа с различными группами населения: учеб. пособие / коллектив авторов; под ред. Н. Ф. Басова. – М.: КНОРУС, 2012. – 528 с.
- 6 Вишняков, Я. Д. Общая теория рисков: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Я. Д. Вишняков, Н. Н. Радаев. – 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 368 с.
- 7 Семья в Республике Беларусь: статистический сборник / редкол.: И. В. Медведева [и др.]. – Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2017. – 113 с.
- 8 Бюджет прожиточного минимума в Беларуси в период с 01.05.2018 по 31.07.2018: постановление Министерства труда и социальной защиты от 24.04.2018 № 47 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.by/novosti/novosti-pravo-by/2018/aprel/28696/>. – Дата доступа: 20.06.2018.
- 9 Гарантии и льготы для семей с детьми в Республике Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mintrud.gov.by/ru/sistema-gosudarstven-noj-podderzhki-semej-s-detmi-v-respublike-belarus>. – Дата доступа: 22.06.2018.

Валентина Горленко
(Гомель, Беларусь)

НЕБЛАГОПРИЯТНЫЕ ЖИЛИЩНО-БЫТОВЫЕ УСЛОВИЯ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ

В педагогике жилищно-бытовые условия обычно рассматриваются в связи с понятием «дом». Домашняя обстановка выступает одним из важнейших факторов развития, воспитания и социализации ребенка – как позитивным, так и негативным. Дом для ребенка – это: территория, которую уважают и оберегают; свое пространство, свой уголок, где можно укрыться от внешнего мира; способ собственной жизни; средство самовыражения и самоактуализации [1, с. 175]. Недаром дети по-разному любят или не любят свой дом, стремятся к нему или бегут, если им там плохо.

Домашние условия определяют общий жизненный тонус ребенка, его настроение, успешность общения со сверстниками, учебные успехи, жизнедеятельность, оптимизм или, наоборот, угрюмость, пессимизм. Вот как описал образ дома психолог В. Леви: «Ни адом, ни раем не должен быть дом для

ребенка, – но местом, где *можно* жить... Местом, где жить *хочется*, но не в той степени, чтобы стремиться им ограничиться. Откуда можно уверенно выйти и куда радостно возвратиться. Где предоставлено все – в соотношении с жизнью, где если и нет гармонии, то остается надежда» [2].

Понятие «дом» включает в себя такой компонент, как «уклад жизни семьи», который характеризует специфику повседневной жизни членов семьи. «Семейный уклад, – пишет Т. В. Лодкина, – это интегративное понятие, включающее в себя установившийся порядок жизни конкретной семьи, ее установки, потребности, интересы, традиции, ценностные ориентации, стиль отношений, личный пример и уровень психолого-педагогической культуры родителей» [3, с. 39]. Благоприятный семейный уклад характеризуется разумными потребностями членов семьи, положительным влиянием на ребенка повседневных домашних дел и поступков родителей в семейной микросреде. Неблагоприятному укладу семейной жизни присущи обеднение социально-коммуникативных связей ребенка, нарушение правил поведения в быту, гипертрофия материальных потребностей и их преобладание над духовными, низкий уровень психолого-педагогической культуры родителей.

Социально-педагогическая составляющая понятия «дом» заключается в таком понятии, как «домашний очаг». Практически каждая семья мечтает о том, чтобы их жилище стало домашним очагом, где не только имеется персональное пространство для каждого члена семьи, но и благоприятная атмосфера для воспитания детей и эмоционально позитивных детско-родительских отношений. В связи с этим А. В. Мудрик пишет: «Жилище становится домашним очагом в том случае, если ее члены имеют возможность и стремятся удовлетворять в нем потребность в укрытии, поддержке и эмоциональной безопасности, в качественных эмоциональных отношениях, в идентификации с семейными ценностями. То есть когда семейное жилище становится для человека своеобразной «экологической нишей», в которой он всегда может укрыться от житейских бурь, получить поддержку и где его безусловно признают и любят» [4, с. 331].

Понятия «дом», «семейный уклад» и «домашний очаг» конкретизируются такими базовыми условиями жизнедеятельности ребенка, как жилье, санитарно-гигиенические условия, наличие необходимых бытовых предметов, одежда, обувь, питание, игрушки и др. В связи с этим специалисты в области социальных проблем детства отмечают, что к таким условиям относятся: «вода, отопление, санитарные условия, условия приготовления пищи; спальное место, чистота, гигиена, безопасность, место для игр и занятий, а также их влияние на воспитание ребенка» [5, с. 29]. Рассмотрим некоторые из этих условий с точки зрения их наличия или отсутствия у ребенка.

Жилищные условия семьи. Большинство специалистов в области изучения проблем семьи и жизненный опыт многих людей подтверждают мысль о том, что предпосылкой успешного развития ребенка является наличие отдельного жилищного пространства. Квартира или хотя бы отдельная комната является необходимым условием нормального развития семьи. Понятие «жилищные условия» включает в себя следующие параметры: «размер жилплощади, приходящейся на одного члена семьи, степень изолированности места проживания, обеспеченность квартиры современными бытовыми удобствами, пропорция между количеством комнат и составом семьи» [6, с. 74].

Вполне понятно, что есть прямая связь между плохими жилищными условиями и напряженностью семейной атмосферы, семейными рисками, хотя однозначной обратной зависимости не существует: хорошие жилищные условия вовсе не ведут автоматически к идеальным детско-родительским отношениям. В связи с этим В. В. Солодников отмечает, что «именно качественные параметры жилья, а не количественные пресловутые «квадратные метры» в существенной степени характеризуют «качество жизни семьи и личности» [7, с. 95].

Социальный риск для семьи с детьми по критерию жилищных условий определяется с учетом таких проблем, как необеспеченность жильем помещениями, плохое состояние закрепленного жилья, задолженность по оплате коммунальных услуг. Особое значение приобретают жилищные проблемы для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. Большинство из них получают опыт борьбы за жилье и прописку в возрасте 14–18 лет и проходят все ступени «жилищной социализации»: обращение в судебные органы, администрацию города, в различные инстанции социальной защиты, комиссию по жилищным вопросам. В связи с этим специалисты, работающие с данной категорией детей, справедливо замечают, что «жилищная проблема накладывает отпечаток, а иногда и определяет весь процесс социализации детей-сирот» [8, с. 60].

Высокий риск негативной социализации возникает для детей в ситуации, когда дом или квартира не пригодны для проживания: отсутствует отопление, разбиты стекла, цементный пол, открытая проводка, отслаивающаяся свинецсодержащая краска, неработающие водопровод и канализация, недостаточная мебель (отсутствует кровать для сна у ребенка, табуретки или стулья, обеденный стол для семьи, письменный стол, нет дверей в санузлах, форточек для проветривания), опасные условия вокруг дома и др. [9, с. 147].

В разработанном и утвержденном 14 декабря 2017 года Министерством образования Республики Беларусь документе «Методические рекомендации по межведомственному взаимодействию субъектов профилактики в вопросах выявления детей, оказавшихся в неблагоприятной ситуации» к числу признаков, свидетельствующих о семейном неблагополучии относятся: «состояние жилого помещения, представляющего опасность для жизни и здоровья ребенка (разбитые окна, вырванные розетки, провода

и т. п.), отсутствие света, газа, отопления (отключены за неуплату), отсутствие у ребенка предметов первой необходимости...» [10, с. 7].

Опасными для жизни ребенка считаются и ненадлежащие санитарно-гигиенические условия проживания. Антисанитария в доме или квартире нарушает культурные и субкультурные представления детей в отношении поддержания чистоты и порядка, что является одним из элементов их негативной социализации. Игнорирование ежедневной уборки помещений, скопление мусора, гниющие остатки пищи, грязная посуда, неработающая канализация, отсутствие смены постельного и личного белья для ребенка – эти и другие признаки действий родителей могут привести к серьезным заболеваниям (отравления, инфекции, язвы, гнойники, педикулез и др.). Наличие в доме и его окрестностях мест повышенной опасности (битое стекло, острые углы, открытая электропроводка, мыши, крысы и тараканы, неисправность газовой плиты и электроприборов, хранение опасных предметов и токсичных веществ) подвергает ребенка риску травмирования. Отсутствие постоянного качественного физического ухода за ребенком может повысить риск заболеваний по причине недосмотра за обычными царапинами, порезами, травмами, переохлаждением или перегревом на солнце и т. п.

Бытовые условия семьи. Для благополучия семьи важны также стабильные бытовые условия: наличие предметов длительного пользования (мебель, посуда, плита, стиральная машина, телевизор, пылесос, компьютер, телефон и др.). Кроме того, бытовые условия семьи оцениваются по наличию необходимой для каждого члена семьи ежедневной и сезонной одежды и обуви. Например, комплект одежды для школьников должен состоять из следующего набора: бельевые и чулочно-носочные изделия, платье или костюм, брюки, юбки, блузки, сорочки, пальто, куртки, спортивные костюмы, обувь, головной убор, шарф, перчатки и др.

Набор одежды и обуви должен соответствовать определенным гигиеническим требованиям к материалу и изготовлению (воздухопроницаемость, гигроскопичность, отсутствие электризуемости, натуральность тканевых волокон и верхнего слоя обуви) [11, с. 30]. Благоприятные бытовые условия семьи затрагивают и полноценное, сбалансированное питание детей. Например, суточный рацион питания для детей школьного возраста должен содержать примерно 32 наименования различных продуктов: хлеб, мясо, рыба, молоко, крупы, овощи, фрукты, зелень, йогурты, соки и др. [12, с. 57].

Экономическая нестабильность семьи может создать ситуацию резкого падения качества ухода за детьми вплоть до полного пренебрежения их потребностями в пище, одежде, обуви, игрушках, школьных принадлежностях. В семьях, находящихся в социально опасном положении, родители могут нерегулярно кормить ребенка в течение дня или вовсе не кормить, покупать и использовать некачественные продукты, не соблюдать технологию приготовления пищи, игнорировать просьбы ребенка в покупке сладостей, фруктов, соков и др. Дефекты питания детей неминуемо создают риск развития «болезней цивилизации»: иммунодефицитные состояния, желудочно-кишечные заболевания, аллергия, ожирение, сахарный диабет, гипертоническая болезнь, ишемическая болезнь сердца и др. Из-за недостатка необходимого питания в бедных семьях дети постоянно жалуются на голод, выпрашивают еду, занимаются мелким воровством.

Социально-негативный оттенок социализации носит необеспеченность детей необходимой одеждой и обувью. В малообеспеченных и неблагополучных семьях одежда ребенка обычно не соответствует его возрасту, полу, сезону, изготовлена из синтетических тканей, обеднена ассортиментом, не отличается чистотой и опрятностью. Нарушаются гигиенические требования и к обуви ребенка, который чуть ли не все сезоны может ходить в спортивных кедах или резиновых сапогах. Это создает риск для нормального физического развития ребенка, приводит к замедлению биохимических процессов в организме, простудным заболеваниям, плохому самочувствию в связи с дискомфортом. Кроме того, неэстетичность и не соответствующий моде внешний вид может быть причиной отвержения учащегося одноклассниками, а также буллинга, т. е. психологического насилия, выражающегося в издевательствах, насмешках, придириках, оскорблениях.

В заключение отметим, что дети по сравнению со взрослыми демонстрируют наименьшую сопротивляемость к разного рода социальным рискам. Подвергаясь опасности, они не обладают адекватными ресурсами противодействия, а зачастую даже не подозревают о своем участии в ситуации риска. В связи с этим задача родителей – создание таких условий, при которых дети сохраняли бы позитивные социальные роли в конкретной микросоциальной обстановке при минимальном уровне опасности. Общество и семья должны повысить внимание к неизбежным социально-экономическим рискам с целью их отслеживания и сдерживания в допустимых пределах, чтобы избежать приобщения ребенка к асоциальным отклонениям и предупредить опасность попадания его в группу социального риска.

Литература:

1. Маленкова, Л.И. Теория и методика воспитания: учеб. пособие / Л.И. Маленкова. – М.: Пед. о-во России, 2002. – 480 с.
2. Леви, В. Исповедь гипнотизера. Книга 2. Кот в мешке / В. Леви. – М.: Редакция журнала «Семья и школа», 1994. – 352 с.
3. Лодкина, Т.В. Социальная педагогика. Защита семьи и детства: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т.В. Лодкина. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.

4. Мудрик, А. В. Социализация человека: учеб. пособие / А. В. Мудрик. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2010. – 624 с.
5. Иванова, Н.П. Диагностика благополучия (неблагополучия) ребенка в семье / Н.П. Иванова, И.А. Бобылева, О.В. Заводилкина // Социальная педагогика. – 2010. – № 5. – С. 23–31.
6. Зритнева, Е.И. Семейное воспитание: учеб. пособие / Е.И. Зритнева, Н.П. Клушина. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 246 с.
7. Солодников, В.В. Социология социально-дезадаптированной семьи / В.В. Солодников. – СПб.: Директ, 2007. – 384 с.
8. Михалева, И.А. Проект «Жилье» / И.А. Михалева // Социальная педагогика. – 2010. – № 5. – С. 59–61.
9. Джудит, С. Райкус. Социально-психологическая помощь семьям и детям групп риска: практическое пособие: в 4 т. Т. 1. Концептуальные основы социальной работы с детьми / Райкус Джудит С., Хьюз Рональд. – К.: «Феникс», 2011. – 284 с.
10. Методические рекомендации по межведомственному взаимодействию субъектов профилактики в вопросах выявления детей, оказавшихся в неблагополучной ситуации: утв. Министром образования Республики Беларусь 14 декабря 2017 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.adu.by/images/2018/05/Met_rek_po_mejvedom_vzaimod.pdf. – Дата доступа: 14.07.2018.
11. Давыдюк, А. Одежда для детей: гигиенические требования к материалам и изготовлению / А. Давыдюк // Здоровы лад жыцця. – 2009. – № 8. – С. 30–33.
12. Борисова, Т. Слагаемые здорового питания детей / Т. Борисова // Здоровы лад жыцця. – 2009. – № 12. – С. 56–59.

Наима Ниязова
(Наманган, Узбекистан)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

Технология обучения в сотрудничестве в значительной мере может быть реализована при групповой работе с использованием компьютера и других технических средств. Обучающие программы и компьютерные модели, виртуальные лабораторные работы, создание мультимедийных презентаций как нельзя лучше подходят для совместной работы пар или групп учащихся. При этом участники работы могут выполнять как однотипные задания, взаимно контролируя или заменяя друг друга, так и отдельные этапы общей работы.

При выполнении заданий в парах или группах не требуется одинакового уровня владения техническими средствами, в процессе совместной работы происходит и совершенствование практических навыков более «слабых» в этом отношении учащихся. Все члены рабочей группы заинтересованы в общем результате, поэтому неизбежно и взаимообучение не только по предмету проекта, но и по вопросам эффективного использования информационных технологий. Обучение в сотрудничестве с использованием информационных и коммуникационных технологий не требует непосредственного присутствия участников группы, работа может производиться дистанционно, с передачей материалов и взаимным общением с помощью услуг Интернета. Это также поднимает деятельность отдельных участников группы на качественно новую ступень, позволяя привлечь к совместной деятельности и тех, кто по тем или иным причинам лишен возможности непосредственного участия в работе группы.

Дифференцированный подход к обучению также может быть реализован с использованием современных информационных технологий и мультимедийных проектов. Учитель формулирует тему проекта с учетом индивидуальных интересов и возможностей учащихся, поощряя его к творческому труду. В этом случае учащийся имеет возможность реализовать свой творческий потенциал, самостоятельно выбирая форму представления материала, способ и последовательность его изложения. В нашей практике немало примеров того, как ученик, показывавший весьма посредственные знания, создавал самостоятельно и уверенно представлял на уроке самостоятельно подготовленный материал высокого уровня, зачастую выходящий за рамки программы среднего-специального профессионального образования. Уверенное владение компьютером позволило такому ученику повысить свою самооценку и, к тому же, расширить кругозор и почерпнуть новые для себя знания.

Компьютерное тестирование, как и любое тестирование, также дает возможность индивидуализировать и дифференцировать задания путем разноуровневых вопросов. К тому же, тесты на компьютере позволяют вернуться к неответственным вопросам и сделать «работу над ошибками». Компьютерное моделирование эксперимента позволяет каждому ученику выполнять задание в удобном для него ритме, по-своему менять условия эксперимента, исследовать процесс независимо от других учащихся. Это также способствует выработке исследовательских навыков, побуждает к творческому поиску закономерностей в каком-либо процессе или явлении.

Обучающие программы предоставляют практически безграничные возможности как учителю, так и ученику, поскольку содержат хорошо организованную информацию. Обилие иллюстраций, анимаций и видеофрагментов, гипертекстовое изложение материала, звуковое сопровождение, возможность проверки

знаний в форме тестирования, проблемных вопросов и задач дают возможность ученику самостоятельно выбирать не только удобный темп и форму восприятия материала, но и позволяют расширить кругозор и углубить свои знания. В обучающих программах изначально реализована идея игры. Звуковое и графическое оформление большинства программ (интерфейс) позволяет ребенку воспринимать их как "игры". Множество игровых ситуаций и заданий, встречающихся в такой программе, делают процесс обучения максимально увлекательным. С большим интересом дети собирают своеобразную мозаику, каждый элемент которой – государство на политической карте мира, под руководством виртуальной учительницы проводят опыты по химии и физике. В программе по русскому языку можно "подслушать" диалог чайной посуды в буфете, потренироваться в произношении новых слов.

Обучающие программы предоставляют и возможности компьютерного моделирования опытов и экспериментов в игровой форме. Тестирование с помощью компьютера также гораздо более привлекательно для ученика, нежели традиционная контрольная работа или тест. Во-первых, ученик не связан напрямую с учителем, он общается в первую очередь с машиной. Во-вторых, тесты также могут быть представлены в игровой форме. При неправильном ответе в ряде школьник может услышать смешной звук или увидеть неодобрительное покачивание головы какого-нибудь забавного героя. А если тест успешно пройден – ученику вручат виртуальный лавровый венок, в его честь зазвучат фанфары и в небе вспыхнет салют. Естественно, что такое тестирование не вызовет у ученика стресса или отрицательных эмоций.

Метод проектов полностью реализуется в мультимедийных презентациях и других компьютерных проектах. Как уже упоминалось выше, подобные проекты могут быть выполнены с помощью информационных технологий (здесь, кстати, неоценимую помощь может предоставить Интернет). Быстрый доступ к разнообразной информации, использование всех мультимедийных возможностей позволяют реализовать самые смелые и неожиданные идеи. Если же ученик владеет не только основными средствами работы с информацией, но и более сложными программами, то в этом случае возможно создание поистине уникальных проектов. Большие возможности для использования метода проектов предоставляет и компьютерное моделирование. Здесь речь уже идет о том, что разработка компьютерной модели того или иного процесса или явления уже сама по себе является видом проективной деятельности.

Работа над проектом побуждает ученика не только к глубокому изучению какой-либо темы курса, но и к освоению новых программ и программных продуктов, использованию новейших информационных и коммуникационных технологий. Несомненно, что здесь решаются многие задачи личностно ориентированного обучения. Таким образом, современные педагогические технологии в сочетании с современными информационными технологиями могут существенно повысить эффективность образовательного процесса, решить стоящие перед образовательным учреждением задачи воспитания всесторонне развитой, творчески свободной личности.

Литература:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М., Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Семенова З.В. Новые информационные технологии в образовании: состояние и проблемы. Интернет янгликларлари ахборотномаси. – Т., 2002. – № 2. – С. 51–54.
3. Толипов У.К., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг татбиқий асослари. – Т., Фан, 2006. – 261 б.

Рустам Файзуллаев
(Ташкент, Узбекистан)

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Научно-технический прогресс в области экономики, техники и технологии производства вызывает необходимость подготовки специалистов инженерного профиля, владеющих перспективными направлениями развития науки; осознающих взаимосвязь и взаимообусловленность естественно-научных, гуманитарных и социально-экономических знаний; способных к решению разнообразных альтернатив в профессиональной деятельности, выбору наиболее актуальных и эффективных способов их решения. Целевые ориентиры социально-экономических преобразований и культурно-значимые детерминанты общественного развития обуславливают процессы интенсификации в инженерном образовании; акцентируют значимость методологических и мировоззренческих оснований для будущей профессии; ориентируют субъектов образовательного процесса на формирование и проявление профессионально-этической и культурно-нравственной зрелости в решении профессиональных проблем; качественно меняют стиль мышления, способы видения, оценки и понимания действительности; расширяют спектр интерактивных и оперативных возможностей преподавания, формируя новую роль и функцию преподавателей в условиях «креативной» парадигмы образования.

Актуальность исследуемой проблемы выдвигает на первый план инновационный характер подготовки будущих инженеров, поскольку профессия инженера, с одной стороны, нормирована

закономерностями развития техники и технологии, а с другой – именно инновационность и творческая устремленность специалиста отражают уровень его профессиональной квалификации и обеспечивают новые технические идеи, разработки и способы их реализации.

Важность инновационного характера подготовки будущих инженеров мы связываем с теорией инноваций, основными постулатами которой считаются: взаимосвязь и взаимозависимость научного, технологического, экологического и социо-экономического развития; динамичный, циклический и волнообразный характер инновационно-технологического развития; др. (А.Р. Ходжабоев, Н.А. Муслимов, З.К. Исмаилова, К.А. Вареник, М.А. Велькович, Н.Д. Кондратьев, Д.Ф. Скрипнюк, Д.Ю. Руденко, Б. Твисс, Й.А. Шумпетер, W. Kingston, др.).

В рассматриваемом контексте нами определены важные тенденции и связанные с ними изменения в современной инженерной подготовке будущих специалистов в образовательном процессе вуза: целевые, мотивационные, содержательные и процессуальные.

Целевая направленность подготовки будущего инженера определяется стратегией развития современного инженерного образования и обуславливает развитие инновационно-стратегического мышления обучающихся как содержательного источника инновационной культуры, формирование нового интеллектуального знания, инновационных коммуникаций и способов инновационного поведения. Поскольку для будущего инженера важным является овладение навыками принятия инженерно-технических, инженерно-управленческих, инженерно-экономических и инженерно-социальных решений по производству искусственной среды, конкретизация целей состоит в том, чтобы подготовить специалиста с высоким уровнем развития исследовательских, проектировочных, организационных, коммуникативных и рефлексивных способностей.

Мотивационная направленность отражает изменения, связанные с особенностями профессиональной и личностной позиции обучающихся и преподавателей на профессиональную подготовку как инновационную. Стремление обучающихся к самоактуализации, самоуправлению и проектированию индивидуальной траектории профессионально-технического и творческого развития акцентирует необходимость осознания профессиональных перспектив в соответствии с меняющимися социально-экономическими условиями. Осознание преподавателями решающей роли инновационных процессов в профессиональном развитии будущих инженеров повышает значимость повышения собственного уровня профессиональной компетентности и необходимости перестраивать как содержание, так и формы его преподавания. Именно инновационность личности преподавателя должна стать источником новых идей для обучающихся, стимулируя их учебные и будущие профессиональные достижения.

Изменения в содержании инженерного образования, интегрирующего знания основных наук, важных для инженера, по мнению ученых, должно стать более гибким, обеспечивающим перспективное видение будущей профессиональной деятельности в соответствии с принципами опережающего образования и развивающим устойчивые системные взаимозависимости (человек-общество-экономика-природа-техника). Содержание инженерной подготовки должно ориентироваться на знания для будущего; формировать и обогащать систему общетеоретических, социально-гуманитарных, эколого-экономических и специальных знаний и умений; формировать культурные, профессионально-этические методы познания и способы инженерной деятельности; развивать потребность в освоении новых алгоритмов решения профессиональных задач; развивать способность осуществлять надежные и точные прогнозы. В этой связи новое видение содержания подготовки будущих инженеров должно опираться на методологию культуры инженерной деятельности и базироваться на принципах научного, системно-деятельностного, личностно-ориентированного и культурособразного отбора содержания и организации учебного материала.

В рассматриваемом контексте повышается значимость проблемного изложения содержания учебных дисциплин, предполагающего изучение не отдельных областей знаний, а выявление базовой, основополагающей или сущностной проблемы; определение проблем, которые являются причинами и следствиями основной проблемы; представление иерархии причинно-следственных связей по отношению к основной проблеме. В результате формируется «Дерево проблем», где каждая новая проблема привязана к причинам и следствиям соответственно основной проблемы. Немаловажным аспектом организации обсуждения рассматриваемой проблемы является выработка решений, которые, с одной стороны, способствуют достижению положительного эффекта, а с другой, исключают нежелательные последствия.

Тенденции, связанные с процессом подготовки будущего инженера, предусматривают эффективные способы организации образовательной деятельности и современные технологии обучения, обеспечивающие развитие целеустремленности; повышение самостоятельной профессионально-технической и творческой деятельности обучающихся; развитие способности к вариативности принимаемых инженерно-технических, социально-экономических и экологических решений в разнообразных ситуациях, в том числе, неопределенных; разноуровневую подготовку обучающихся, индивидуальный темп самостоятельного продвижения в сфере научно-технического познания и творчества.

Построение учебно-воспитательного процесса, как развивающего и перспективно направленного, открывает широкие возможности для формирования позиции преподавателей и обучающихся на

инновационную составляющую подготовки будущего специалиста. «Организация инновационного обучения студентов предполагает, что преподаватели должны уметь не просто стремиться к обогащению своего профессионального опыта, но и уметь воспринимать и внедрять нововведения, развивать способности создавать новый опыт», а также предоставлять обучаемым право выбора альтернативных способов обучения, развивающих приемов, позволяющих найти именно тот, который является для них наиболее подходящим и обеспечивает взаимопонимание в профессиональных отношениях. Преобразование образовательных технологий, как отмечается в Стандартах и процедурах аккредитации инженерных программ, разработанных в рамках проекта EUR-ACE, «заключается в том, что от результатов образования уже не требуется жесткой привязки к конкретной предметной области, но предлагается компетентностный подход к подготовке специалиста».

Таким образом, можно заключить, что инновационная направленность инженерной подготовки в наибольшей степени удовлетворяет потребности обучающихся в качественном образовании сегодня для будущего и обеспечивает формирование личности, способной соответствовать изменениям, вызванным успехами научно-технического прогресса.

Литература:

1. Бабошина Е.Б. Образование в поисках смысла // Философия образования. 2016. № 2 (65). С. 36-43.
2. Глазьев С. Ю. Стратегия опережающего развития России в условиях глобального кризиса: моногр. М.: Экономика, 2010. 255 с.
3. Ерофеева Г.В., Гирякова Ю.Л. Развитие тенденций высшего образования и формирование профессиональных компетенций магистрантов технических вузов // Вестник ТГПУ. 2012. №4 С. 136-140.
4. Бичева И.Б., Гриневич Л.А., Царева О.С. Непрерывность – важнейший принцип современного профессионального образования. В сборнике: Современная наука: исследования, технологии, проекты. Сборник V международной научно-практической конференции. Научный центр «Олимп». 2015. С. 76-79.

Дустназар Химматалиев
(Ташкент, Узбекистан)

К ВОПРОСУ ИНТЕГРАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ И ИНЖЕНЕРНЫХ ЗНАНИЙ

Воспитательная работа со студентами в высшем учебном заведении является важной и необходимой сферой деятельности, что регламентируется инструкциями Министерства высшего и средне-специального образования Республики Узбекистан и учитывается при аккредитации ВУЗа.

Это период активного творческого приспособления к условиям высшей школы первокурсников, которые имеют относительно низкий уровень психологической, практической готовности к специфике обучения, что приводит к излишнему нервному перенапряжению, психической усталости, беспокойству, тревоге, ослаблению мышления, памяти, что приводит к большому отсеву студентов после 1 сессии, т.к. обучение в вузе значительно отличается от обучения в средней общеобразовательной школе по составу изучаемых дисциплин, формам и методам обучения, формам проведения контроля. Меняется роль наставника: на смену классному руководителю, руководящему процессом обучения, приходит куратор или педагог, призванный лишь курировать студента в случае необходимости, призванный помочь справиться с трудностями в процессе адаптации в высшем учебном заведении, то есть возникает необходимость в интеграции педагогических и инженерных знаний при подготовке преподавателей профессионального обучения [1].

В философском энциклопедическом словаре под «интеграцией понимается сторона процесса развития, связанная с объединением в целом ранее разнородных частей и элементов. Процессы интеграции могут иметь место как в рамках уже сложившейся системы – в этом случае они ведут к повышению уровня её целостности и организованности, так и при возникновении новой системы из ранее не связанных элементов. Отдельные части интегрированного целого могут обладать различной степенью автономности. В ходе процессов интеграции в системе увеличивается объём и интенсивность взаимосвязей между элементами, в частности, надстраиваются новые уровни управления» [2].

Поэтому, рассматривая интеграцию педагогических и инженерных знаний, мы будем исходить из следующих положений:

а) это процесс, протекающий в рамках уже сложившейся системы инженерно-педагогической подготовки будущих преподавателей профессионального обучения;

б) это процесс, ведущий к восприятию системы инженерно-педагогической подготовки со стороны обучаемых как единого целого (а не разрозненных учебных дисциплин);

в) в процессе интеграции каждый элемент системы инженерно-педагогической подготовки (каждая учебная дисциплина) обладает определённой степенью автономности, выполняет свои функции в подготовке педагогов профессионального обучения, оценивается в ходе изучения по отдельности, вне зависимости от освоения всей системы;

г) в ходе процесса интеграции увеличивается объём и интенсивность взаимосвязей между инженерными и педагогическими учебными дисциплинами как элементами системы, что ведёт к повышению эффективности процесса профессиональной подготовки будущих преподавателей профессионального обучения в целом.

Центральной категорией, через которую рассматривается нами интеграция педагогических и инженерных знаний, является «взаимосвязь».

Можно выделить следующие сущностные свойства интеграции: а) взаимозависимость и взаимообусловленность связанных между собой объектов, при которых изменение свойств и состояний одного объекта означает определённые изменения в другом; б) способность к непосредственному или опосредованному, в т.ч. отставленному во времени взаимодействию, процессуальность; в) функционирование взаимосвязанных и взаимодействующих объектов в качестве систем; г) способность взаимосвязанных объектов вступать во взаимодействие, ведущее к прогрессу либо регрессу системы; д) наличие соответствующего определённого способа связи объектов, могущего меняться в сторону повышения, либо понижения организации в зависимости от прогресса и регресса системы; е) наличие определённой направленности процесса взаимосвязи; ж) способность необратимо служить источником нового.

Данные положения позволяют нам дополнить понимание сущности интеграции инженерных и педагогических знаний студентов при изучении педагогических дисциплин следующими положениями.

В результате интеграции инженерных и педагогических знаний происходит их взаимное влияние друг на друга, в соответствии с которым между знаниями образуется регулярные по характеру проявления связи. По типу, которые определяет интеграция инженерных и педагогических знаний, это связи функционирования, обеспечивающие становление педагога профессионального обучения и связи развития, определяющие постоянное самосовершенствование будущего педагога.

В процессе интеграции взаимосвязи между инженерными и педагогическими знаниями могут быть как рассогласованными, так и согласованными. Рассогласованные взаимосвязи порождают у обучаемых противоречивое отношение к процессу обучения отдельным инженерным и педагогическим дисциплинам («одни дисциплины люблю, другие нет»), формируют единичные (порой, не связанные между собой) навыки и умения будущей профессиональной деятельности. Согласованные взаимосвязи ведут к слиянию инженерных и педагогических знаний субъекта, участвующего в образовательной деятельности. В результате возникают комплексные новообразования, такие, как умение при использовании инженерных знаний актуализировать и синтезировать необходимые педагогические знания и, наоборот; объективная оценка субъектом инженерных и педагогических знаний; потребность в их обновлении и постоянном совершенствовании.

В связи с вышеизложенным, возникает вопрос: а возможна ли интеграция инженерных и педагогических знаний в силу их разнопланового характера? На наш взгляд, это вполне возможно и обусловлено характером и структурой самого педагогического знания.

Проблема «знания» как научной категории является предметом ис-следований философии, педагогики, психологии и целого ряда других наук. Но какими бы не были определения сущности и структуры педагогического знания мы можем сделать следующие выводы:

а) педагогическое знание – это процесс и результат изучения конкретного учебно-воспитательного процесса, в нашем случае, в начальном (среднем) профессиональном учебном заведении;

б) педагогические знания содержат как общетеоретические положения, безотносительно к образовательному учреждению, так и практические знания (принципы и методы обучения по отдельным предметам, педагогические

правила, методические рекомендации и т.п.), учитывающие специфику учебных заведений и преподаваемых дисциплин [3].

Усвоение знаний очень тесно связано с его практическим применением. Показателем усвоения знаний не всегда является только уровень усвоения, но и связь знаний с его дальнейшим использованием.

Многими исследователями указывается на ошибочность того, что сам факт овладения знаниями считается достаточным для того, чтобы знание было реализовано в действии. В этой связи считаем очень важным утверждение З.И. Васильевой, что знания воспринимаются, осознаются и проявляются в поведении через реально действующие мотивы поведения, обогащаясь и одновременно обогащая мотивы поведения [4].

В этом случае знания могут приобрести побудительную силу и стать способом поведения; в свою очередь, сложившиеся мотивы существенно влияют как на усвоение знаний, так и на опыт поведения. Знания, воспринятые в единстве с определённым способом поведения, оказываются более подвижными, легче усваиваются и реализуются в новых ситуациях.

Таким образом, в характере самого педагогического знания заложена возможность его интегрирования с инженерными в процессе подготовки будущих педагогов профессионального обучения. Педагогические идеи являются связующим материалом между педагогическими и инженерными дисциплинами, через педагогические понятия описывается процесс усвоения технических знаний, объясняются его закономерности, формируются принципы, правила и рекомендации [5, 6].

В свою очередь, интеграция педагогических и инженерных знаний способствует более высокому уровню усвоения педагогических знаний.

Литература:

1. Sukova E.A. Freshmen adaptation by means of curatorial work / Tyurin I.Y., Levchenko G.V., Sukova E.A // Eastern European Scientific Journal. 2015. № 4. p. 168-170. DOI 10.12851/EESJ201508C04ART12
2. Философский энциклопедический словарь / Ред. кол.: С.С. Аверинцев и др. - 4-е изд. – М.: Российская энцикл., 2001. – 814 с.
3. Рыжкова И.В. Совершенствование педагогической подготовки будущих преподавателей профессионального обучения в отраслевом вузе. Дис. канд. пед. наук. – Саратов, 2009. – 182 с.
4. Васильева З.И. Структура, содержание и организация педагогической практики студентов – будущих учителей в свете требований реформы школы // Психолого-педагогические проблемы эффективности профессиональной подготовки учителя в высшей школе / З.И. Васильева. – Л.: ЛГПИ, 1988. – с. 138 -156.
5. Рыжкова И.В. Совершенствование педагогической подготовки будущих преподавателей профессионального обучения в отраслевом вузе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук / Саратовский государственный университет им. Н.Г. Чернышевского. Саратов, 2009
6. Левченко Г.В. Понятие адаптации в современных науках [Текст]/ Тюрин И.Ю., Левченко Г.В., Сукова Е.А.// В сборнике: Научные перспективы XXI века. Достижения и перспективы нового столетия XIV международная научно-практическая конференция. №7(14), ч. 1, Новосибирск. 2015. С. 91-92.

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ**Сохибжамол Джураева
(Ташкент, Узбекистан)****ИМИДЖ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА
КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ**

По определению А.А. Калюжного в монографии «Психология формирования имиджа учителя», «имидж учителя – это эмоционально окрашенный стереотип восприятия образа учителя в сознании воспитанников, коллег, социального окружения, массового сознания. При формировании имиджа учителя реальные качества тесно переплетаются с теми, которые ему приписываются окружающими»...

Рассматривая *профессиональный имидж* как инструмент педагогического влияния и как условие успешной профессиональной деятельности, можно выделить такие *важные структурные компоненты: соответствие внутреннего и профессионального образа, вербальные и невербальные средства общения, эстетика внешнего облика.*

Соответствие образа профессии внутреннему образу считается основным компонентом педагогического имиджа, поскольку умение располагать к себе людей и создавать позитивный настрой в общении – необходимое качество в профессиональном общении. *Внутренний образ* – это культура учителя, его обаяние, эмоциональность, общеобразовательная компетентность, ассоциативное видение, самообладание в условиях публичности, креативные личностные черты. *Внешний образ* – это особые формы отношения к материалу, способность к самопрезентации, умелая постановка всего хода урока, профессиональный подход к построению межличностных отношений с учениками, родителями, коллегами и другим социальным окружением.

Вербальные и невербальные средства общения – важные компоненты имиджа. По данным социологических исследований, при вербальном общении человек получает 35% информации, а при невербальном – 65%. Что и как говорит учитель, умеет ли он словом привлечь и удержать внимание аудитории, какие жесты, мимику и позы использует, как стоит, сидит, молчит – всё имеет значение. Учитель обучает, даже когда молчит. Внешний облик помогает создать или разрушить позитивный имидж педагога. Визуальная привлекательность – часть профессионального имиджа, эстетический компонент в виде аудиовизуальных и кинестетических характеристик педагога можно использовать как инструмент педагогического воздействия. Тембр голоса, пластика, мимика, одежда, обувь, причёска, макияж, украшения – всё несёт воспитательную нагрузку и влияет на формирование внешнего образа в глазах окружающих.

Социальная роль имиджа состоит в том, что самопрезентация позволяет создать образ, приближённый к идеальному «я», что способствует саморазвитию... Если с помощью одежды, причёски, аксессуаров, макияжа и доброжелательной мимики вы создаёте позитивный имидж, затем определённое время стараетесь ему соответствовать, то и сами не заметите, когда он перестанет быть чисто внешним проявлением.

Исследователи утверждают, что эффективное взаимодействие с профессиональным социальным окружением и управление результатами педагогического процесса может осуществлять только педагог с позитивной «Я-концепцией». В психологической и педагогической литературе эта концепция характеризуется как обобщённое представление о себе, системе взглядов, суждений, оценка собственной личности, существующая в сознании человека.

В структуре «Я-концепции» три компонента: *когнитивный* (что я знаю о себе: я – умный, я – общительный, я – неуклюжий и т.д.); *оценочный* (как я оцениваю то, что знаю о себе: меня это радует, раздражает, не беспокоит); *поведенческий* (как я веду себя с учётом того, что я знаю о себе). Главным в «Я-концепции» является оценочный компонент, который обычно и называют самооценкой. Это личностное суждение о собственной ценности и отношении ко всему, что входит в сферу «Я».

Для учителя с положительной «Я-концепцией» обычно характерно высокое чувство собственной значимости, уверенность в способности заниматься педагогической деятельностью. Убеждённость в том, что он импонирует всем участникам педагогического процесса. В осуществлении учебно-воспитательной деятельности такой учитель стремится к максимальной гибкости, эмпатии, эмоциональной уравновешенности, он жизнерадостен, уверен в себе и владеет неформальными методами общения.

Ученики обычно высоко ценят проявление таких качеств у учителя. Учитель с позитивной «Я-концепцией» готов к внутреннему пониманию школьника; необходимая предпосылка для этого – *убеждённость в своей личностной ценности и профессиональной компетентности.*

Данная концепция определяет демократический стиль преподавания и общения, формирует у школьников чувство защищённости, уверенности в доброжелательности и уважении к личности ученика со стороны учителя. В результате позитивного отношения со стороны педагога происходит рост самооценки школьника, раскрытие творческого потенциала личности...

Профессиональная эрудиция, рефлексия, целеполагание, общеобразовательная компетентность, высокий уровень коммуникативных навыков – наиболее важные элементы построения профессионального имиджа.

...В психологической и педагогической литературе предлагаются специальные психотехники для конструирования личного имиджа...«Знакомство с собой и формирование представлений о себе», «Самомотивация – поддержка самого себя», «Привлекательность – создание положительного образа», «Методика личного обаяния», «Технология успеха».

...Имидж образовательного учреждения в целом будет определяться репутацией и имиджем педагогов, работающих в нём.

...Из чего складывается впечатление о вас...В визуальном отношении это внешний вид: стиль одежды, манеры, осанка, жесты. Наш внешний образ создаётся языком цвета, рисунка, линий силуэта; каждый цвет вызывает определённые ассоциации и имеет оптические свойства...*Нецелесообразно использовать цветовую гамму насыщенных тонов: красного, зелёного, жёлтого, белого и чёрного цветов. Оптимальные оттенки для учительского костюма – приглушённые оттенки синего, серого, песочного, тёмно-красного. Костюм без блузки выглядит элегантно, а с блузкой – солидно. Хорошим вариантом для работы будет платье и жакет. У мужчин выбор меньше: костюм, рубашка без рисунка и галстук как украшение свидетельствуют о вкусе и социальном положении. Украшения, модные аксессуары должны быть сведены к минимуму, длина юбки и ширина брюк – близки к классике, а обувь, сумка, ремень – улучшают впечатление, если просты по форме и сделаны из натуральной кожи.*

Вербальные характеристики – это то, как вы говорите, с какой интонацией и выражением лица; то, как вы ведёте уроки, проверяете тетради, пишете поурочные планы.

Оформление рабочего места, марка машины и масса мелочей – от ручки до портфеля – всё несёт информацию о вас. Немаловажную роль играет и ваш образ жизни, ваше окружение (родственники, знакомые, друзья).

Но иногда в имидже человека присутствуют, казалось бы, все необходимые элементы, но положительный образ не складывается, поскольку не хватает такого важного элемента, как *привлекательность в глазах окружающих...* Основные свойства привлекательных людей: *привлекательные люди часто и охотно улыбаются, ведут себя естественно, дружелюбны, с ними легко общаться.*

Имидж – это результат целенаправленных профессиональных усилий...Учителю важно осознать, что целью создания имиджа является не формирование образа учителя в театральной маске, а учителя с качествами творца, которые проявляются в зависимости от решаемых педагогических задач.

Литература:

1. Аверченко Л. К. Имидж и личностный рост: учеб. пособие. — Новосибирск, 1999. — 146 с.
2. Андриенко Е. В. Социальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Под ред. В.А. Сластенина. — М.: Издательский центр «Академия», 2000. — 264 с. — С. 222.
3. Баранова В. А. Имидж личности как социально – психологическое явление // Магистр. —1994. — № 2. — С. 2-9.

SEKCJA: SOCIOLOGIA**Kamila Grochowy
(Rzeszów, Polska)****INFORMATYKA W MEDYCYNIE I JEJ ZASTOSOWANIE**

Problematyka informatyki medycznej jest dziś bardzo ważna, coraz więcej działań w służbie zdrowia wykonywanych jest przy znaczącym udziale komputerów. Ten konkretny dział inżynierii biomedycznej jest właśnie głównym źródłem sukcesów medycyny. Tym hasłem możemy objąć bardzo liczne zastosowania technik komputerowych w szpitalach, przychodniach, klinikach, przeróżnych placówkach i ośrodkach, a także w laboratoriach diagnostycznych.

Komputery są krótko mówiąc wielozadaniowe. Komputer stał się bardzo uniwersalnym narzędziem o wielu zastosowaniach, coraz częściej również w medycynie. W dzisiejszych czasach informatyka w medycynie wykorzystywana jest praktycznie na każdym kroku, co więcej ona ciągle się rozwija.

Komputery można zastosować jako narzędzia które wspomagają administracyjną stronę działalności szpitala, ponieważ funkcje lecznicze szpitali związane są z dużą liczbą czynności administracyjnych. Możemy do nich zaliczyć na przykład ewidencję pacjentów, kierowanie ruchem chorych, rozliczanie się ze świadczonych usług medycznych, nadzorowanie i ustalanie pracy personelu oraz sprzętu medycznego, współpracowanie z szpitalną apteką.

Komputery wspomagają również bieżące prace lekarzy. Urządzenia informatyczne są wyposażone w nowoczesną aparaturę medyczną (na przykład w tomografii komputerowej, USG, RTG)

Współczesny lekarz może osiągać znacznie lepsze wyniki leczenia, niż jego kolega kilkanaście, czy kilkadziesiąt lat temu, między innymi za sprawą szerokiego wykorzystania w medycynie osiągnięć informatyki. Właśnie o tym mówi ten artykuł.

„Rozważane są cele i role jakie nowoczesna informatyka może spełniać we wspomaganianiu lekarzy i służby zdrowia. Zadania te odnoszą się do zarządzania różnymi placówkami medycznymi.” [3, s. 142].

Innymi zastosowaniami techniki komputerowej w administracji szpitalnej są na przykład zarządzanie personelem i środkami transportu, a także mieniem, zarządzaniem wykorzystaniem zasobów laboratoryjnych, zaopatrywaniem szpitala w urządzenia medyczne i aptek w leki.

Można powiedzieć że komputer staje się sojusznikiem lekarza w jego walce o zdrowie i życie ludzkie. W momencie gdy pacjent zjawia się u lekarza (w przychodni, w szpitalu lub nawet w karetce pogotowia) – to najważniejszym zadaniem jest ustalenie, co mu dolega i jaka jest tego przyczyna. Innymi słowy, konieczne jest rozpoznanie choroby (albo doznanych obrażeń) i ustalenie dalszej, odpowiedniej diagnozy i leczenia.

Dawniej lekarz wykonując to zadanie miał do dyspozycji wyłącznie własne zmysły (ogłądał, osłuchiwał, opukiwał pacjenta) oraz wiedzę którą udało mu się wynieść ze studiów, ewentualnie mógł się opierać na swoim wcześniejszym doświadczeniu, o ile takowe posiadał. Dzięki temu że współczesny lekarz ma możliwość pełnego wyposażenia w odpowiednią aparaturę komputerową która dostarcza setki informacji o procesach toczących się w narządach i tkankach badanego pacjenta, może lepiej i szybciej rozpoznawać choroby i dolegliwości pacjenta, a także trafniej ustalać sposób leczenia wykrytej choroby. Aparatura ta jest z reguły z informatyzowana, to znaczy sygnały i inne informacje z ciała pacjenta rejestruje komputer i dopiero w formie przeanalizowanej i przetworzonej (a więc łatwiejszej do interpretacji) przedstawia lekarzowi. Kiedyś liczba komputerów była tak mała, że można ją porównać do zera. Sprzęty informatyczne były bardzo trudno dostępne, produkowane w małych ilościach. Dlatego też trudniej było rozpoznać chorobę u danego pacjenta, ustalić przebieg leczenia. Dlatego komputery, które obecnie wspomagają pracę lekarzy, pozwalają im działać o wiele skuteczniej i pewniej, znacznie ułatwiają pracę, tym samym oszczędzając im mnóstwo czasu, pozwalając leczyć bardzo poważne choroby, na które kiedyś ludzie umierali. W dzisiejszych czasach mamy ogromne możliwości, wystarczy je tylko dobrze wykorzystać.

Komputer może także pomagać w obserwacji podstawowych parametrów które charakteryzują stan zdrowia pacjenta, na przykład temperatura czy ciśnienie krwi. Zastępuje on tradycyjną kartę umieszczaną przy łóżku pacjenta.

Jeszcze bardziej jest przydatne to, że oprócz lekarzy, z komputera może skorzystać pielęgniarka podająca leki lub kierująca pacjenta na specjalistyczne zabiegi. Zaczęto nawet w ostatnich czasach budować mobilne stanowiska robocze, są to specjalne terminale komputerowe, które można łatwo przewozić z miejsca na miejsce lokując je kolejno przy łóżkach kolejnych pacjentów w kolejnych salach szpitalnych, gdzie można wygodnie sprawdzić wszystkie zalecenia lekarskie odnoszące się do danego pacjenta, można wpisać informacje dotyczące dotychczas przyjmowanych leków, zastosowanych zabiegów, ewentualnych uwag pacjenta czy jego najbliższej rodziny na temat jego aktualnego stanu zdrowia, samopoczucia itp. Wspomniany wózek pozwala na obsługę komputera w pozycji stojącej (naturalnej w przypadku osoby obsługującej pacjenta), co pozwala pielęgniarkom na bardzo sprawne wykonywanie jej zadań, dzięki temu że ma wolne ręce. Komputery mają jeszcze jedno ważne medyczne zastosowanie, służą jako narzędzie sterujące medyczną aparaturą terapeutyczną. „Coraz większa liczba metod współczesnej terapii przewiduje, że leczącym elementem jest nie tylko tabletki czy iniekcja, ale także oddziaływanie na organizm pacjenta takiej czy innej maszyny. Maszynami takimi mogą być sztuczne serce lub sztuczna nerka, a także urządzenia dozujące do wnętrza Ryszard Tadeusiewicz 170 ciała pacjenta w celach

terapeutycznych określone czynniki fizyczne – na przykład pole elektromagnetyczne albo promieniowanie jonizujące... [2, s. 169].

Ogólnie ujmując systemy komputerowe w medycynie mogą zbierać i przetwarzać mnóstwo danych o pacjentach, o chorobach i ich objawach, o zastosowanym leczeniu i oczywiście jego rezultatach.

Można na przykład uniknąć błędu powtórnego podania leku, który już wcześniej okazał się nieskuteczny lub gdy pacjent miał na niego uczulenie. Dlatego w medycynie znajdują zastosowania typowe narzędzia informatyczne, takie jak sieci komputerowe czy bazy danych. Teraz, bez nich żadna przychodnia czy placówka nie mogłaby funkcjonować. W nowoczesnych szpitalach dostęp do danych wszystkich pacjentów jest już w każdym gabinecie lekarskim, a za kilka lat będzie zapewne także bezpośrednio przy łóżku chorego. To bardzo ułatwia prowadzenie leczenia i kontrolę całego procesu.

„Problematyka informatyki medycznej jest obszerna i ważna, bo (jak zostanie wykazane w tym podręczniku) coraz więcej działań i procesów w służbie zdrowia wykonywanych jest obecnie przy znaczącym udziale komputerów.” [2, s. 9] Technika idzie do przodu, ręce ludzi zastępują maszyny, komputery. Trudno sobie wyobrazić bez nich życia, na pewno było by ono o wiele trudniejsze dla ludzi XXI wieku. W szpitalach, placówkach medycznych praktycznie wszystkie badania jest wykonywana przy pomocy komputerów. Potrzeby i oczekiwania pacjentów wciąż rosną. Rośnie więc też zapotrzebowanie na produkty informatyki medycznej oraz na inne systemy techniki medycznej.

Jedynie ich szerokie stosowanie może przyczynić się do rozwiązania problemu dysproporcji pomiędzy rosnącym społecznym zapotrzebowaniem na usługi medyczne (spowodowanym między innymi starzeniem się społeczeństwa) a niewystarczającymi możliwościami ekonomicznymi zaspakajania właśnie tego zapotrzebowania.

Tak więc można wywnioskować że liczba systemów komputerowych wykorzystywanych w służbie zdrowia będzie bardzo szybko rosła, w związku z czym w miarę upływu czasu przyczyni się do większego zatrudnienia w obszarze informatyki medycznej.

Dokonajmy jeszcze krótkiej charakterystyki informatyki medycznej, z podkreśleniem elementów sprawiających że jest odmienna w stosunku do na przykład informatyki bankowej czy informatyki przemysłowej. Pierwszą i można by powiedzieć że zarazem najważniejszą wyróżniającą informatykę medyczną jest grono użytkowników komputerów, którymi oczywiście są głównie lekarze oraz pielęgniarki. Mają oni cechy charakterystyczne odmiennie od użytkowników spotykanych w innych zastosowaniach informatyki czyli w szczególności mniej umiejętności technicznych od inżynierów korzystających z informatyki przemysłowej. Jednak wcale nie mają ochoty się dokształcać w zakresie techniki ponieważ wolą poświęcić swój czas na podnoszenie swoich kwalifikacji medycznych. Nie są też tak uważni i tak staranni przy obsłudze komputera jak na przykład pracownicy banku. W związku z tym oprogramowanie przeznaczone do użytkowania w ramach informatyki medycznej musi być maksymalnie proste w obsłudze i odporne na błędy użytkownika.

Inna cechą wyróżniającą systemy informatyki medycznej jest to, że są źródłem ogromnej liczby danych gromadzonych w tych systemach ze specjalistyczną aparaturą diagnostyczną lub terapeutyczną.

Aparatura ta zbiera informacje o chorych, rejestrując je nie w postaci tekstów czy zbiorów liczb (co jest normalne w innych systemach informatycznych przeznaczonych na przykład do zarządzania przedsiębiorstwem), ale w postaci obrazów (wizualizacji narządów wewnętrznych), coraz częściej sygnałów (na przykład EKG). Tymi systemami trzeba nauczyć się sprawnie i szybko zarządzać, trzeba je umiejętnie gromadzić, w razie potrzeby wyszukiwać czy udostępniać.

„Informatyka może być stosowana wszędzie, więc osoba, która wybierze sobie ten piękny i ciekawy zawód jako swoją przyszłą profesję może dosłownie przebierać w propozycjach, gdzie i co mogłaby robić. Jednak bezspornie zastosowania informatyki w medycynie mają liczne przewagi nad innymi działami aplikacji komputerów.” [5, s. 59]

Technologia informatyczna bardzo szybko i dynamicznie rozwija się w zakresie sprzętu, oprogramowania i usług, dlatego możemy wywnioskować iż że są coraz większe zasoby możliwe do wykorzystania w informatyce medycznej. Istnieją przeróżne czynniki które niejako wymuszają rozwój informatyki medycznej.

Jest nim chociażby bardzo wysoki stopień świadomości ludzi potrzeby używania nowych rozwiązań stosowanych w medycynie.

Źródła:

1. Instytut Informatyki UMCS Lublin 2011 Ryszard Tadeusiewicz INFORMATYKA MEDYCZNA
2. Ryszard Tadeusiewicz Laboratorium Biocybernetyki Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków s.166
3. Podędkowski L., Roboty medyczne – budowa i zastosowanie, WNT, Warszawa 2010
4. November J., Biomedical Computing: Digitizing Life in the United States, Johns Hopkins University Press, Baltimore 2012
5. Rudowski R., Informatyka medyczna, WN PWN, Warszawa 2003

СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.**Марія Лашкіна
(Київ, Україна)****СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ**

Розвиток всесвітньої мережі інтернету, комунікативних пристроїв та технологій радикально змінили світ, якій більше ніколи не буде керованим медіа й політиками. Затишна тепла ванна сакральності для політиків, що можуть все, та медіа, які знають все, перетворилася на холодний душ мережевого персоналізованого суспільства. В професійному сенсі, найбільше ці зміни відбиваються на представниках сфер, які пов'язані з інформаційною діяльністю – журналістах, блогерах, лідерах думок, політологах тощо. Наслідки для суспільств, як єдиної цілісної нації, народу ще недостатньо вивчені, тому актуальним є постійний моніторинг в науковому дискурсі понять, що описують нові явища, результатів прикладних досліджень, світових рейтингів щодо соціально-комунікативних технологій.

Вже нікого не дивує кількість гаджетів на одному квадратному сантиметрі, спілкування через пристрої, кампанії молодих людей, що сидять в тиші й дивляться у свої телефони. Це стало реальністю, що спіткала людство знезацька, оскільки можливості людського мозку, його сприйняття та переварювання інформації майже не змінилися, але кількість впливів вражає збільшилося. Спеціалісти зауважують, що збільшення кількості призводить до неадекватної оцінки якості інформації, здатності її критично сприймати та раціонально осмислювати. Споживач інформації стає жертвою навалу інформаційних, емоційно забарвлених, повідомлень, які керують його увагою, й він не в змозі відділити цікаву та корисну інформацію від сміттєвої, правдиву від фейків. Раніше цю роботу за споживача виконували журналісти, які вибирали інформаційні повідомлення й формували порядок денний [4]. Сьогодні кожен сам собі журналіст й редактор, а мережі допомагають розповсюджувати одноосібно придумані, або знайдені в мережі інформаційні повідомлення, які не піддаються перевірці. Індивідуалізація та непрофесіоналізм у створенні та розповсюдженні інформації призводить до таких негативних явищ, як фейкові новини, маніпулювання, розгони інформаційного шуму, відволікання уваги від більш значущих проблем тощо. У 2015 році у США 88 % громадян віком від 18 до 34 років, отримували новини зі стрічки соціальної мережі Фейсбук, при цьому 85% респондентів відмічали, що для них новини важливі. 86% опитаних думають, що бачать в соціальних мережах різні думки. У 2017 році 67% американців читали новини у соцмережах, при цьому зростала частка Твіттера, Ютуба та Снепчата, але Фейсбук лишився на першому місці. Також користувачі Фейсбуку активно ділилися новинними публікаціями – 46% вступали в дискусії щодо новин, 14% користувачів самі ставали генераторами новин [10]. Українська дослідниця Євгенія Кузнецова відмічає, що такі дані свідчать про те, що з розповсюдженням активної соціальної мережі відбулася «фейбукізація новин». В Україні ці процеси йдуть значно повільніше, але Фейсбук входить в топ-десятку найпопулярніших серед українців сайтів і дослідниця зафіксувала збільшення зацікавленості як раз політичними новинами в соцмережах – 37% найпопулярніших публікацій стосуються саме політики [1]. «Фейбукізація» допомогла прискорити поширення фейкових новин, створення симулякрів, викривленої реальності, призвела до нарцисизації та селфізалежності суспільства.

Щоб розуміти ці явища, в суспільному інформаційному дискурсі виникають нові дефініції, якими науковці намагаються пояснити, зміст того, що відбувається. Наприклад слово «пост-правда» (від англ. post-truth), яке стало словом 2016 року за версією Оксфордського словника. Кембриджський словник англійської мови дав наступне визначення терміну «пост-правда»: «стосується ситуації, коли люди більш схильні приймати аргумент на основі їхніх емоцій та переконань, а не на основі фактів» [7]. Частота використання цього терміну характерна для англомовних видань та була пов'язана з референдумом про вихід Великої Британії з Європейського Союзу, який назвали «брексіт» та президентських виборів в США, результати яких приголомшили багатьох політологів та аналітиків. Пізніше з'явилися підозри про іноземне втручання, але це не зменшує загрози розповсюдження неправдивої інформації та створення викривленої реальності за допомогою нових технологій. Дослідники Ендрю Вонг, Брендан Ньюан і Джейсон Рейфлер проаналізували результати онлайн-опитування, проведеного національною вибіркою з 2525 американців, і дані веб-трафіку, зібрані з їх комп'ютерів, протягом тижнів до і відразу після виборів 2016 року. Виявилось, що близько 1 з 4 дорослих відвідували підроблені новинні сайти – прихильники Дональда Трампа шукали вміст Pro-Trump. 15 % прихильників Хілларі Клінтон читали принаймні одну статтю з фальшивого веб-сайту новин, що підтримував Клінтон. Вони роблять висновок, що «зловживання підробленими новинами, здається, є доповненням, а не заміником жорстких новин, - відвідування підроблених новинних веб-сайтів є найвищим серед людей, які споживають найважливіші новини і не помітно зменшуються серед найбільш політичних знаючі особи» [8].

За прогнозами одного з найбільших медіа агентств в світі, яке має свої офіси у 74 країнах, Zenith Optimedia, у найближчі роки люди витратять на інтернет у мобільних пристроях на 27,7% часу більше, ніж минулого, що призведе до збільшення споживання медіа загалом на 1,4%. 71% часу проведеного в інтернеті, люди будуть витрачати через мобільні пристрої. Інші канали комунікації, навпаки, втратять увагу: на 15,8% — настільні комп'ютери, на 1,5% — ТБ, на 2,4% — радіо, на 5,6% — газети та на 6,7% журнали.

Телебачення все ще залишається найпопулярнішим засобом споживання інформації, по всьому світу дослідники у 2015 році зафіксували 177 хвилин уваги на день, які витрачають споживачі на перегляд телевізійних програм, інтернет займає друге місце – 110 хвилин щоденно, за прогнозами частка телебачення до 2018 року знизиться до 38% з 41% у 2015 році, а частка інтернету набере буде зростати й набере 31% [6].

Медіа пристосовуються до нової інформаційної реальності й намагаються робити свій контент на декількох платформах одночасно. Кросмедійність дозволяє отримувати новини постійно з різних пристроїв. Змінюються тенденції ЗМІ, соціальні мережі часто стають основним джерелом інформації, мережеві медіа витіскають традиційні ЗМІ, що зумовлює останніх пристосовуватися до нових реалій. Швидкість розповсюдження та створення інформації призводить до погіршення її якості. Знижується вимоги до журналістських стандартів, якість перевірки інформації. Все це сприяє недоброчесним акторам інформаційного світу використовувати суспільства для розповсюдження фейків та дезінформації. Україна стала одним з полігонів подібного роду впливів, де навіть органи державної влади мають постійно спростовувати фейкові повідомлення, що розповсюджуються від їх імені, зокрема фейковий наказ Міністерства інформаційної політик, в якому нібито колектив підтримує висування одного із кандидатів в президенти України на майбутніх виборах [2].

Треба усвідомлювати, що здатність критично ставитися до новин притаманна не кожному споживачу, що створює загрозу розповсюдження фейків значно швидше, ніж їх спростування. За даними всеукраїнського соціологічного опитування, яке проводилося у лютому 2018 року, тільки трохи більше половини опитаних українців вважають, що вони принаймні в більшості випадків особисто здатні відрізнити якісну інформацію від дезінформації та фейків (53%). 31% - вважає, що вони або взагалі не можуть відрізнити, або можуть лише в меншості випадків. Коли йшлося про критерії ідентифікації фейків, найчастіше називалася довіра до ЗМІ, де з'явилася та або інша інформація (для 33% - це один із основних критеріїв), і наявність автора (30%) [5].

Від дезінформації страждають також й країни Європейського Союзу, що змусило їх у 2016 році ухвалити «Спільні принципи протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського союзу» [9]. У спільних принципах наголошується на необхідності вироблення державами-членами узгоджених механізмів реалізації стратегії комунікацій для протидії дезінформації та публічного викриття гібридних загроз. У документі також зазначається, що провокатори можуть систематично поширювати дезінформацію, у тому числі через спеціальні кампанії в соціальних мережах. У листопаді 2016 Європейський парламент прийняв ще одну Резолюцію «Стратегічні комунікації Європейського Союзу як протидія пропаганді третіх сторін», де визначається, що дезінформація і пропаганда є складовими частинами гібридної війни, тому країни Євросоюзу мають збільшити витрати на підтримку свободи ЗМІ у країнах-сусідах ЄС, проводити моніторинг джерел фінансування антиєвропейської пропаганди, а комунікація та меседжі від ЄС мають бути проактивними, позитивними та наступальними, а не захисними. У Фінляндії працює Європейський центр протидії гібридним загрозам, у Франції та Німеччині прийняті спеціальні законодавчі акти, спрямовані на боротьбу з поширенням неправдивої інформації, зокрема через соціальні мережі та в періоди виборчої кампанії [3].

Основними технологіями протидії дезінформації називають стратегічні комунікації, правдивість та швидку реакцію щодо фейків. Водночас, конвергентний інтерактивний інформаційний простір передбачає більшу активність та відповідальність представників медіа щодо перевірки даних, формування високого рівня довіри серед своїх споживачів, дотримання високої якості журналістських стандартів. Соціально-комунікативні технології в епоху пост-правди перетворюються на впливовий механізм маніпулювання суспільною свідомістю, розповсюдження дезінформації, пропагандистських матеріалів різного гатунку, фактично стають знаряддям гібридної війни, зміни суспільно-політичного простору, втручання у внутрішні справи інших держав. Водночас, в таких умовах відбувається певний відбір унікальних та безпечних технологій, відповідальних та чесних медіа, професійних та правдивих журналістів. Піднімається рівень знань, інтелекту, наукового та критичного мислення, без чого неможливо протистояти навалі неправдивої інформації та пропаганді насильства. Гібридна війна, що відбувається в інформаційному просторі, свідчить про великий цивілізаційний крок, яке зробило людство щодо зменшення кількості жертв на полях бою у відкритих протистояннях. Загальними зусиллями світ знайде нові технології для розповсюдження правдивої інформації, а можливо й вдосконалення людської психіки щодо її обробки та критичного фільтрування й перевірки.

Література:

1. Кузнецова Є. Facebook та ЗМІ: нещасливі разом, або важке розлучення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://voxukraine.org/longreads/fb-smi/index.html>
2. Мініформ зробив заяву щодо фейкового наказу Стеця про підтримку висування Порошенка у президенти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://detector.media/infospace/article/136918/2018-04-24-miniform-zrobiv-zayavu-shchodo-feikovogo-nakazu-stetsya-pro-pidtrimku-visuvannya-poroshenka-u-prezidenti/>
3. Міжнародний досвід протидії гібридним загрозам: законодавче регулювання та організації з питань стратегічних комунікацій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/publications/51.pdf>

4. Почепцов Г. Протестность с точки зрения сетевой теории Мануэля Кастельса [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ms.detector.media/trends/1411978127/protestnost_s_tochki_zreniya_setevoy_teorii_manuelya_kastelsa/
5. Протидія російській пропаганді та медіаграмотність: результати всеукраїнського опитування громадської думки. Аналітичний звіт [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://detector.media/doc/images/news/archive/2016/136017/DM_KMIS_ukr__WEB-2.pdf
6. ZenitOptimedia: Мобільний інтернет зростає, показники решти медіа падають / MediaБізнес, июль, 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mediabusiness.com.ua/content/view/47138/48/lang,ru/>
7. CambridgeAdvancedLearner'sDictionary&Thesaurus. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post-truth>
8. Fact-checking the network: The most interesting digital and social media research of early 2018 [Електроннийресурс] – Режимдоступу: <http://www.niemanlab.org/2018/04/fact-checking-the-network-the-most-interesting-digital-and-social-media-research-of-early-2018/>
9. Joint Communication to the European Parliament and The Council. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response [Електронний ресурс] – Режимдоступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016JC0018>
10. How Millennials Get News: Inside the habits of America's first digital generation [Електронний ресурс] – Режимдоступу: <https://www.americanpressinstitute.org/publications/reports/survey-research/millennials-news/single-page/>

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Андрій Євстратов
(Мелітополь, Україна)

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗМІЦНЕННІ ФІЗИЧНОГО І ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасний етап розвитку країни вимагає підготовки фахівців високого рівня. Вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації повинні випускати високоосвічену, різнобічно підготовлену особистість. Одним із засобів всебічного розвитку особистості, формування основ здоров'я, енергійності, соціальної впевненості є фізична культура. Вірно обраний напрямок занять фізичними вправами для кожної людини є ефективним засобом вирішення фізичних і психологічних проблем особистості. У зв'язку з цим робота з дослідження шляхів формування потреб, цілей, мотивів студентів у виборі різних видів фізичної культури і вдосконалення процесу фізичного виховання є актуальною [1, с. 4-5; 9, с.180-182].

Період навчання у вищому навчальному закладі для багатьох є своєрідним перехідним етапом, коли відбувається визначення в обраному виді професійної діяльності. Тому в даний період для придбання якомога більшої кількості професійно необхідних знань і розвитку професійно важливих якостей велике значення має не тільки набір дисциплін, що вивчаються, але і функціональний стан організму студента, тобто рівень його фізичної підготовленості, функціональних можливостей і загальний психологічний комфорт [1].

У зв'язку з цим велике значення має правильний індивідуальний вибір виду спорту (рухової активності) на заняттях з фізичного виховання у ВНЗ, які вже перейшли на сучасну і перспективну організацію навчального процесу [8, с. 368-369].

Крім того, на сучасному етапі в зв'язку зі зменшенням кількості спортивних шкіл, ВНЗ стає для багатьох юнаків і дівчат майже єдиною можливістю спортивного вдосконалення. Тому правильний вибір студентом спортивної спеціалізації має велике значення не тільки для вдосконалення студента як фахівця в обраному виді діяльності, але і для розвитку спорту, як це характерно для США і Канади, де студентський спорт майже такий же популярний, як професійний [13].

На сучасному етапі деякі автори вказують на те, що фізичне виховання у ВНЗ покликане виконувати ряд важливих завдань: навчання, виховання, розвитку. На користь даного положення свідчить також той факт, що наука про фізичне виховання виникла і розвивалася як система знань про фізичні вправи, які пройшли шлях від зміцнення здоров'я і формування прикладних рухових навичок через розвиток рухових можливостей і функцій людини до формування його особистості і поведінки [2, 6, 7, с. 143-146].

Згідно з визначенням провідних фахівців в галузі фізичного виховання Л.П. Сущенко [13], А.П. Коноха [7, с. 143-146], фізична культура – це інтегральна якість особистості, що є умовою і передумовою ефективної навчально-професійної діяльності, узагальнений показник професійної культури майбутнього фахівця і мета саморозвитку і самовдосконалення.

Існує тісний взаємозв'язок між руховою активністю, фізичним і психічним станом здоров'я. У зв'язку з цим автори вказують на необхідність правильного підбору обсягу рухової активності студентів, необхідного для підтримки і зміцнення здоров'я, попередження захворювань, підвищення розумової працездатності [10, с. 226-229; 12, с. 284-288].

Однак проблема сучасного фізичного виховання студентів полягає в тому, що оптимізацію рухового режиму студентів не можна зводити тільки до встановлення раціональних величин обсягу і інтенсивності фізичних навантажень. Наукове вирішення проблеми вимагає пошуку і обґрунтування найбільш ефективних форм організації рухової активності в умовах ВНЗ, диференційованого підходу у визначенні рухової активності для студентів з урахуванням статі, стану здоров'я і фізичної підготовленості.

Провідні фахівці в галузі фізичної культури вважають, що мета її – всемірний і всебічний розвиток фізичних і духовних здібностей людини в аспекті формування фізичної культури особистості, самореалізації людини в розвитку своїх здібностей за допомогою рухової діяльності, освоєнні інших цінностей фізичної культури [2, 7, 13].

Вчені, що займаються дослідженнями в галузі професійно-прикладної фізичної підготовки [3, с. 19-21; 5, с. 263-265], констатують зниження рівня здоров'я абітурієнтів і студентів, зокрема, помітно зріс рівень захворювань серцево-судинної, дихальної, нервової систем, низькі показники і психофізичної готовності до праці.

На перший план в трактуванні здоров'я, особливо коли мова заходить про здоров'я професійне, виходять показники психофізичного поєднання, що забезпечують взаємодію біологічної складової і соціально-технічного середовища. При цьому одні автори звертають увагу на те, що здоров'я є «найбільш важливим» з аспектів професіоналізму, інші – що воно відображає «психофізичну готовність фахівця» і складається з наступних компонентів: достатньої професійної працездатності; наявності необхідних резервів фізичних і функціональних можливостей організму для своєчасної адаптації до швидко мінливих умов виробничого і зовнішнього середовища, обсягом і інтенсивністю праці; здатності до повного відновлення в заданому ліміті часу; присутності мотивації в досягненні мети [12, с. 284-288].

Аналіз літературних даних і власні спостереження показали, що сучасний світ вимагає не тільки розвитку психіки та інтелекту, а й високої фізичної підготовленості. Висот у різних областях діяльності досягають люди з високими показниками як фізичного стану, так і інтелекту, і психічних здібностей. Тому розвивати фізичні якості необхідно нарівні з розумовими і психічними [11, с. 100-104].

Підвищення розумових і психічних навантажень без оптимальної їх компенсації фізичною активністю призводить до істотного погіршення загального стану здоров'я, що, в свою чергу, позначається і на професійну підготовку.

Підсумком навчання студентів у вищих навчальних закладах є їх готовність до майбутньої професійної діяльності. Науково-технічний прогрес і всемірна комп'ютеризація призводять до подальшої інтенсифікації та ускладнення процесу навчання у ВНЗ. Обсяг одержуваної студентами інформації стрімко зростає, і це вимагає великого психічного напруження [1].

Трансформація характеру процесу навчання не може не відбитися на особливостях адаптаційних процесів і, відповідно, на стан здоров'я студентів, які займаються переважно розумовою працею і проводять багато часу за комп'ютером. Багатьма вченими і фахівцями піднімається питання про необхідність вжиття заходів для зростання не тільки професійних знань, а й комплексної готовності до майбутньої трудової діяльності [2, 6, 7, с. 143-146].

У сучасній системі вищої освіти обсяг пропонованої навчальної інформації збільшується, що призводить до фізичного і психічного хронічного втоми, а стресова ситуація є основою девіантної поведінки [4, с. 49-53].

У зв'язку з цим найбільш важливою проблемою є адаптація студентів до навчання у вищому навчальному закладі [1]. За матеріалами успішності студентів дослідники зробили висновок про те, що важливими факторами, що знижують успішність студентів, є утруднене звикання до вимог у ВНЗ, стрес, підвищена втома, нервові перенапруження.

Студентство, як будь-яка стадія життєвого циклу людини, має свою специфіку. Перетворення мотивацій, всієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією, з іншого – виділяють цей вік як центральний період становлення характеру і інтелекту [5, с. 263-265].

Багато авторів наукових робіт [1, 2, 7, 13], вирішуючи проблему активного та позитивного ставлення студентів до занять з фізичного виховання у ВНЗ, шукають шляхи організаційного реформування діяльності кафедр фізичного виховання і розробки нових напрямків фізкультурно-спортивної діяльності.

В процесі фізкультурної діяльності формування психічних властивостей особистості відбувається шляхом моделювання життєвих ситуацій, «програти» які можна за допомогою виконання різних фізичних вправ, включення в заняття спортивних і особливо ігрових моментів [8, с. 368-369].

Останнім часом різко активізувався інтерес до різних видів спортивно-орієнтованої діяльності. Збільшилась потреба молоді до активних форм відпочинку, що стимулює розвиток не тільки традиційних, а й нових видів спорту, за своїм змістом найбільш відповідають тим цілям, які студенти зазвичай ставлять, займаючись різними видами фізкультурної діяльності.

Аналіз психологічних особливостей студентської молоді показав, що у вищому навчальному закладі викладачам фізичного виховання важливо навчити студентів вмінню переключатися з розумового виду активності на фізичний, тим самим сприяючи зміцненню серцево-судинної і дихальної системи, опорно-рухового апарату, зменшення навантаження на органи зору, зміцненню нервової системи [13].

Безсумнівно, період навчання у вищому навчальному закладі – це найважливіший період соціалізації людини. Вчені та фахівці [11, с. 100-104] вважають, що найбільші зміни в особистості студентів відбуваються під впливом тих факторів і умов, які виникають в провідних видах спільної діяльності. Провідною формою спільної діяльності у фізичному вихованні є навчально-тренувальний процес. Те, в яких формах протікає спільна навчальна діяльність, визначає їх спільне, соціальне і професійне становлення [1, 2, 13].

Література:

1. Білогур В.Є. Теоретико-методичне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах освіти: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / В.Є. Білокур. / Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2002. – 18 с
2. Волков В. А. Основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді / В. А. Волков. – К.: Знання України. – 2004. – 82 с.
3. Іваненко В.В. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з фізичної культури/В.В. Іваненко, М.В. Купресенко, О.В. Непша// Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 29-30 березня 2018 року/. – Ченстохова-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2018. – С.19-21.
4. Карабанов Є.О. Інформаційні технології в системі «фізична культура-спорт»/Є.О. Карабанов, О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2018. Випуск 2. – С.49-53.
5. Ковальчук О.В. Основні чинники, які визначають зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів/О.В. Ковальчук, О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков//

- Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів I-ї Міжнародної науково-практичної конференції. – Баку-Ужгород- Дрогобич: Посвіт, 2016. – С. 263-265.
6. Колумбет О. М. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: Навч.-метод. посіб. / О. М. Колумбет, Н. Ю. Максимович. – К.: КМПУ. – 2009. – 128 с.
 7. Конох А.П. Теоретичні засади професійно-прикладної фізичної підготовки у закладах вищої освіти// А.П. Конох, Є.О. Карабанов// Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. – С.143-146.
 8. Купреєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях/ М.В. Купреєнко О.В. Непша // Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб.наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С.368-369.
 9. Непша О.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві/ О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.В. Іваненко // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.). – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. –С.180-182.
 10. Непша О.В. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою/О.В. Непша, М.В. Купреєнко, В.С. Ушаков // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р.: зб. наук. праць/за ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С. 226-229.
 11. Непша О.В. Атлетична гімнастика як засіб розвитку силових підготовки студентів-юнаків вищих навчальних закладів/О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Харків: ХДАФК, 2018. – С.100-104. Режим доступу: <http://hdafk.kharkov.ua/event/vi-regionalnu-naukovo-praktichnu-internet-konferentsiyu-z-mizhnarodnoyu-uchastyu/>.
 12. Суханова Г.П. Моніторинг здоров'я студентів вищих навчальних закладів, віднесених до спеціальних медичних груп/Г.П. Суханова, О.В. Непша// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. [Електронний ресурс]. – Харків: ХДАФК, 2017. –С. 284-288. – Режим доступу: <http://hdafk.kharkov.ua/ua/naukova-robota/dsr4tet4>.
 13. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя: ЗДУ. – 2003. – 442 с.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор Білогур Влада Євгенівна.

**Aleksander Stuła (Opole, Polska),
Andrzej Sroka (Siedlce, Polska),
Szymon Mlynek (Lubliniec, Polska)**

SZKOLENIE MŁODYCH PIŁKARZY NOŻNYCH FC BARCELONY W KONTEKŚCIE GRY W PIERWSZYM ZESPOLE

Słowa kluczowe: piłka nożna, Barcelona, La Masia, szkolenie piłkarzy

Streszczenie:

Celem niniejszej pracy o charakterze przeglądowym było przedstawienie najważniejszych elementów systemu szkolenia młodych piłkarzy nożnych klubu FC Barcelona w kontekście gry tych piłkarzy w pierwszym zespole.

Kryteria naboru do gry na poziomie mistrzowskim opracowane były przez znanego trenera JosepaGuardiola.

Wstęp:

Rozwój nauki w sporcie, wpływający na ciągłe doszkalanie metod treningowych ma kluczowy wpływ na poziom gry piłki nożnej. W tym względzie wyróżniają się kluby piłkarskie włoskie, niemieckie, angielskie i hiszpańskie, a w szczególności FC Barcelona.

Największe sukcesy FC Barcelony odnotowano w latach 2008-2012, w czasie którego trenerem I zespołu był JosepGuardiola. Trener ten dom perfekcji zmodyfikował strategię i taktykę gry piłkarzy, a także nakreślił wymogi jakie powinien posiadać młody piłkarz, absolwent szkoły La Masii pretendujący do gry w pierwszym zespole (Stuła 2016 i wsp.)

Strategię i taktykę gry drużyny FC Barcelona można podsumować następująco:

- sposób gry drużyny JosepaGuardiola opierał się na charakterystycznej grze pozycyjnej, pozwalającej na kontrolowanie przebiegu boiskowych wydarzeń poprzez posiadanie nią za pomocą wielu krótkich podań. Bezpośrednim ich celem jest tworzenie przewagi liczebnej nad przeciwnikiem, prowadząc w zdecydowanej procentowo przewadze czasowej atak na jego połowie boiska

- wybrane rozwiązania strategiczno-taktyczne przez trenera Guardioloę zawierają wspólną kardynalną zasadę generowania przewagi liczebnej w najbliższym obrębie przemieszczającej się piłki na bazie ustawień 1-4-3-3 oraz 1-3-4-3, cechującymi się schodkowym sposobem rozstawienia zawodników. Powtarzalne stosowane koncepcje organizacji gry dotyczą

- zachowywania kompaktowej struktury rozmieszczenia zespołu zarówno w fazie gry ofensywnej jak i defensywnej, w których każda pozycja jest obsadzana, precyzyjnie gospodarując przestrzeń boiska w kontekście utrzymywania z partnerami relatywnie stałych odległości

- konstruowania gry ofensywnej poprzez szczególne wykorzystanie środowiskowych sektorów boiska jako głównego ośrodka boiskowej przestrzeni

- modyfikowania własnej struktury rozmieszczenia zespołu poprzez zastosowanie zejść jednego ze skrzydłowych w centralne sektory boiska, wyprowadzania piłki z wykorzystaniem trójkowego układu utworzonego z dwóch środkowych obrońców oraz wchodzącego pomiędzy nich defensywnego pomocnika, a także celowe działania w koncepcji tzw. „falszywej 9-tki”

- stale powtarzających się rotacji pomiędzy zawodnikami, zajmującymi przede wszystkim pozycje ofensywnych pomocników, centralnego napastnika oraz skrzydłowych

- realizowania gry defensywnej poprzez wysoki pressing, opierający się o strefowe działanie obronne całego zespołu

- podejmowania natychmiastowego pressingu po stracie piłki

Zawodnicy FC Barcelony powtarzalnie osiągają przewagę w sprawności działania nad rywalami (aktywność, skuteczność, niezawodność podań), co przejawia się posiadaniem piłki (65-75%). Wyższy poziom wskaźników aktywności i skuteczności podań podopiecznych Guardioli wyrażał się w największym stopniu w strefie środkowej oraz strefie ataku pozycyjnego na połowie przeciwnika przez graczy badanej drużyny, a pośrednio na częściej stwarzane przez nią sytuacje, wykazujące sposobność zdobycia gola.

- Działania przeciwnika incydentalnie wpływały na stosowanie poszczególnych rozwiązań taktycznych przez FC Barcelonę; narzucenie rywalom własnego stylu gry sprawiło, iż podejmowane czynności zarówno ofensywne jak i defensywne przez piłkarzy badanej drużyny miały charakter proaktywny. Trener Guardiola, wykorzystując swoje zasady i koncepcje w sposób twórczy „manipulował” grą przeciwnika, zmniejszając jego efektywność w działaniu. Skuteczność koncepcji efektywnej gry hiszpańskiego szkoleniowca, dotyczyła sposobu prowadzenia gry obronnej, ofensywnej oraz form działania w fazach przejściowych. W takiej strategii gry, w czteroletnim okresie pracy Josepa Guardioli obszar taktycznych rozwiązań FC Barcelony stale powiększał się o nowe koncepcje.

- Zaimplementowanie przez szkoleniowców do gry własnego zespołu stałych fundamentalnych prawideł, dotyczących obszaru strategii i taktyki, pozwala na osiągnięcie wysokiego stopnia powtarzalności kolektywnych działań techniczno-taktycznych. Takowe zjawisko poparte kompleksowym ich zorganizowaniem stanowi fundament trwałego, rzeczywistego i efektywnego rozwoju gry drużyny. Przykład FC Barcelony jako zespołu o wysokim stopniu zorganizowania działań w grze bezsprzecznie nadaje wielkiego znaczenia zagadnieniu organizacji gry na najwyższym poziomie. Odnosząc się do środowiska rodzimego futbolu i mając na względzie hiszpańską drużynę jako wzorzec, w szkoleniu należy zwracać uwagę na efektywniejsze wykorzystanie tego aspektu, traktując proces treningowy funkcjonalnie i kompleksowo. Przyjęcie takich praktycznych rozwiązań, kreujących tym samym nowe pryncypia szkoleniowe, znacząco wpłynęłoby w perspektywie długofalowej na dokonanie istotnego postępu w polskiej piłce nożnej (Kramer 2012, Krücken 2012).

FC Barcelona to dla Katalonii nie tylko klub piłkarski, lecz także symbol wolności i niezależności politycznej, z którym od najmłodszych lat identyfikuje się tysiące Katalończyków. Zarówno dla dzieci jak i piłkarsko utalentowanej młodzieży, przede wszystkim z regionu Katalonii „Barca” oznacza pełną identyfikację z tym regionem, a wybiegnięcie na stadionie NouCamp w składzie pierwszej drużyny jest spełnieniem ich marzeń. FC Barcelona obok Realu Madryt, jest najbardziej utytułowanym klubem w Hiszpanii i jednocześnie jednym z najsłynniejszych na świecie, przy czym w odróżnieniu od „Królewskich”, Katalończycy dążą do tego aby co najmniej 50% piłkarzy pierwszej drużyny była wychowankami własnej akademii piłkarskiej (*La Masia*), oraz wywodziła się z Katalonii lub była hiszpańskiego pochodzenia. FC Barcelona od ponad 20 lat utożsamiana jest z atrakcyjnym i widowiskowym stylem gry, opartym na doskonałym wyszkoleniu technicznym wszystkich graczy, dominacji w grze poprzez posiadanie piłki (zarówno w ataku jak i w obronie), zmienności pozycji graczy oraz stosowanie tzw. „Tiki-taki”. Nie wszyscy są świadomi faktu, iż istota osiągnięć Barcelony związana jest ściśle z *La Masia* i przede wszystkim Johanem Cruyffem (Stuła 2014).

La Masia

Podstaw zainicjowanej przez Johna Cruyffa w 1988 roku filozofii „Barcy”, należy doszukiwać się w szkole kształcenia piłkarskich talentów holenderskiego klubu Ajaxu Amsterdam, której adeptem był sam John Cruyff. Również jego holenderscy następcy, Luis van Gaal i Frank Rijkaard, a przede wszystkim wychowanek Cruyffa – Josep Guardiola – podtrzymywali i rozwinęli zapoczątkowaną przez niego filozofię FC Barcelony. Miejscem akademii Barcelony jest zajmujący powierzchnię 14 hektarów kompleks *CiutatEsportiva Joan Gamper*, nazwany tak na cześć Joana Gampera, założyciela klubu. Zlokalizowany jest on w dzielnicy Sant Joan Despi. *La Masia Centre* wyposażona jest w 9 boisk, z czego 4 posiadają sztuczną nawierzchnię oraz infrastrukturę, w tym: kompleks biurowy i szatnie, gabinety odnowy biologicznej, siłownia, boiska do treningu bramkarskiego, hale sportową do Futsalu, piłki ręcznej i koszykowej. Centrum posiada także internat, dysponujący ponad 80-cioma miejscami noclegowymi dla uzdolnionej młodzieży. FC Barcelona ma również doskonale zorganizowany scouting,

którego celem jest pozyskanie uzdolnionej młodzieży. Zespół ten składa się z ponad 50 „łowców” talentów operujących na całym świecie. (Krücken 2012)

Elementy szkolenia uzdolnionej młodzieży gwarantujące sukces FC Barcelony

Nieodłącznym elementem treningu młodzieży jest zawsze piłka, z którą młodzi piłkarze kształcą wszystkie elementy gry, w tym również przygotowywanie fizyczne: wytrzymałość, szybkość i siłę, przy tym młodzież uczestniczy w ćwiczeniach kształtujących przygotowanie fizyczne dopiero od 16 roku życia. Tak skonstruowana, zunifikowana i obowiązująca wszystkich trenerów i piłkarzy filozofia FC Barcelony, towarzyszy młodym adeptom od początku ich kroków w *Centrze*, zapewniając jednolitość i ciągłość w szkoleniu aż do gry w pierwszej drużynie seniorów.

Do kluczowych elementów szkolenia młodzieży FC Barcelony, na które zwracają uwagę także inni autorzy (Frank Schultheiss) należy zaliczyć:

1. Kontrola piłki nogą dalszą;

Ćwiczenia i formy gry kształtujące oraz doskonalące kontrolę piłki nogą dalszą odgrywają elementarną rolę w pracy treningowej, przy czym piłka musi być kontrolowana przez gracza w taki sposób, aby w tym czasie kontrolował on również pole gry jak i zamierzony kierunek działania.

2. Podanie i wychodzenie na wolną pozycję;

Ćwiczenia i formy gry kształtujące i doskonalące podania a także na wolną pozycję towarzyszą kadetom na każdym szczeblu szkolenia.

3. Akcje przed, w trakcie i po posiadaniu piłki;

Zadania treningowe podczas gry wynikają z przebiegu trzyczęściowego modelu myślenia FC Barcelony. Według tego modelu, zanim gracz zdecyduje się na działanie, musi odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

- a) Jaka drużyna jest w posiadaniu piłki?
- b) Czy znajduje się on w pobliżu piłki sam lub czy jest on od niej oddalony?

Następnie w zależności od oceny sytuacji i odpowiedzi na w/w pytania, zastosowanie ma jedna z wymienionych niżej akcji:

1. Przed posiadaniem piłki, np.: drybling i sprint w celu wyjścia na wolną pozycję;
2. W czasie posiadania piłki, m.in.: opanowanie i prowadzenie piłki, a następnie podanie jej;
3. Po posiadaniu piłki, np.: oferowanie się do zagrania z pierwszej piłki lub wybiegnięcie na wolną pozycję.

Zgodnie z trzyczęściowym modelem Barcelony procesy myślowe przebiegają w trakcie gry w błyskawicznym tempie, a w idealnym przypadku są one zautomatyzowane. Aby już w dzieciństwie wspierać i rozwijać zdolności do koncentracji, ww. fazy przebiegu procesów myślowych należy uwzględnić w ćwiczeniach treningowych. Dla przykładu: w trakcie ćwiczenia podania piłki musi mieć miejsce: (1) oczekiwanie na piłkę w prawidłowej, wykroczonej postawie, (2) następnie kontrola piłki i podanie, (3) sprint do następnej sytuacji. Cykl tych działań powinien zostać opanowany w taki stopniu, aby podczas ćwiczeń treningowych lub działań w trakcie gry właściwej, mógł być zawsze przez wszystkich graczy zastosowany.

4. Zdobycie piłki w ciągu trzech sekund;

„Reguła trzech sekund” ma na celu natychmiastową, zbiorową próbę odzyskania piłki w ciągu trzech sekund od chwili jej utraty. Poprzez realizację rytuału FC Barcelona chce wpoić graczom koncentrację oraz uważność podczas rywalizacji na boisku.

5. Pierwsza opcja: zagranie krótki bramkarza do zawodnika pierwszej linii;

Wysokie umiejętności techniczne graczy są niezbędne celem realizacji stylu gry poprzez „posiadanie piłki i przemieszczania się w oparciu o grę kombinacyjną krótkimi podaniami w kierunku ramki przeciwnika. Są one kluczowym czynnikiem prowadzącym do sukcesu na boisku. Rozpoczęcie i rozegranie akcji odbywa się przy udziale zawodników linii obrony. Tylko w wyjątkowych przypadkach, kiedy wszystkie opcje kontrolowanego rozegrania akcji ofensywnej, łącznie z wykorzystaniem bramkarza są zastawione w wyniku krycia przez przeciwnika, gra jest prowadzona przy użyciu długich podań. Zgodnie z założeniami szkolenia, młodzi piłkarze *Blaugardy* mają częstszy kontakt z piłką poprzez rozgrywanie kontrolowanych akcji i wielokrotne podania, co bezpośrednio wpływa na lepsze efekty uczenia się. Stosowanie tej reguły ma na celu wykluczenie z gry przypadkowości. Prawdopodobieństwo, że zagrana piłka rzeczywiście dotrze do docelowego gracza obniża się wraz z odległością podania i zabezpiecza posiadanie piłki, a także przeciwdziała realizacji celów gry przez przeciwnika.

Warunkiem realizacji preferowanego przez FC Barcelonę stylu gry jest bardzo wysoki poziom umiejętności techniczno-taktycznych wszystkich zawodników, a także zdolność do współdziałania w grupie. Akcje ofensywne Katalończyków rozpoczynane są z reguły zagranie bramkarza do jednego ze środkowych obrońców lub centralnego gracza linii pomocy. Poprzez celną i pewną *cyrkulację piłką* przy pomocy krótkich i płaskich podań, niejednokrotnie z pierwszej piłki, oraz przenoszeniem ciężaru gry w wolne sektory boiska i maksymalnym wykorzystaniem szerokości i wysokości pola gry, gracze FC Barcelony dążą do rozluźnienia szyków obronnych przeciwnika, aby następnie w oparciu o wertykalne podania lub akcję indywidualną stworzyć sytuację dogodną do zdobycia bramki. Wymienność pozycji oraz duża ruchliwość zawodników bez piłki i „budowanie” trójkątów, to dalsze cechy charakterystyczne dla praktykowanego przez „Barcę” stylu gry.

Elementy gry ofensywnej

Do atrybutów gry ofensywnej zalicza się:

1. Zaangażowanie wszystkich piłkarzy w akcje ofensywne;

2. Krótkie podania: krótkie i płaskie podania zawężają pole gry i zwiększają możliwość powstania nowych, wolnych przestrzeni dla partnerów;
3. Drybling w grze – wykorzystanie dryblingu i gry „jeden na jeden”, w celu wiązania przeciwnika i rozluźnienia szeregów linii obrony;
4. Posiadanie piłki, dzięki czemu realizowana jest gra ofensywna;
5. Gra kombinacyjna – podanie piłki i wychodzenie na wolną pozycję niesie za sobą działania następcze;
6. Budowanie trójkątów podczas rozgrywania piłki;
7. Aktywna zmiana szerokości i głębokości pola gry;
8. Drybling w celu utrzymania piłki na rzecz ryzykownego zagrania;
9. Wykorzystanie bramkarza w budowaniu akcji oraz w celu utrzymania piłki.

Przy stracie piłki naczelnym zadaniem jest podjęcie natychmiastowej próby jej odebrania, a przede wszystkim nie dopuszczenie lub utrudnienie przeniesienia akcji na przeciwną stronę boiska. Niezbędne jest także przeciwdziałanie wertykalnym zagraniom w głębi pola gry, stwarzającym bezpośrednie zagrożenie dla – często wysoko operującej – linii obrony „Barcy”. Grę defensywną charakteryzuje wysoki i agresywny pressing – zasada trzech sekund – przy współdziałaniu wszystkich formacji drużyny, oraz gra aktywną strefą i zawężanie pola w celu utrudnienia przeciwnikowi rozegrania piłki i rozwinięcia akcji ofensywnej.

Elementy gry defensywnej

Atrybutami gry defensywnej są:

1. Udział wszystkich graczy w grze obronnej;
2. Zasada 3 sekund;
3. Posiadanie piłki, jako środek realizacji gry w obronie;
4. Zachowanie pozycji;
5. Praca i przemieszczanie się całej drużyny w kierunku piłki;
6. Wysoki pressing;

Praktykowany przez FC Barcelonę system gry 1-4-3-3 został wprowadzony, a następnie zmodernizowany przez Johana Cruyffa w 1993 roku. Początkowo, po objęciu przez niego funkcji trenera pierwszej drużyny w 1988r., Katalończycy rywalizowali w ustawieniu 1-3-5-2. Obecnie we wszystkich 11- osobowych drużynach FC Barcelony, począwszy od zespołów młodzieżowych U13 do graczy pierwszej ekipy Katalończyków, obowiązuje system 1-4-3-3 z jednakowymi założeniami taktycznymi, identyczną numeracją zawodników i organizacją gry dla poszczególnych pozycji w ofensywie jak i defensywie. Co istotne, również system gry dla drużyn młodzieżowych w składach 9 lub 7- osobowych jest odwzorowaniem obowiązującej filozofii organizacji gry „Barcy”. Drużyny młodzieżowe w składzie 7 zawodników rywalizują często założeniem, że ostatni trzej gracze działają na wzór pomocników linii środkowej w obowiązującym systemie gry, a pozostałych dwóch zawodników oraz centralny napastnik grają podobnie jak w praktykowanym przez drużyny 11- osobowym systemie 1-4-3-3. W grze defensywnej drużyn 7- osobowych, po stracie piłki kolektywne i zorganizowane działania obronne oparte są na wspólnych, skoordynowanych działaniach 4 piłkarzy atakujących przeciwnika z piłką, podczas gdy pozostali dwaj gracze asekurują poczynania partnerów. Takie ujednoczenie systemu rywalizacji drużyn gwarantuje ciągłość w szkoleniu i doskonaleniu umiejętności piłkarzy wszystkich zespołów. Również podczas scoutingu młodych adeptów piłkarskich całą uwagę kierowana jest na funkcjonalność kandydatów w praktykowanym przez FC Barcelona systemie gry (Marmol 2013, Pabst 2012).

Kadra trenerska i współpracownicy

Trenerzy FC Barcelony są najważniejszymi elementami koncepcji szkoleniowej tego klubu. W skład kadry szkoleniowej *La Masii* (zatrudnienie na pełen etat) wchodzi:

- Koordynator
- Dyrektorzy sportowi (2)
- Trenerzy główni i asystenci U23; U19; U17
- Trenerzy główni U16-U13
- Trenerzy bramkarzy (3)
- Trener kondycyjny dla drużyn od U15
- Fizjoterapeuci (10)
- Specjaliści od Videoanalizy (5)
- Opiekunowie młodzieży (33)
- Służba dowożenia z 22 busami (promień do 100 km)
- Scoutci (8)
- Scoutci w całej Hiszpanii (25)
- Sekretariat

Zajęcia treningowe

Zgodnie z filozofią „Barcy” centralnym wątkiem prowadzonych zajęć treningowych z uzdolnioną młodzieżą są zawsze sami zawodnicy i ich naturalne pragnienie oraz dążenie do gry i zabawy z piłką. Zajęcia, wraz z zadaniami w ich trakcie, są ściśle związane z grą właściwą i podporządkowane systemowi i filozofii Barcelony. Cele i zadania jednostek treningowych, ich realizacja oraz wskazówki do korekty są dokładnie sprecyzowane i przestrzegane przez trenerów. Sprzyja temu również podział na małe grupy treningowe. Praca jednego trenera z pięcioma lub sześcioma zawodnikami jest rzadkością, wpływa to na koncentrację oraz dyscyplinę podczas

wykonywania ćwiczeń, rozwija poczucie przynależności do grupy i siłę woli, budując bardzo ważne w treningu z młodzieżą zaufanie i więzi emocjonalne. W każdym cyklu treningowym można wyodrębnić cel główny o charakterze technicznym i taktycznym, realizowany w pracy treningowej poprzez formy ćwiczeń oraz tempo wykonywania zadań, podobne do realiów gry rzeczywistej.

„Chaos trening”

Centralnym zadaniem tej formy treningu jest: kształtowanie sprawności umysłowej graczy, rozwijanie ich zdolności spostrzegania, myślenia operacyjnego i taktycznego oraz umiejętności gry zarówno pressingiem jak pod nim samym. Zdaniem Szwarca (2003), zdolność do podejmowania w trakcie gry szybkich, adekwatnych decyzji, jest nieodzownym warunkiem osiągania sukcesów na najwyższym poziomie mistrzostwa sportowego, a właściwe reakcje gracza są „wynikiem rozumienia celów gry”, tj. jego wiedzy taktycznej. Ćwiczenia treningowe polegają na konfrontacji piłkarzy z różnymi sytuacjami, takimi jak: działaniami przeciwników i partnerów, ograniczeniami pola gry, presją czasu itp. (Duda 2003).

Podsumowanie

Niezaprzeczalny wpływ szkoły Ajaxu a także Johana Cruyffa oraz jego holenderskich następców, występujących w barwach klubu FC Barcelona, stał się przyczynkiem pojawienia się nowego stylu gry, gry bardzo efektywnej i jednocześnie efektownej, wzbudzającej podziw fanów i znawców piłki nożnej. Styl ten nazwano *stylem Barcelony* i utożsamiano go z tzw. *Tiki-taką*. Proces szkolenia oparty był i jest o racjonalne przesłanki naukowe na każdym etapie szkolenia, tj. od naboru i selekcji poprzez samo szkolenie, aż w końcu na ocenie skutków tego procesu. Nie bez powodu w 2010 roku, podczas rywalizacji o tytuł najlepszego piłkarza świata, pierwsze trzy miejsca zajęli wychowankowie *La Masii*. Znaczące sukcesy sportowe piłkarzy Barcelony (a także wielu klubów piłkarskich, stosujących ten lub podobny model treningowy), świadczą o tym, że zbudowano właściwy i skuteczny system szkolenia młodzieży, możliwy do zastosowania w wielu klubach piłkarskich, także tych polskich.

Literatura:

1. Duda H., (2003). Poziom rozwoju dyspozycji koordynacyjnych u piłkarzy nożnych a ich zachowania podczas gry. „Sport wyczynowy” nr 3/4, s. 61-65.
2. Kramer J., (2012). Favoriten-Fußball im Futur. „Der Spiegel”. nr 25/2012.
3. Krücken T., (2012). Nachwuchsförderung „La Masia” Fortbildung TSG Hoffenheim, Hoffenheim 21.05.2012.
4. Marmol J., (2013). Aufdemspuren von Messi, Iniesta& Co! „Fußballtraining” nr. 10/2013, s. 124-37.
5. Pabst K., (2012). ZuBesuch in Herzstück: Barcelonas La Masia. „Fußballtraining” nr. 12/2012, s.16-21.
6. Stula A., (2014). Szkołą Ajaxu – De Toekomst. [w]: A. Stula (red.) Systemy szkolenia piłkarzy w wybranych krajach i klubach europejskich. Badania wspomagające efektywność szkolenia w Polsce. Wydział wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej, Międzynarodowe Towarzystwo Naukowe Gier Sportowych. Opole 2014, s. 74-86.
7. Stula A., Duda H., Szweda S. (2016). Organizacja w grze w piłkę nożną na przykładzie gry zespołu FC Barcelona w latach 2008-2012. Studia i monografie z 461. Politechnika Opolska. Opole, s.197.
8. Szwarz A., (2003). Skuteczność gry reprezentacji Brazylii i Polski w meczach turnieju finałowego Mistrzostw Świata w piłce nożnej w 2002 roku. [w]: H. Sozański, K. Perkowski, D. Śledziwski (red.): Kierunki doskonalenia treningu i walki sportowej. AWF, Warszawa, s. 71-75.

**Оксана Ковальчук, Віталій Затона
(Мелітополь, Україна)**

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК КРИТЕРІЇ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Зміцнення та збереження здоров'я підлітків, підвищення рівня їхньої рухової активності є найактуальнішими з головних завдань, які тепер гостро стоять перед українським суспільством. Одним із основних завдань фізичного виховання є підвищення рухової активності як невід'ємної частини способу життя та поведінки дітей. Рівень рухової активності в шкільному віці залежить від організації фізичного виховання в школі, участі дітей у спеціально організованих та самостійних заняттях фізичною культурою в позанавчальний час [1, 7, 8, 9, 10, 13, 15].

Науковці виявили низку функціональних та морфологічних особливостей розвитку сільських школярів, порівняно з міськими [2, 3, 4, 5, 6, 16, 17].

У підлітковому віці формуються тип статури і постава, зміцнюється здоров'я, створюється фундамент всебічного фізичного розвитку. Одним із значущих критеріїв здоров'я сільських школярів є їхній фізичний розвиток. Довжину і масу тіла вважають найбільш суттєвими медико-соціальними показниками за якими, певною мірою, можна судити про позитивний і негативний вплив умов життя, розташування регіонів, екологічних та соціально-економічних чинників, а також про рівень і характер харчування. Як у хлопчиків, так і у дівчаток, спостерігається збільшення довжини тіла, в середньому до 3-5 см за рік [5, с. 272-275; 15].

В. П. Бенедь [2], А. С. Куц [10] зазначають, що випускники міських шкіл за основними антропометричними показниками (довжина і маса тіла) випереджають своїх однолітків із села.

Якщо у 70-х роках минулого століття спостерігалось зближення показників за основними ознаками у фізичному розвитку міських і сільських школярів, то в останні роки В. Хахуля та О. Бурла [16, с. 202] вказують на виразну тенденцію погіршення фізичного розвитку, а С. Приймак, Л. Кузьомко [14, с. 85] у своїх дослідженнях відзначають, що фізичний стан сільських дітей знаходиться на відносно низькому рівні на відміну від міських.

М'язова маса у сільських школярів особливо інтенсивно збільшується у хлопчиків у 12-14 років, у дівчаток – в 11-12 років. Швидко ростуть і розвиваються всі частини тіла, тканини й органи. Але темпи росту різні: найбільш помітне збільшення довжини рук і ніг [15].

Відзначали значне поширення відхилень від нормальної маси тіла в підлітків старшого шкільного віку гірських шкіл Карпатського регіону, що в свою чергу впливає на інші показники фізичного розвитку, у них простежується низький рівень фізичної підготовленості відповідно до державних тестів. Маса тіла пов'язана з окремими антропометричними показниками та рівнем фізичного розвитку школярів. Установлено достовірні відмінності окремих із цих показників у групах підлітків із нормальною, надмірною і недостатньою масою тіла [11, с. 180-184].

Вивчаючи фізичний стан дітей, які мешкають в різних населених пунктах з різним типом господарювання, науковці визначили особливості організму хлопчиків та дівчаток 12-15 років з сільської, змішаної (сільськогосподарської та промислової) та промислової місцевості. В населених пунктах з переважним сільськогосподарським типом ведення господарства фізичний стан дітей знаходиться на відносно низькому рівні на відміну від населених пунктів із переважним промисловим типом господарювання [3, с. 92-96].

Водночас, вивчаючи особливості рівня фізичного здоров'я хлопців старшого шкільного віку, які проживають у міській і сільській місцевості, Дорошенко В., Богдановська Н. [6, с. 89-91] прийшли до висновку, що середні величини антропометричних показників представників обох груп перебували в межах вікових норм і достовірних відмінностей між ними не виявлено. Рівень фізичного здоров'я хлопців старшого шкільного віку сільської місцевості також був достовірно вищим, порівняно з їхніми міськими однолітками і становить $51,27 \pm 2,87$ бали. Величина цього показника у представників м. Запоріжжя становила $28,44 \pm 2,56$ бали, що відповідало низькому функціональному класу.

Віковий розвиток робочих можливостей дитячого організму під час м'язової діяльності проявляється передусім в адаптації серцево-судинної системи. До головних показників гемодинаміки, що визначають ефективність системи транспорту кисню і відповідно рівень фізичної працездатності, належать частота серцевих скорочень (ЧСС), ударний і хвилинний об'єм крові і артеріальний тиск (АТ) [15, 17, с. 261-266].

В. П. Бенедь [2] зазначає, що в сільських випускників адаптаційні можливості серцево-судинної системи на дозоване фізичне навантаження характеризуються економністю і ефективністю.

Дорошенко В., Богдановська Н. [6, с. 89-91] встановили, що середні величини функціональних показників стану серцево-судинної системи хлопців старшого шкільного віку, які проживають у міській і сільській місцевості перебували в межах вікових норм і достовірних відмінностей між ними не виявлено.

Концепція математичного аналізу серцевого ритму, як індикатора адаптаційних реакцій всього організму, розроблена Р. М. Баєвським і зараз визнається широким загалом вчених і практиків. Кардіоінтервалометричні показники дають змогу оцінити спрямованість вегетативних впливів на ритм серця і здатність міокарда реагувати на різноманітні фактори. Тому виміри і аналіз кардіоінтервалометричних показників є однією із найбільш перспективних методик для оцінки функціонального стану організму і, особливо, серцево-судинної та вегетативної систем [15, 17].

Під фізичною працездатністю розуміють здатність людини проявити максимум фізичного зусилля в статичній, динамічній або змішаній роботі [15].

Фізична працездатність у широкому значенні є інтегральним вираженням можливостей людини, входить у поняття її здоров'я і характеризується низкою об'єктивних факторів, до яких належать соматотип й антропометричні показники, потужність, ємність та ефективність механізмів енергопродукції аеробним й анаеробним шляхом, сила і витривалість м'язів, нейро-м'язова координація, стан опорно-рухового апарату, нейроендокринна регуляція як процесів енергоутворення, так і використання наявних в організмі енергоресурсів, психічний стан. У вузькому значенні фізичну працездатність розглядають як функціональний стан кардіореспіраторної системи [15, 17].

Найбільш об'єктивна інформація про функціональний стан кардіореспіраторної системи може бути отримана під час виконання дозованих навантажень [1, 15, 17].

Неодноразово показано, що рівень фізичної працездатності дітей та підлітків детермінований складним поєднанням біологічних, соціальних, психічних, екологічних та інших факторів. У цьому комплексі важливе значення належить біологічним факторам: статі, вікові, фізичному розвитку, акселерації і ретардації, стану здоров'я, спадковості, функціональним можливостям, ступеню біологічної зрілості [15]. Матеріали дослідження фізичної працездатності вказують на значні індивідуальні відмінності, які можна пояснити впливом спадковості. Рівень фізичної працездатності визначається передусім особливостями фізичного розвитку і статевим дозріванням [5, с. 272-275].

В. Хахуля та О. Бурла [16, с. 201-204] вважають, що принципи фізичного виховання підростаючого покоління мають базуватися на морфологічних, біомеханічних, фізіологічних та інших закономірностях розвитку організму людини. Нормування основних якостей і навичок у процесі фізичного виховання може бути успішним тільки при індивідуальному підході, який недостатньо використовується у сільській школі.

Отже, фізична працездатність є одним з найефективніших критеріїв кількісного оцінювання рівня здоров'я підлітків. Вона значною мірою залежить від тренуваності індивіда, виду занять руховою діяльністю та спрямованості тренувальних навантажень. У літературі не достатньо висвітлено питання її розвитку та покращення у сільських школярів. Тому, вважаємо, що є перспективними дослідження із вивчення особливостей фізичної працездатності у підлітків сільських загальноосвітніх навчальних закладів. Особливо цінними будуть розробки щодо її покращення засобами фізичного виховання.

Література:

1. Бариліак І. Р. Фізичний розвиток дітей різних регіонів України (міські школярі): навч. посіб. / І.Р. Бариліак, Н.С. Полька, Г.М. Єременко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 208 с.
2. Бенедь В. П. Особенности функционального состояния и адаптационных возможностей организма выпускников городских и сельских общеобразовательных школ: автореф. дис. ... канд. физиол. наук: 03.00.13 «Физиология человека и животных» / В. П. Бенедь. – Кишинев, 1988. – 16 с.
3. Гордійчук В.І. Самооцінка фізичного стану, здоров'я, самопочуття у сільських та міських школярів / В.І. Гордійчук // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку: м-ли VIII Міжнар. наук.-практ. конф. – Х., 2010. – Т. 2. – С. 92-96.
4. Гордійчук В.І. Фізичний розвиток сільських та міських школярів / В.І. Гордійчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наук. пр. – К., 2011. – Вип. 13. – С. 108-112.
5. Гуринович Х. Є. До питання про морфофункціональний стан школярів з урахуванням рівня урбанізації / Х. Є. Гуринович, І. І. Сосонка // Проблеми формування здорового способу життя молоді: м-ли Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, магістрантів та аспірантів – Львів, 2007. – С. 272-275.
6. Дорошенко В. Порівняльний аналіз фізичного здоров'я хлопців старшого шкільного віку, які мешкають у різних умовах зовнішнього середовища / В. Дорошенко, Н. Богдановська // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. ВНУ імені Лесі Українки. – Луцьк, 2008. – Т. 2. – С. 89-91.
7. Карабанов Є.О. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів/ Є.О. Карабанов, М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року)/ за ред. Л.М. Донченко, С.І. Пачева, І.А. Арсененко, О.В. Непши А.М. Крилової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 134-136.
8. Ковальчук О.В. Здоровий спосіб життя як складова культури здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл/ О.В. Ковальчук, О.В. Непша// Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року)/ за ред. Л.М. Донченко, С.І. Пачева, І.А. Арсененко, О.В. Непши А.М. Крилової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 137-140.
9. Купреєнко М.В. Використання освітньо-розвиваючих та оздоровчих видів гімнастики на уроках фізичної культури/М.В. Купреєнко, О.В. Непша, В.С. Ушаков// Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах//Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина II./ Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С.246-247.
10. Куц О.С. Концепція безперервної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх шкіл / О. С. Куц. – К.: [б. в.], 1997. – 17 с.
11. Микитин Л.М. Особливості фізичного розвитку учнів старшого шкільного віку гірських шкіл Карпатського регіону /Л.М. Микитин // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: зб. наук. пр. НПУ М.П. Драгоманова. – К., 2010. – Вип. 7. – С. 180-184.
12. Непша О.В. Фізична культура як середовище виховання школярів/О.В. Непша, В.С. Ушаков// Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2017. –С.309-310.
13. Непша О.В. Формування навичок здорового способу життя учнів молодших класів засобами фізичної культури/О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23 березня 2018 року. – Житомир: ПП «ДжіВіЕс», 2018. – С.90-92.
14. Приймак С. До питання системи тестування фізичної підготовленості школярів / С. Приймак, Л. Кузьомко // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2006. – Т. 1. – С. 85-89.
15. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів: навч. посіб. / Л. П. Сергієнко. – К.: Олімпійська література, 2001. – 439 с.
16. Хахуля В. М. Підвищення ефективності системи фізичного виховання дітей середнього шкільного віку сільських шкіл/В.М. Хахуля, О.М. Бурла//Вісник Чернігівського національного педагогічного у-ту імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2011. – Вип. 86, т. 1. – С. 201-204.
17. Чижик В.В. Адаптаційні можливості учнів сільських та міських загальноосвітніх шкіл за даними аналізу варіабельності серцевого ритму/ В. Чижик, В. Гордійчук // Фізичне, виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. ВНУ імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 1 (21). – С. 261-266.

Оксана Ковальчук, Максим Козін
(Мелітополь, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ОСІБ ХВОРИХ НА ПОПЕРЕКОВИЙ ОСТЕОХОНДРОЗ

Статистичні дані про захворюваність на остеохондроз хребта суперечливі. Так в Україні це захворювання страждає до 21,8% населення [1, с. 129-134; 3], в розвинених країнах до 70-80% населення найбільш активного віку 30-60 років [3]. За даними ВООЗ, цим захворюванням страждає до 80% населення. Такі коливання показників обумовлені різними діагностичними критеріями виникнення захворювання – від його початкових форм до виражених клінічних [3, 6]. Причини, що призводять до виникнення клінічних проявів остеохондрозу: важка праця (підняття тяжкості) – 42,5%, сидячий спосіб життя – 26,7%, травма – 8,3%, охолодження – 5,8%, вагітність і пологи – 3,3%, інтоксикація (інфекції) – 2,5%, інші – 5,8%, невідомі – 5%.

Програма фізичної реабілітації хворих поперековим остеохондрозом, повинна будуватися з урахуванням тяжкості, термінів і індивідуальних особливостей комплексного захворювання, реабілітаційного потенціалу хворого, диференційованого підбору методів і засобів консервативного лікування, психоемоційного стану хворого, періоду відновного лікування.

При складанні програми необхідно враховувати ступінь вираженості порушень нервово-м'язового і опорно-рухового апарату, функціональних порушень в поперековому відділі хребта, вид порушення статичного стереотипу, протягом кожної стадії консервативного лікування, соціальну активність, загальний стан організму, вік, стать і толерантність хворого до фізичних навантажень [1, 7].

Основними принципами фізичної реабілітації тематичних хворих повинні бути – індивідуальний підхід, етапність і комплексність. Особливістю лікувальної гімнастики для тематичних хворих являються наступні: застосування фізичних завантажень малої інтенсивності протягом дня. Поступове збільшення тривалості занять і їх інтенсивності. Хворі виконують спеціальні вправи для корекції постави та патологічного рухового стереотипу, які введені в основну частину заняття. Такі заходи забезпечать ранній початок реабілітації, значно прискорюючи процес лікування хворого [4].

Види вправ лікувальної гімнастики: активні, пасивні, ідеомоторні, активно-пасивні, активні ізометричні, з самодопомогою, активні з розвантаженням, активні з протидією, синергічні, дихальні, на розслаблення. Для відновлення фіксуєної та стабілізуєної функції хребта проводиться тренування розгиначів хребта, м'язів черевного пресу, постуральних м'язів; формування і зміцнення оптимальних рухових стереотипів.

Основні принципи – індивідуальний метод проведення занять в гострій стадії, індивідуально-групової – в підгострій стадії і стадії ремісії.

До складу програми фізичної реабілітації слід включати [4, 5]:

1. Фізичні вправи для відновлення трофіки, чутливості, рухових функцій і конкретних груп м'язів поперекового відділу хребта в залежності від ураженого сегменту і протрузії між хребцевих дисків – двічі на день.

2. Корекцію статичного і динамічного стереотипу, відновлення і закріплення правильної постави, зміцнення м'язового корсету, вироблення м'язово-суглобового відчуття, корекцію деформацій поперекового відділу хребта хворого на заняттях лікувальною гімнастикою – двічі в день.

3. Ортопедичний режим для усунення асиметричної тяги м'язів і нерівномірного навантаження на поперековий відділ хребта, забезпечення рівномірного тиску на замикаючі пластинки хребців. Для цього слід використовувати режим розвантаження хребта: нахождение в ліжку з твердою поверхнею, без подушки; з контролем правильного положення тіла хворого протягом всього дня.

4. Лікувальну гімнастику і ранкову гігієнічну гімнастику спеціальної спрямованості, масаж тулуба і нижніх кінцівок, постізометричну і постреціпрокну релаксацію м'язів, що знаходяться в гіпертонусі.

5. Вібротерапія з виконанням спеціальних фізичних вправ на тренажері-віброплатформі (типу ViaGym), а також засобах з нестійкою опорою: балансуєному диску, платформі і доріжці, тренажері BOSU і фітболі.

Реабілітаційні засоби і форми необхідно застосовувати для максимального відновлення порушених функцій організму хворого, зміцнення м'язів поперекового відділу хребта і профілактики травм, відновлення професійних навичок на основі максимального відновлення функціональних можливостей організму хворого, розвитку у нього компенсаторних пристосувань до повсякденного життя і виробничої діяльності [2, с. 472-476; 4, 5, 7].

Література:

1. Василенко О. Б. Эффективность комплексной программы физической реабилитации для больных с поясничным остеохондрозом / О.Б. Василенко, В.А. Савенко, Т.А. Махортых // Актуальні проблеми фізичного виховання в Україні: зб. матеріалів Регіон. наук.- практ. конф., 2 квіт. 2008 р., м. Луганськ. – Луганськ, 2008. – Ч.1. – С. 129-134.
2. Купреєнко М.В. Загальні принципи складання програми фізичної реабілітації осіб зі сколіозом/ М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах

- сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя Незалежності України: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 8-9 грудня 2016 р.). – Харків: ХДАФК, 2016. – С. 472-476.
3. Лазарева Е.Б. Физическая реабилитация при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов: монография/ Елена Борисовна Лазарева. – К., 2012. – 328 с.
 4. Сохіб Бахджат Махмуд Альмаваждех. Фізична реабілітація хворих на поперековий остеохондроз, ускладнений нестабільністю сегментів і протрузією міжхребцевих дисків. Дисертація канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.03, Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – Київ, 2014. – 141 с.
 5. Фавваз Франсуаза Шаукіївна Фізична реабілітація хворих на остеохондроз після міні-інвазивних втручань на хребті. Автореф. дисертації канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.03, Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. – Київ, 2012. – 24 с.
 6. Hanley E. N. Jr. The indications for lumbar spinal fusion with and without instrumentation/E. N. Jr. Hanley // Spine. –1995. –№ 20 (Suppl 24). – P.143-153.
 7. Lazarieva Olena Effect of physical rehabilitation program on indices of biogeometrical profile of the posture in patients with osteochondrosis after microdiscectomy in the lumbar spine / Olena Lazarieva; Vladimir Kormiltsev; Favaz Fransuaz //2nd Baltic and North Sea Conference on physical and Rehabilitation Medicine September 28-30, 2011, Vilnius, Lithuania. – Vilnius, 2011. – P. 837.

Оксана Ковальчук, Максим Мірошніченко
(Мелітополь, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОГРАМІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОРТОПЕДИЧНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ

Фізична реабілітація у педіатрії – це активний процес, метою якого є досягнення повного відновлення порушених внаслідок захворювання або травми функцій, або, якщо це нереально, оптимальна реалізація фізичного, психічного і соціального потенціалу дитини, найбільш адекватна інтеграція її у суспільство.

У результаті проведення клінічних спостережень було встановлено, що ефективними є ті засоби фізичної реабілітації, які диференційовані з урахуванням віку дитини, причини, сутності захворювання або травми, особливостей їхнього перебігу, стану нервової системи дитини [1, с. 237-243; 3, 15, с. 265-272].

Правильно диференційована методика лікувальної фізичної культури (ЛФК) і масажу сприятливо впливає на організм, підвищує ефективність лікування, детермінуючи за наявності низки захворювань одужання, за наявності важких захворювань віддаляє настання інвалідності. З огляду на зазначене варто констатувати, що, наприклад, масаж однієї і тієї ж ділянки тіла за наявності різних захворювань різняться, а тому його методики вибудовують з урахуванням вищезгаданих положень.

Неправильна методика застосування вправ ЛФК або призначення їх під час такої фази захворювання, за якої вони протипоказані, може спричинити загострення патологічного процесу. Відтак, у разі прийняття рішення про застосування ЛФК і масажу, необхідно знати не тільки показання, але і протипоказання до їхнього призначення, щоб не заподіяти шкоду хворій дитині [12, с. 526-532].

В аспекті проведення фізичної реабілітації за допомогою ЛФК знання діагнозу, поставленого в лікувальній установі, є обов'язковим. Слід підкреслити, що після першого курсу ЛФК і масажу, проведеного досвідченим фахівцем, повторні курси, за їхньої необхідності, можуть виконувати батьки, які уважно спостерігають за реабілітологом і масажистом, та яких фахівець навчить необхідних умінь [10, с. 158-161].

Педіатри всього світу загалом та фахівці з фізичної реабілітації підтвердили і науково обґрунтували доцільність і необхідність застосування масажу і фізичних вправ для дітей усіх вікових категорій, починаючи від народження, як засобу зміцнення здоров'я, а також як ефективного методу лікування і реабілітації за наявності різних захворювань.

Враховуючи те, що визначальними завданнями фізичної реабілітації є прискорення відновних процесів, запобігання, регламентація ЛФК, як найбільш вагомої ланки реабілітації, ґрунтується на переконанні про неможливість забезпечення функціонального відновлення без урахування природного прагнення організму до руху [3, с. 27-36; 5].

Засобами ЛФК послуговуються у відновній, підтримувальній і профілактичній терапії, причому основним напрямком залишається відновне лікування, яке відображає завдання фізичної реабілітації. Як метод підтримувальної терапії, ЛФК застосовують тоді, коли досягнуто певного успіху у відновному лікуванні, а патологічні зміни набули відносної стабільності. Найбільш часто таке становище притаманне завершальному етапу фізичної реабілітації. Оперування ЛФК у якості методу профілактичної терапії дає змогу забезпечувати неспецифічне попередження ускладнень, зумовлених низькою рухливістю чи різко обмеженим руховим режимом, а також стримувати розвиток можливих відхилень у системах організму [5, с. 253-257].

Лікувальну фізичну культуру, як основну складову фізичної реабілітації, вважають біологічним і адекватним для дитини, оскільки застосування фізичних вправ створює умови для активної участі пацієнта в лікувально-відновному процесі на всіх етапах фізичної реабілітації [4, 6, 8].

ЛФК є методом природно-біологічного змісту, підґрунтя якого є використання визначальної біологічної функції організму – руху. Функція руху, шляхом стимулювання активної діяльності усіх систем організму, підтримує і розвиває їх, а відтак спричиняє підвищення загальної працездатності організму.

Сутність ЛФК окреслена інтегральною єдністю соціального та біологічного. Фізіологічний аспект ЛФК стосується фізичної реабілітації, сфери встановлення впливу фізичних вправ на функціональний стан організму дитини в нормі і за наявності патології [13, с. 557-558; 14, с. 111-126].

ЛФК не тільки відновлює уражену систему, але й оздоровлює організм, що має важливе значення для побудови реабілітаційного процесу.

Пріоритетні та найбільш загальні принципи застосування ЛФК як основного засобу фізичної реабілітації в клінічній практиці є такими [6, 7, 8, 11]:

– цілеспрямованість методик ЛФК, детермінована конкретним функціональним дефіцитом рухової, чуттєвої, вегетативно-трофічної сфери, серцево-судинної та дихальної діяльності;

– диференціювання методик ЛФК залежно від типології і виразності функціонального дефіциту;

– адекватність навантаження ЛФК та індивідуальних можливостей дитини, оцінюваних за загальним станом, станом кардіо-респіраторної та локомоторної систем і за резервними можливостями функціональної системи для досягнення тренувального ефекту;

– своєчасність застосування методик ЛФК на ранньому етапі захворювання чи в післяопераційний період для максимального використання збережених функцій, відновлення порушених, а також для більш ефективного і швидкого пристосування у разі неможливості повного нівелювання функціонального дефіциту; послідовна стимуляція активних впливів шляхом розширення засобів ЛФК, збільшення тренувальних навантажень і тренувального впливу на обрані функції і на весь організм хворого; функціонально виправдане комбіноване використання різних засобів ЛФК залежно від періоду захворювання, функціонального дефіциту, його виразності, прогнозу відновлення: функцій і приєднання ускладнень (контрактури, синкінезії, трофічних порушень й ін.), а також етапу реабілітації пацієнта;

– комплексність застосування методик ЛФК (у поєднанні з іншими методами – медикаментозною терапією, фізіо-, бальнео- і голкорексфлексотерапією, ортопедичними заходами та ін.).

Перераховані принципи оперування засобами ЛФК обов'язково враховують і під час побудови лікувального комплексу для конкретного сеансу й курсу, й у ході складання програми реабілітації для певної дитини чи групи дітей [4, 16].

Література:

1. Белова А. Н. Нейрореабілітація: руководство для врачей / А. Н. Белова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Антидор, 2002. – С. 237-243.
2. Здоров'я та його сучасні детермінанти: культура здоров'я, фізичне виховання, фізична реабілітація, спорт: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (26-27 листопада 2010 р.). – Луганськ, 2010. – Ч. 1. – 164 с.
3. Єдинак Г. А. Фізична реабілітація дітей при ортопедичних деформаціях стоп у дітей з урахуванням змін опорно-рухового апарату / Г.А. Єдинак, К.А. Прусик // Journal of Health Sciences. – 2013. Vol. – 3 (8). – P. 27-36.
4. Купреєнко М.В. Загальні принципи складання програми фізичної реабілітації осіб зі сколіозом/ М.В. Купреєнко, О.В. Непша//Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя Незалежності України: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 8-9 грудня 2016 р.). – Харків: ХДАФК, 2016. – С.472-476.
5. Купреєнко М.В. Місце та значення лікувальної фізичної культури в програмі фізичної реабілітації при захворюванні на сколіоз у осіб зрілого віку/М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2017. –С. 253-257.
6. Магльована Г. Основи фізичної реабілітації: навч. посіб. / Г. Магльована. – Львів: Ліга-Прес, 2006. – 148 с.
7. Михайлова Н. Є. Методологія фізичної реабілітації дітей, хворих на вроджену клишоногість: монографія/Н. Є. Михайлова. – Рівне, 2012. – 260 с.
8. Михайлова Н. Є. Лікувальна фізична культура і лікарський контроль: навч. посіб. / Н. Є. Михайлова. – Рівне, 2011. – 232 с.
9. Непша О.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні/О.В. Непша, Н.В. Лябах// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 387-390.
- 10.10.Сергієнко К. Н. Дослідження формування геометрії мас нижніх кінцівок дітей молодшого шкільного віку / К. Сергієнко, О. Тишко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 1. – С. 158-161.
- 11.Язловецький В. С. Основи фізичної реабілітації: навч. посіб. / В.С. Язловецький, Г. Е. Верич, В. М. Мухін. – Кіровоград: ПВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2004. – 238 с.
- 12.Clubfoot posteromedial release: advantages of tibialis anterior tendon lengthening / Wicart P. R., Barthes X., Ghanem I., Seringe R. // J. Pediatr. Orthop. – 2002. – Vol. 22, N 4. – P. 526-532.

13. Desrousstaux J. The technic in correction of complex foot deformities / Desrousstaux J., Vinchon B., Cordonmier D. // 7th World Congress SICOT. – Amsterdam, 1996. – P. 557-558.
14. Dungi P., Karpisek M. Extensive subtalar release in the treatment of congenital pes equinovarus / Dungi P., Karpisek M. // Acta Chir. Orthop. Traumatol. Cech. – 1990. – Vol. 57, N 2. – P. 111-126.
15. Genetics and epidemiology of idiopathic congenital talipes equinovarus / Stanitski C. L., Barker S., Chesney D., Miedzybrodka Z., Maffulli N // J. Pediatr. Orthop. – 2003. – Vol. 7, N 23. – P. 265-272.
16. Pangrazi R. P. Dynamic physical education curriculum guide: lesson plans for implementation / R. P. Pangrazi. – [15th ed.]. – San Francisco: Benjamin Cummings, 2007. – 334 p.

**Оксана Ковальчук, Егор Мурадян
(Мелитополь, Украина)**

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ АКВАФИТНЕСА В ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ПРИ ВЕРТЕБРОГЕННОЙ ПАТОЛОГИИ

Спектр оздоровительных видов гимнастики и задач, решаемых в процессе занятий достаточно широк. Этот факт, а также доступность средств гимнастики, возможность круглогодичной тренировки, отсутствие потребности в больших материальных затратах для их проведения обуславливают выделение гимнастики в число наиболее популярных видов физкультурно-оздоровительных занятий, используемых в реабилитационных программах [10].

В последние десятилетия в мире активно развиваются различные виды оздоровительной гимнастики как аэробной направленности (танцевальная аэробика, степ аэробика, аква-аэробика и др.), так и не аэробной (силовой тренинг, калланетика, пилатес, бодиформинг, стретчинг и др.) [3, 6, 7].

В настоящее время активизировались процессы интеграции и взаимодействия различных видов двигательной активности, что обусловило появление новой глобальной концепции оздоровительного фитнеса.

В основе фитнеса и физического здоровья лежит здоровый образ жизни, развитие и сочетание атлетических и двигательных качеств. Все существующие фитнес-упражнения можно условно разделить на пять групп [2, 8, 11].

Первая группа. Упражнения на выносливость. К ним относятся ходьба в определенном темпе, медленный бег, езда на велосипеде, аэробика (ритмическая гимнастика), танцы, некоторые виды единоборств и плавание. Эти упражнения рекомендуются для улучшения сердечной деятельности и кровообращения.

Вторая группа. Силовые тренировки. Это бодибилдинг, плавание разными стилями, некоторые виды спортивных игр. Такие упражнения укрепляют и развивают мышцы.

Третья группа. Упражнения на скорость. В данную группу включают быстрые танцы, все спортивные игры с мячом. Практикуя подобные упражнения, человек учится выполнять непродолжительные и одновременно быстрые движения.

Четвертая группа. Упражнения на координацию движений.

Пятая группа. Упражнения на гибкость.

К последним двум группам причисляют все существующие виды гимнастики, а также спортивных игр и единоборств, плавание, танцы. В результате таких занятий движения становятся уверенными, ритмичными и согласованными, повышается эластичность мышц и суставов.

Однако на данный момент все чаще стали применяться средства, позаимствованные из оздоровительного фитнеса в сфере физической реабилитации.

В последнее время возрастающая интенсивность болевых синдромов при вертеброгенной патологии тесно связана со снижением мышечной силы мышц спины, что является одним из важных компонентов профилактики различных заболеваний позвоночника. Повышение уровня физической подготовленности лиц с вертеброгенной патологией является важной целью в восстановительном лечении данного контингента. Во время рецидива заболевания снижается мышечная сила и функциональные возможности таких лиц, и средства, заимствованные из оздоровительного фитнеса, должны быть важной частью реабилитационных программ для лиц с вертеброгенной патологией [1, с. 87-91].

Упражнения должны быть направлены на улучшение трофики тканей позвоночного столба и нормализацию функции мускулатуры, формирующей «мышечный корсет». Любая дисфункция этих мышц приводит к ухудшению стабилизации и увеличению риска возникновения травм позвоночника. При этом нужно отметить, что тренировка этих мышц направлена не столько на воспитание их силы или выносливости, сколько на устранение имеющихся функциональных асимметрий и улучшение межмышечной координации. Этому способствуют упражнения в сохранении равновесия, упражнения на нестабильных платформах, упражнения в воде, функциональный тренинг [9, 10]. **Ошибка! Источник ссылки не найден.**

Реабилитационное воздействие средств аквафитнеса обусловлено активизацией важнейших функциональных систем организма, высокой энергетической стоимостью выполняемой работы, феноменом

гравитационной разгрузки опорно-двигательного аппарата, наличием стойкого закалывающего эффекта. Систематические занятия в воде показаны без ограничений всем практически здоровым людям любого возраста и характеризуются широким спектром своей целевой направленности – лечебно-профилактической, рекреативной, кондиционной [12, с. 112-115].

В настоящее время основное содержание аквафитнеса активно формируют новые, нетрадиционные виды двигательной активности. Их приоритет над общепринятыми вариантами дистанционного плавания обеспечивает наличие следующих факторов:

– охват более широкого круга занимающихся, в том числе, не обладающих навыком плавания, лиц с ограниченной двигательной активностью, женщин в до- и послеродовом периоде, больных в стадии реабилитации и т. д.;

– возможность дифференцированного воздействия на морфофункциональные показатели организма путем использования разнообразных движений в режимах различных методов;

– высокий эмоциональный фон на проводимых занятиях, обеспечиваемый музыкальным сопровождением коллективно выполняемых упражнений при активном демонстрационном участии инструктора;

– большой выбор дополнительных технических средств (круги, пояса для опоры и изменения плавучести, досточки, мячи, трубы, «бревна», ласты, перепончатые перчатки, платформы, горки, волновые гидроэффекты и т. д.;

– возможность эффективного использования бассейнов различной конфигурации, а также естественных водоемов;

– практически безопасные условия проведения занятий с любым контингентом [1, 4, 5, 12, 13].

В последнее время изобретение специальных костюмов и научные исследования позволили обосновать методические положения тренировки и специфику воздействия.

В связи с тем, что разработка и практическая реализация современных вариантов аквафитнеса отмечена различными методологическими подходами, использованием частной, нередко произвольной терминологии и нестандартного оборудования, их типологическая характеристика осложнена необходимостью учета неоднозначных внутригрупповых признаков и является весьма условной.

Литература:

1. Круцевич Т. Влияние программы физической реабилитации с использованием средств фитнеса на показатели периферической гемодинамики лиц с вертеброгенной патологией/Т. Круцевич, Е. Лазарева, С. Федоренко, В. Кормильцев // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 6. – С. 87-91.
2. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом/Л.Я. Иващенко, А.Л. Благий, Ю.А. Усачев. – К.: Науковий світ, 2008. – 198 с.
3. Кобзева Д. О. Каланетика – сучасна оздоровча методика, з використанням ізотонічних вправ/ Д.О. Кобзева, О.В. Непша// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 363-365.
4. Лазарева Е. Б. Физическая реабилитация лиц с вертеброгенной патологией в стадии ремиссии на базе фитнес-центров /Е.Б. Лазарева, И. П. Саранюк // Олімпійський спорт і спорт для всіх: 14 міжнародний науковий конгрес, присвячується 80-річчю НУФВСУ (Київ, 5-8 жовтня 2010 р.): тези доповідей /відповідальний за випуск В. О. Кашуба. – К.: НУФВСУ, 2010. – С. 254.
5. Лазарева О.Б. Эффективность использования засобів фітнесу в програмі фізичної реабілітації осіб з вертеброгенною патологією. / Олена Лазарева, Сергій Федоренко / Теорія і методика фізичного виховання. – 2012. – №4. – С. 40-44.
6. Лахно О.О. Пілатес – оздоровча фітнес-технологія/О.О. Лахно, О.В. Непша// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 381-383.
7. Лисенко О.Г. Оздоровча гімнастика стретчинг: поняття, методика проведення/О.Г. Лисенко, О.В. Непша// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 383-387.
8. Ленська Т.Г. Оздоровчий фітнес: навчально-методичний посібник/Т.Г. Ленська, Т.М. Погребняк, Л.Р. Головата. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2011. – 228 с.
9. Лябах Н. В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні/Н.В. Лябах, О.В. Непша// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 387-390.
10. Тарасюк О. О. Значення фізичних вправ для профілактики порушень хребта /О. О. Тарасюк // Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету фізичної культури /ред. Г. В. Бесарабчук; Кам'янець-Подільський національний університет. – Кам'янець-Подільський, 2007.– Вип. 2. – С. 111-114.
11. Тулайдан В.Г. Оздоровчий фітнес/В.Г. Тулайдан, Т.В. Шелехова. – Львів: «Фест-Прінт». 2016. – 106 с.

12. Федоренко С. Н. Применение средств аквафитнеса в физической реабилитации больных вертеброгенной патологией /С.Н. Федоренко, Е.Б. Лазарева, В.В. Кормильцев //Физическое воспитание /ред. С. С. Ермаков; ХГАДИ (ХХПИ). – Харьков, 2012. – №03. – С. 112-115.
13. Hines E. W. Fitness swimming. / E. W. Hines – Human Kinetics, 1999. – 185 p.

**Оксана Ковальчук, Олег Петренко
(Мелітополь, Україна)**

ЗНАЧЕННЯ РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТОК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним із сучасних методів організації рухової активності студенток є ритмічна гімнастика – ефективне тренування, у центрі якого стоїть тренування витривалості та рівноваги і таких компонентів підготовки як сила, гнучкість і координація в тісному взаємозв'язку з музикою при логічно побудованих програмах та вирішує загальні і спеціальні завдання.

У процесі ритмічної гімнастики поряд із завданням загального фізичного розвитку та оздоровлення вирішуються завдання і естетичного характеру, а вдало підібраний відповідно рухам музичний супровід сприяє закріпленню м'язового відчуття та допомагає слуховим аналізаторам запам'ятовувати рухи, пов'язуючи їх із характером музичних фрагментів. Це дозволяє розвивати музичну пам'ять, ритмічність рухів; оволодівати новими, складнішими рухами; підпорядковуватись музичному малюнку, вимогам пластики і зовнішній виразності; учини отримувати задоволення від умілого і виразного виконання рухів під музику [9, с. 367]. Використання великої кількості варіантів рухів (за формою, за структурою, за складністю, послідовністю виконання) в залежності від музичного образу, який створюється, дозволяє на практиці здійснити зв'язок між розумовою освітою та фізичним вихованням і здоров'ям студенток [2, 4, 6].

Ритмічна гімнастика, як система різноманітних гімнастичних, танцювальних вправ, що виконуються під музику, є ефективним засобом оздоровчого тренування, популярним серед студентської молоді, а також є складовою частиною тренувальних програм шейпінгу, фітнесу, шкільних та вузівських програм з фізичного виховання [5, 10].

Ритмічна гімнастика представляє собою з'єднання традиційних гімнастичних вправ з сучасними формами рухів та музики. У літературі дається таке визначення: ритмічна гімнастика – це поточний вид фізичних вправ, схожих на ті, що виконуються в художній та спортивній гімнастиці. Також зазначають, що ритмічна гімнастика – це система спеціально підібраних фізичних вправ, які виконуються поточним методом та організовані музичним супроводом, здійснюється різноманітними методичними прийомами для зміцнення здоров'я та гармонійного розвитку організму [2].

Також вирішується ряд освітніх завдань. Під час таких занять відбувається засвоєння певних знань з цієї галузі фізичного виховання, а також формування умінь і навичок з виконання різних фізичних вправ, узгоджених з музикою, знайомство з різними танцювальними стилями та культурами, зокрема з національними. Крім того, такі заняття сприяють гармонійному розвитку особистості, оскільки інтегрують у собі фізичні, музичні, розумові здібності, формують естетичне ставлення до оточуючого світу [4].

Також ритмічна гімнастика є засобом естетичного виховання: виховує впевненість у собі, за допомогою володінням власним тілом при виконанні як простих, так і складних рухів; прояв творчих можливостей та особистої активності.

Естетичне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування здатності сприймати і перетворювати діяльність за законами краси.

Як зазначає Н. П. Волкова [3], естетичне виховання проявляється у високому рівні естетичної культури особистості та її здатності до естетичного освоєння дійсності.

Естетична культура – сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреба вносити прекрасне в оточуючий світ, оберігати природну красу. Її рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості (почуттів, поглядів, переживань, смаків, потреб, ідеалів), так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності в мистецтві, праці, побуті, людських взаєминах.

Дуже важлива ідея для визначення суті взаємозв'язку фізичного і естетичного виховання через красу і культуру рухів знаходить місце в наукових висновках М. О. Бернштейна [1, с. 29].

У відповідності з естетикою фізичну красу необхідно розглядати з двох сторін – внутрішньої і зовнішньої. Зовнішня краса (тілесна) – організація людини яка об'єднує все, що характеризує форми і типи статури. Основи її розроблялися викладачами різних наукових шкіл і течій. Прагнення визначити зовнішні структурні ознаки прекрасного в людині через «форму» ретельна розробка канонів людської краси, заснованих на математичному співвідношенні частин тіла – все це особливі підходи до вирішення проблеми тілесної краси людини. Краса людського тіла є продукт не лише природно-біологічний, але й соціально трудовий [4, 6].

Навіть при досконалій тілесній організації людина може не володіти необхідними функціональними можливостями для освоєння розмаїття естетичних явищ. Тому необхідна і внутрішня краса фізичної

організації людини, яка виражається в міцному здоров'ї, багатстві фізичних можливостей і раціональності рухів [5, с. 246-247].

Як зазначає Д. В. Бермудес [2], ритмічна гімнастика одна із сучасних систем оздоровчого тренування, яка спрямована на формування життєво важливих функціональних систем організму людини, зміцнення здоров'я, поліпшення загального психологічного стану.

У ритмічній гімнастиці застосовують комплекс різних засобів, які впливають на організм. Вони склалися, видозмінювались протягом багатьох століть. Кращі фахівці світу на основі досвіду різних гімнастичних шкіл, досягнень сучасних танців, створювали вправи, які активно впливають на м'язи та суглоби всього тіла [4, 6].

Крім того, ритмічна гімнастика запозичила деякі найпростіші елементи акробатики, художньої гімнастики, хореографії, гімнастики йогів та інших видів фізичних вправ. Вправи ритмічної гімнастики легко дозуються, цілеспрямовані за своїми впливом, прості у виконанні та доступні в навчанні.

Дослідниками встановлено, що у студенток, які займалися ритмічною гімнастикою, значно вищі показники фізичної і розумової працездатності та їх складові [5, 10].

Ритмічна гімнастика впливає на організм студенток комплексно, вона є універсальним засобом, що дозволяє розвивати майже усі рухові якості, за допомогою застосування різноманітних фізичних вправ, кожна з яких спрямована на вирішення поставлених завдань і виконується відповідно до існуючих правил. Тому всі вправи, від найлегших до найважчих, потребують ретельного вивчення.

Як зазначають О. В. Церковна та Л.М. Барабіна [11], вільний вибір занять з фізичного виховання свідчить про наявність у студенток усвідомленого, активного інтересу до фізичного і психічного самовдосконалення. На їхню думку, інтереси у студенток виникають на основі наступних мотивів і цілей фізичного виховання: задоволення процесом занять (динамічність, емоційність, новизна, різноманітність, спілкування та інше); задоволення результатами занять (здобуття нових знань, умінь і навиків, оволодіння різноманітними руховими діями, покращення результатів та інше); можливість бачити конкретні перспективи занять (фізичне вдосконалення і гармонійний розвиток, виховання особистісних якостей зміцнення здоров'я).

В другій половині ХХ століття, зі зміною способу життя жінок, кардинально змінилося і їх ставлення до фізичного виховання. Цьому сприяла поява нових видів і форм фізичного виховання серед жінок. Наприкінці 80-х років посилилась тенденція індивідуалізації в спортивно-оздоровчих заняттях, що пов'язано з появою нових видів рухової активності і ростом фізичної активності жінок [2].

Сьогодні використання вправ ритмічної гімнастики – це захоплюючі і корисні заняття. На думку фахівців, у кінці 90-х років сталися і відбуваються великі зміни, які серйозно вплинуть на розвиток фізичної культури і спорту серед жінок у майбутньому: здоровий спосіб життя стає для багатьох невід'ємною частиною проведення дозвілля жінок; у сферу фізичної активності все більше проникають нові технології, тренажери і комп'ютери; більше уваги стало приділяти так званому родинному спорту; усе більше жінок звертається до занять з фізичного виховання, маючи на меті фізичний і духовний розвиток; з'явилася велика кількість нових видів фізичної активності, які, як найповніше, відповідають жіночим запитам і стають популярними серед студенток [4].

Вправи ритмічної гімнастики, залишаючись вправами гімнастичними, мають танцювальний характер. У ритмічній гімнастиці поняття «вправа» і «танець» взаємопов'язані. Як зазначають автори [6, 10], вдало поєднані загальновідомі гімнастичні вправи та прості елементи танцю, бігу та стрибків.

Автори зазначають, що ритмічна гімнастика найбільш оптимальна форма занять така, коли за її допомогою можливо дозувати та застосовувати індивідуальний підхід до організму студенток, також допомагає тримати гарну поставу та корегувати вагу. Точний ритм колективних синхронних рухів захоплює невпевнених у собі та фізично не підготовлених [4, 10].

Правильно підібрані вправи по-різному впливають на організм тих, хто займається. Виконуються вони всіма біоланками тіла, зі зміною амплітуди та швидкості руху. Особливостями вправ ритмічної гімнастики є часте повторювання вихідних і кінцевих положень.

Автори зазначають [6, 10], що серії бігових і стрибкових вправ впливають переважно на серцево-судинну систему; нахили та присідання – на руховий апарат; методи релаксації на центральну нервову систему. Вправи в партері розвивають силу м'язів, рухливість у суглобах, бігові серії – витривалість, танцювальні – пластичність. В залежності від добору засобів що використані, заняття можуть мати переважно атлетичний, танцювальний, психорегулюючий або змішаний характер.

Автори досліджень із ритмічної гімнастики вважають, що для розвитку пластичності та координації рухів найбільш ефективні заняття, в яких комплекс вправ є закінченою композицією або серією композицій під раніше підібрану музику [2, 4].

У практиці фізичного виховання студенток мала кількість сучасних об'єктивних методик вимірів та недостатньо досліджені умови розвитку рухових якостей, фізичного здоров'я з використанням кількісних біомеханічних характеристик. Розроблення нових методик, які синтезують знання з біомеханіки та ритмічної гімнастики, дасть можливість розвивати рухові якості, підвищувати рівень фізичного здоров'я, поглибити знання про свій організм та урізноманітнити навчально-виховний процес студенток вищого навчального закладу [1, с. 29; 7, с. 226-229].

Література:

1. Беренштейн Г.Ф. К методике оценки функционального состояния сердечно-сосудистой системы студентов /Г.Ф. Беренштейн, Д.А. Полевой, М. Н. Нурбаева // Теория и практика физической культуры, 1993. – № 11-12. – С. 29.
2. Бермудес Д. В. Музична ритміка і хореографія. Практикум: Навчально-методичний посібник для студентів галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» факультетів фізичного виховання педагогічних університетів / Д.В. Бермудес // – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. – 200 с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/Н.П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
4. Дуліба О.Б. Оцінка і оптимізація розумової і фізичної працездатності студенток засобами ритмічної гімнастики: Автореф. дис... канд. біол. наук: 13.00.13 / О.Б. Дуліба; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2000. – 19 с.
5. Купреєнко М.В. Використання освітньо-розвиваючих та оздоровчих видів гімнастики на уроках фізичної культури/М.В. Купреєнко, О.В. Непша, В.С. Ушаков// Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах//Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина II./ Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С.246-247.
6. Мосенцова І. М. Вплив ритмічної гімнастики на функціональний рівень студентів факультету політичних наук / І. М. Мосенцова // Наукові праці: Педагогічні науки. – Миколаїв, 2006. – Т.46, вип. 33. – С. 138-140.
7. Непша О.В. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою/О.В. Непша, М.В. Купреєнко, В.С. Ушаков// Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р.: зб. наук. праць/за ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С. 226-229.
8. Непша О. В. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою/О.В. Непша, Г.П. Суханова//Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 13-15 жовтня 2017 р. – Запоріжжя: ЗНТУЮ 2017. - С. 30-33.
9. Первухіна С. М. Музично-ритмічне виховання в системі фізичного виховання сучасного дошкільника / С. М. Первухіна, Л.В.Чорнокоза // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Вип. 86. – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – С. 367.
- 10.Худолій О.М. Основи методики викладання гімнастики: Навч. посібник/О.М. Худолій. – Харків: «ОВС», 2008. – Т. 1. – 408 с.
- 11.Церковная Е. В. Интересы и мотивы студентов как основа построения учебного процесса по физическому воспитанию в вузах /Е.В. Церковная, Л.Н. Барыбина// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 10. – С. 135-139.

Оксана Ковальчук, Владислав Польський
(Мелітополь, Україна)

ОЗДОРОВЧА АЕРОБІКА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗВО

Професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП) студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) здійснюється з використанням засобів різних видів спорту. Основними засобами ППФП є фізичні вправи, які відповідають особливостям конкретної професійної діяльності. Різноманіття цих фізичних вправ необмежене, і може поєднувати рухи з різних видів рухової діяльності. Широко використовуються вправи професійно-прикладної гімнастики (вправи без предметів і з предметами, на гімнастичній стінці, лаві, канатах, колоді, перекладні), а також масових видів спорту: легка атлетика, лижний спорт, плавання, спортивні ігри, туризм, спеціальні вправи на різноманітних тренажерах і пристроях тощо [6, с. 263-265; 8, с. 143-146]. У меншій мірі висвітлені види оздоровчого фітнесу (оздоровча аеробіка, бодібілдинг) у ППФП студентів.

Засоби ППФП розподіляють на групи за спрямованістю:

- розвитку професійно важливих фізичних здібностей;
- виховання вольових та інших психічних якостей;
- формування і вдосконалення професійно-прикладних умінь та навичок;
- підвищення стійкості організму до негативного впливу зовнішнього середовища [6, 8].

У підготовці фахівців з фізичного виховання актуальним є володіння професійно необхідними здібностями. Вивчаючи ряд спортивних наукових дисциплін, у студентів з'являється схильність до певного виду рухової активності, та формуються і вдосконалюються професійно-прикладні уміння та навички.

Одним із популярних видів рухової активності серед жіночого населення є оздоровча аеробіка, яка останнім часом стає все більш популярною і з кожним роком має тенденцію до збільшення кількості своїх прихильників. Вона займає важливе місце в різноманітті рухових режимів тисяч жінок та чоловіків в Україні

й у всьому світі. Слід відмітити, що інтерес до даного виду оздоровчої фізичної культури активно проявляють різні категорії людей: ті, хто займаються, студенти, викладачі та науковці [2, с. 44-48].

Аеробіка як вид оздоровчого тренування впродовж багатьох десятиліть утримує високий рейтинг, що зумовлено великим різноманіттям програм, наявністю музичного супроводу та специфічного коментарю викладача [4]. Її застосування доволі широке і використовується в системі професійно-прикладної підготовки спортсменів за різною спеціалізацією: футболістів, баскетболістів, гімнастів, фігуристів тощо [11, с. 368-369].

Некрасов Г.Г. [12, с. 83-84] відмічає, що система фітнесу може застосовуватися у фізичному вихованні студентів і вирішувати ряд задач (оздоровчих, виховних, освітніх). Вдосконалення комплексу засобів фітнесу, а також різних видів навчальних занять дозволить оптимально доповнити вплив системи вправ фітнесу на розвиток рухових якостей, підвищення рівня знань, що впливають на мотивацію й інтереси студентів і збільшити можливості реалізації життєвих задач.

Котова О.В. [10, с. 92-96] розробила навчальну програму з аеробіки з методикою викладання на основі поглибленого вивчення фітнес-аеробіки. Автором було визначено коло засобів фітнес-аеробіки, доступних у застосуванні в фізичному вихованні студенток і організаційно-методичні особливості їх ефективного застосування в умовах навчальних занять у ЗВО. В результаті досліджень [9, с. 84-90:] відмічають, що танцювальна аеробіка дуже приваблює своєю емоційністю, має великі можливості в аспекті взаємодії художньо-естетичного й гімнастичного напрямку розвитку особистості студента.

Окрім використання аеробіки як засобу ППФП, дослідники О.В. Котова [9, 10], С.В. Синиця [13], А.В. Федоряка [14], Г. А. Шандригось [15, 16] виокремлюють її як вид фізкультурно-спортивної діяльності та класифікують за окремими напрямками: спортивна, прикладна та оздоровча.

Оздоровча аеробіка – це один із популярних напрямків масової фізичної культури метою якого є прагнення до оздоровлення населення, фізичної і психічної гармонії засобами фізичних тренувань [3, с. 69]. Дослідження Л.В. Коник [7, с. 49-52] свідчать про те, що використання даного виду оздоровчої фізичної культури зумовлене значним погіршенням стану здоров'я населення розвинених країн. Особливо це стосується школярів, які останнім часом мають різноманітні хронічні захворювання, а їх фізична підготовленість не відповідає віковим нормам [3, с. 70].

На думку багатьох спеціалістів [1, 2, 5] оздоровча аеробіка є окремим напрямком в системі оздоровчої фізичної культури, мета якого оздоровлення або залучення до активної фізичної діяльності широких верств населення. Характерною рисою аеробіки є наявність аеробної частини заняття, протягом якої підтримується на певному рівні робота кардіо-респіраторної та м'язової систем [10, с. 92-96].

Сучасна оздоровча аеробіка – це дуже динамічне явище, яке постійно змінюється. Поновлюється арсенал засобів, що використовуються, з'являються нові напрямки та види аеробіки із застосуванням різноманітного знаряддя [15].

Сьогодні існує безліч способів оздоровлення населення і в світі з'являються все нові форми, системи і поняття цього напрямку. Відносно новим є поняття «велнес», який, як у свій час фітнес, фігурує у назвах оздоровчих закладів та програм [14].

Одним із популярних напрямків фітнесу та велнесу є оздоровча аеробіка, яка займає важливе місце в системі оздоровчої фізичної культури, зокрема оздоровчої гімнастики, адже різноманіття її видів дає можливість обрати найдоцільніший для кожної людини вид навантаження, та різновид фізичної роботи [5]. Спеціалісти розподіляють оздоровчу аеробіку за численною кількістю напрямків (рис. 1) [13, 15].

Рис. 1. Класифікація сучасних оздоровчих систем [13]

Основний зміст оздоровчої аеробіки складають загальнорозвиваючі вправи: ходьба, біг, стрибки, рухи окремих частин тіла (голови, ніг, рук, тулуба), нахили, присідання та комбіновані вправи [4, 5, 13, 15]. Стрибкові вправи та біг використовуються як засіб підвищення функціональних можливостей організму, особливо для підвищення діяльності серцево-судинної та дихальної систем. З успіхом застосовуються вправи для розвитку витривалості, гнучкості, координації рухів. Особливу емоційність та привабливість заняттям надають елементи хореографії і танцювальні рухи [1, 2, 14].

Література:

1. Виес Ю. Б. Фитнес для всех / Ю. Б. Виес. – Минск: Книжный дом, 2006. – 512 с.
2. Данилевич М. В. Вплив занять різними видами оздоровчої аеробіки на фізичний стан жінок / М. В. Данилевич, І. Б. Грибовська, І. А. Веретко // Сучасні проблеми розвитку теорії та методики гімнастики: зб. наук. матеріалів. – Львів, 2006. – С. 44-48.
3. Джуринський П. Б. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з учнями старших класів / П. Б. Джуринський, Б.Г. Шеремет // Наука і освіта. – 2010. – № 6. – С. 69-71.
4. Іваночко В. В. Фітнес, як засіб оздоровлення: методичні матеріали/ В. В. Іваночко. – Л.: Вид-во Львівської комерційної академії, 2004. – 20 с.
5. Кібальник О. Я. Оздоровчий фітнес. Теорія і методика викладання: навч.-метод. посіб. / О. Я. Кібальник, О.А. Томенко. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – 230 с.
6. Ковальчук О.В. Основні чинники, які визначають зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів/О.В. Ковальчук, О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів I-ї Міжнародної науково-практичної конференції. – Баку-Ужгород-Дрогобич: Посвіт, 2016. – С. 263-265.
7. Коник Л. В. Особливості використання ритмічної гімнастики та оздоровчої аеробіки на заняттях з фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах / Л.В. Коник, М.В. Ісаєва, В.Б. Спужак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. – Х., 2006. – № 1. – С. 49-52.
8. Конох А.П. Теоретичні засади професійно-прикладної фізичної підготовки у закладах вищої освіти// А.П. Конох, Є.О. Карабанов// Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. – С.143-146.
9. Котова О.В. Впровадження сучасних оздоровчих технологій до процесу фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури /О.В. Котова, Г.П. Суханова// Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 22 травня 2017 р.). – Харків: ХДАФК, 2017. – С.84-90.
10. Котова О.В. Аеробне тренування як ефективний засіб зміцнення здоров'я студентської молоді/ О.В. Котова, Г.П. Суханова// Основи побудови тренувального процесу в циклічних видах спорту (на честь святкування 25-річчя Незалежності України): збірник наукових праць II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Харків, 24-25 березня 2016 р.) – Харків: ХДАФК, 2016. – С.92-96.
11. Купрєєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях/М.В. Купрєєнко, О.В. Непша// Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С.368-369.
12. Некрасов Г.Г. Вдосконалення сучасних фітнес-технологій на заняттях фізичного виховання/ Г.Г. Некрасов// Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2018 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2018. – Ч. 2. – С.83-84.
13. Синиця С. В. Динаміка розвитку фізичних якостей студентів під впливом занять зі «Спортивно-педагогічного вдосконалення (оздоровча аеробіка)» / С. В. Синиця // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 168-171.
14. Федоряка А. В. Теорія і методика обраного виду спорту фітнес /А.В. Федоряка, О.Ю. Лядська. – Дніпропетровськ: ДДІФКС, 2012. – 48 с.
15. Шандригось Г.А. Аеробіка: навч.-метод. посіб./Г. А. Шандригось. – Тернопіль: ТНПУ, 2005. – 116 с.
16. Шандригось Г. А. Аеробіка, як навчальна дисципліна у підготовці майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / Г. А. Шандригось //Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 6. – С. 3-5.

Оксана Ковальчук, Иван Радев
(Мелитополь, Украина)

ПОЛОВЫЕ И ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ

Учёные высказывают различные точки зрения по поводу учёта половых и гендерных особенностей организации процесса физического воспитания и спортивной тренировки мужчин и женщин.

Согласно D.L. Gill, «под половыми различиями подразумевают: либо биологически обусловленные различия между мужчинами и женщинами, либо социальные и психологические характеристики и поведение первых и вторых [14, с. 143-160]. В данном высказывании выделяются и биологические, и социально-психологические отличительные характеристики мужчин и женщин.

В большинстве исследований о различиях между учениками и ученицами, спортсменами и спортсменками использовался подход, основанный на биологических особенностях, что вполне оправдано, так как он обосновывает методику физического воспитания и спортивной тренировки, отличающуюся особенностями средств, методов, физических нагрузок [4; 7, с. 14-17].

Объективными биологическими особенностями являются и потребность в двигательной активности, и развитие моторики, и переносимость физических нагрузок и т.п.

Е.П. Ильин указывает, что потребность в двигательной активности у мальчиков выражена больше, чем у девочек. Достигнув своего пика к трём годам, она снижается быстрее на протяжении дошкольного возраста у девочек. Среднесуточный объём локомоций у детей 5-7 лет составляет у мальчиков 7,1-9,0 км, у девочек – 6,4-7,7 км. Такая же тенденция прослеживается и в школьном возрасте [5].

У взрослых мужчин различных профессий среднесуточная двигательная активность составляла летом 20,3 тыс. шагов, у женщин – 13,8 тыс. шагов, зимой – 14,5 тыс. шагов и 10,2 тыс. шагов соответственно. В школьном возрасте занимаются спортом 41 % мальчиков и 29 % девочек [1, с. 48-51].

В студенческом возрасте девушки тратят на занятия физической культурой и спортом в два раза меньше времени, чем юноши. В недельном бюджете времени 57,9 % девушек, по сравнению с 47,3 % юношей вообще не отводят время на физкультурно-спортивную деятельность [3, с. 142-144].

Проявление двигательной активности связано и с психомоторным развитием. По данным О.О. Біліченко различия в психомоторике мальчиков и девочек начинают проявляться у детей уже на безусловно-рефлекторном уровне [1, с. 48-51]. Мальчики на 2-3 месяца позже, чем девочки, начинают ходить, речь у мальчиков появляется на 4-6 месяцев позже.

Благодаря морфологическим и физиологическим различиям, проявляющимся после периода полового созревания, лица мужского пола превосходят лиц женского пола по мышечной силе, скорости и аэробной выносливости [4].

Проявление быстроты движений различными конечностями у мальчиков и девочек неодинаково. Так, исследования М.В. Купреенко и др. [8, с. 242-247] показывают, что мальчики опережают девочек по скорости ходьбы, а девочки мальчиков – по скорости движения пальцев.

Исследования физиологов спорта показывают, что в возрасте от 8 до 18 лет у обоих полов идёт освоение различных движений, необходимых в разных видах спорта, но у девушек этот пик наступает раньше (12-13 лет), чем у мальчиков (13-14 лет). В.С. Фарфель считает, что двигательная зрелость наступает раньше половой зрелости. Это может объяснить факт достижения наивысшего мастерства в гимнастике девочками 12-13 лет и снижения результативности выступления в соревнованиях в 16-17 лет [13].

С началом полового созревания наблюдается приостановка бурного развития двигательного анализатора, особенно это заметно у девочек, так как снижается их двигательная активность. Из-за перестройки телосложения – изменение таза, развитие грудных желез, увеличение жировых отложений, уменьшение относительной массы мышц к весу тела – они затрудняются при выполнении ряда физических упражнений [10, с. 50-54].

Исследование эргографического индекса, который демонстрирует выносливость испытуемого (суммируется вся механическая работа, произведённая рядом сокращений мышц до наступления утомления) показало, что он больше у женщин, чем у мужчин [7, с. 15]. Однако мужчины имеют преимущество там, где требуется максимальное напряжение, а женщины лучше выполняют умеренную, но продолжительную работу.

В исследованиях Т.Ю. Круцевич приводятся данные, что мужчины превосходят женщин по интеграции двух параметров психомоторики: скорости и точности, но уступают в проявлении тренировочного эффекта [7, с. 14-15]. Мужчины также лучше решают новые сенсомоторные задачи, а женщины – стереотипные. В целом, мужчины в области моторики отличаются большей видовой изменчивостью, а женщины – индивидуальной изменчивостью.

Половые различия в моторике в большей степени объясняются учёными с точки зрения биологического фактора. У женщин и мужчин имеются различия в мозговой локализации моторных функций. Организация сложных движений рта и рук у женщин представлена в передних областях левого полушария (т.е. топографически близко к моторной коре), а у мужчин – в задних отделах (т.е. в близости со зрительной системой). Это объясняет преимущество женщин в тонкой моторике рук, а мужчин – в движениях, направленных на объекты, которые находятся на некотором расстоянии [12, с. 226-229].

Однако на проявления моторики влияют и личностные качества, которые формируются в результате гендерной социализации. Так, юноши и мужчины более склонны к риску. И юноши, и девушки подражают сверстникам и взрослым представителям своего пола. Значительное влияние оказывает и социальное подкрепление [4].

В результате исследования и биологических, и социальных факторов выяснилось, что на практике мужчины, оказывается, более активны в занятиях физической культурой и спортом, чем женщины. Однако является ли это окончательным «приговором» женской половине? Ученые придерживаются мнения, что высокой успешности в работе с мужским и женским контингентом можно добиться разными путями, и методика работы должна учитывать эти особенности, а не быть направлена на «подтягивание» представителей одного пола к представителям другого [5, 7].

Социологические исследования мотивов занятий физической культурой и спортом юношей и девушек разного возраста свидетельствуют об их различиях, обусловленных не только полом, но и другими социальными причинами, такими, как местом проживания.

Так, цели занятий мальчиков-школьников, проживающих в городе, касаются, в первую очередь – укрепления здоровья (62 %), усовершенствования формы тела (49 %), снижения массы тела (43 %), достижения высокого спортивного результата преследуют 29 % мальчиков. У сельских школьников на первом месте мотив достижения высокого спортивного результата (40 %), на втором – усовершенствование формы тела (33 %), на третьем – общение (29 %). У девочек подтверждается та же тенденция, что и у мальчиков: в большей степени на мотивацию к занятию спортом влияет не половая принадлежность, а социальные условия [6, с. 134-136].

У студенческой молодежи уже проявляются особенности в структуре мотивации к занятиям спортом. У девушек в 78 % случаев проявляется мотив усовершенствования формы тела, у юношей – в 55 %, на втором месте – укрепление здоровья (50 % девушки и 45 % юноши), далее иерархия мотивов меняется. У юношей на третьем месте – улучшение физической подготовленности (49 %), у девушек – снижение массы тела (28 %) и общение с друзьями (26 %) [9, с. 368-369].

Наиболее заметны отличия юношей и девушек в выборе видов двигательной активности на занятиях по физическому воспитанию. У юношей приоритетом пользуются бодибилдинг (25 %), баскетбол (18 %), плавание (13 %), борьба (11 %), зимние виды спорта (11 %), футбол (6 %). У девушек в большей степени пользуются популярностью аэробика, фитнес (70 %), игровые виды (33 %), плавание (17 %), нетрадиционные виды (борьба) – 12 % [3, с. 142-144; 7, с. 14-17]. В целом, занимаются спортом в школьном возрасте 41 % мальчиков и 29 % девочек, в студенческом возрасте – 8 % юношей и 3 % девушек.

Изучение двигательной активности взрослого населения подтверждает тенденцию юношеского возраста. Разными формами занятий физическими упражнениями заняты 41,8 % мужчин и только 20,4 % женщин [7, с. 14-17].

На формирование физкультурных и спортивных интересов у женщин большее влияние оказывают передачи по радио, телевидению, чтение газет и журналов, средства наглядной агитации, а для мужчин – просмотры художественных и документальных фильмов спортивной тематики, хорошо поставленная работа в учебном заведении, армии, желание стать чемпионом, пример товарищей, участие в соревнованиях [2, с. 17-21].

Проведенный Е.П. Ильиным опрос для выявления мотивов и причин такого выбора спорта женщинами не выявил отличий у представителей и женских и мужских видов спорта [4]. Опрашиваемые отвечали, что данный вид спорта им нравится, однако объяснить «почему» они затруднялись.

Физическое и психическое развитие чаще является причиной занятия спортом лиц мужского пола, командный дух и общение – женского.

Девушки, представительницы женских видов, под мотивом «физическое и психическое развитие» понимают совершенствование фигуры, походки, пластики, музыкальности, артистичности, женственности. Девушки, выбравшие традиционно мужские игровые виды спорта (футбол, хоккей, регби), отмечают свой интерес к ним тем, что эти виды увлекательны, помогают улучшить физическое развитие, помогают чего-то добиться и доказать себе и окружающим, что они чего-то стоят. Последние мотивы являются чисто мужскими и наводят на мысль о связи с психологическим полом – проявлением маскулинности и фемининности [11, с. 218-235].

Литература:

1. Біліченко О. О. Гендерні особливості формування інтересу до фізичного виховання у студентів /О.О.Біліченко//Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 1. – С. 48-51.
2. Безверхня Г. Вплив ціннісних орієнтацій на відношення до фізичного виховання студенток педагогічного вищого навчального закладу / Г. Безверхня, В. Діхтяренко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 1. – С. 17-21.
3. Іваненко В.В. Особливості навчально-тренувального процесу в жіночому баскетболі /В.В. Іваненко, М.В. Купрєєнко, О.В. Непша// Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих учених (8 грудня 2017 р.). – Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2017. – С.142-144.

4. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины/Е.П. Ильин. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 544 с.
5. Ильин Е. П. Пол и гендер /Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2010. – 688 с.
6. Карабанов Є.О. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів/ Є.О. Карабанов, М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 134-136.
7. Круцевич Т. Гендерные особенности юношей и девушек, занимающихся и не занимающихся спортом / Т. Круцевич, О. Марченко, Е. Биличенко Т. Имас // Спортивный вестник Придніпров'я. – 2012. – № 2. – С. 14-17.
8. Купреєнко М.В. Використання освітньо-розвиваючих та оздоровчих видів гімнастики на уроках фізичної культури/М.В. Купреєнко, О.В. Непша, В.С. Ушаков// Україна в гуманітарних і соціально-економічних Вимірах//Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина II. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С.246-247.
9. Купреєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях/М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб.наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С.368-369.
- 10.Марченко О. Ю. Гендерний аспект формування цінностей фізичної культури у студентів вищих навчальних закладів / О.Ю. Марченко// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 9. – С. 50-54.
- 11.Месснер М. Маскулинность и профессиональный спорт/М. Месснер//Антология гендерных исследований. – Минск: Профилен, 2000. – С. 218-235.
- 12.Непша О.В. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою/О.В. Непша, М.В. Купреєнко, В.С. Ушаков// Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р.: зб. наук. праць. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С. 226-229.
- 13.Фарфель В. С. Управление движениями в спорте /В.С. Фарфель. – М.: ФиС, 1975. – 208 с.
- 14.Gill D. L. Gender and sport behavior: in T. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* / D. L. Gill. – Champaign, IL: Human Kinetics, 1992. – pp. 143–160.

Оксана Ковальчук, Денис Стеценко
(Мелітополь, Україна)

ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТЬ З ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ З УРАХУВАННЯМ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ПІДХОДУ В ДОЗУВАННІ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ СТУДЕНТОК

На жаль культура, культура здорового способу життя поки ще не отримала широке поширення серед студентської молоді. Саме викладачі закладів вищої освіти покликані вирішувати завдання забезпечення фізичного і психічного здоров'я студенток, формування в них здорового способу життя, розширення знань про раціональне поєднання режиму навчання і відпочинку, розробляти методики занять різної спрямованості у відповідності до уподобань тих, хто займається оздоровчою фізичною культурою [5, 6, 7, 8].

Аналіз літературних джерел [1, 2, 3, 6, 7, 12] послугував основою для розробки програми факультативних занять з оздоровчої аеробіки з урахуванням диференційованого підходу в дозуванні фізичних навантажень студенток з різним руховим віком.

Теоретико-методичною базою при побудові програми факультативних занять з оздоровчої аеробіки з урахуванням диференційованого підходу в дозуванні фізичних навантажень студенток з різним руховим віком ми використовували розроблені програми таких авторів як О.Є. Афтимичук [1], О.В. Котової і Г.П. Суханової [3], Б.В. Кокарева і співав [2], С.В. Синиці [12], і дотримувалися наступних рекомендацій по тривалості їх вивчення, які базуються на врахуванні адаптації організму студенток, що займаються до фізичних навантажень [9, с. 387; 10; 13, с. 145-147]:

1. Один (два) тижні виконувати стандартне навантаження, розучувати танцювальні зв'язки і вдосконалювати техніку рухів.

2. Один (два) тижні збільшувати навантаження за рахунок збільшення тривалості заняття (на 10%). У стандартній програмі збільшити кількість повторень різних «блоків» вправ.

3. Два (чотири) тижні продовжувати підвищення навантажень, збільшивши тривалість заняття ще на 10% або збільшити інтенсивність вправ.

При розробці програми факультативних занять оздоровчою аеробікою з урахуванням диференційованого підходу в дозуванні фізичних навантажень студенток з різним руховим віком ми спиралися на такі положення:

– потужність навантаження – 50-75% збільшення ЧСС % максимально допустимих можливостей організму (небезпечний рівень ДВ – 40-50%, прикордонний – 50-60% і безпечний – 60-75%);

- пульсовий режим (інтенсивність) – 120-144 уд. хв.;
- кратність занять – 3 рази на тиждень (два рази за програмою «фізичне виховання» і один – оздоровчою аеробікою);
- тривалість занять – 60-80 хв.;
- результатами власного факторного аналізу [3, 12].

Для досягнення оптимального результату, діяльність студенток організована фронтальним (всі одночасно виконують вправи) і індивідуальним способами (самостійне виконання завдання під керівництвом викладача).

У процесі кожного заняття студентки виконували до 100 і більше вправ танцювального і силового характеру. Крім того, використовувалося спеціальне аеробне спорядження: степи, гантелі, гімнастичні палиці, килимки.

Вправи підбиралися з метою впливу на функціональні системи організму, розвиток рухових якостей, виправлення дефектів фігури, а також емоційного впливу на організм. Заняття включали вправи за наступною класифікацією:

- вихідне положення (стоячи, сидячи, лежачи, на колінах, різновиди упорів і т. ін.);
- анатомічна ознака (для м'язів рук і тулуба, ніг, черевного преса, ніг і черевного преса, сідниць, всього тіла);
- спосіб впливу на організм (на розвиток сили, витривалості, гнучкості, диференціювання м'язових зусиль і т. ін.).

Для програми факультативних занять оздоровчою аеробікою з урахуванням диференційованого підходу в дозуванні фізичних навантажень студенток з різним руховим віком раціональне співвідношення засобів впливу, спрямованих на розвиток рухових якостей визначалося за допомогою факторного аналізу (методу головних компонентів), доцільність застосування якого доведена неодноразово [9, 10, 13]. Так, на розвиток силової витривалості м'язів плечового пояса потрібно 19% від обсягу всіх засобів, динамічної сили – 15%, статичної витривалості м'язів плечового поясу – 21%, аеробної витривалості – 23%, швидкісно-силової витривалості м'язів черевного преса – 11% і гнучкості – 11%.

Для оздоровчих занять, крім знань про оптимальному співвідношенні фізичних якостей, важливо правильно вибрати методику занять оздоровчою аеробікою з метою корекції рівня розвитку рухових якостей і поліпшення стану фізичного здоров'я студенток в цілому.

Ми використовували в аеробній частині заняття, так званий, «тривалий тренінг», який є більш прийнятним для початківців в заняттях аеробікою, а також студенток із середнім і низьким рівнем підготовленості. Для студенток пропонується оптимальне навантаження з постійною інтенсивністю виконання вправ протягом тривалого часу – від 15 до 40 хв. Збільшення ЧСС має перебувати на рівні від 60 до 75% від максимально допустимих можливостей організму [11].

Інтенсивність занять визначається рядом показників: амплітудою і темпом виконуваних рухів, наявністю або відсутністю стрибків, використанням обтяжень.

При підборі засобів для занять оздоровчою аеробікою розрізняють вправи, що виконуються з низькоударним навантаженням (Low impact або Lo), середньодарним (High-Low impact або Hi-Lo) і високоударним навантаженням (High impact або Hi). В даному випадку слово «impact» означає навантаження, яке припадає на суглоби і хребет при виконанні різних варіантів базових кроків, бігу та стрибків. При виконанні вправ з низькоударним навантаженням (Lo) одна стопа як мінімум повинна знаходитися на підлозі (тобто на занятті не використовуються стрибки і біг), а руки не повинні підніматися вище рівня плечей (в горизонтальній площині – рухи руками вперед і в сторони). Рухи середньодарного навантаження (Hi-Lo) характеризуються наявністю стрибків, які виконуються в повільному темпі, рухи руками виконуються вгору тільки через положення зігнувши руки. При рухах з високоударним навантаженням (Hi) обидві ноги відриваються від підлоги (тобто присутня фаза польоту – використовуються стрибки і біг з максимальною амплітудою), а руки виконують руху вгору [1, 2, 3, 6, 7, 12, 13].

При описі вправ для оздоровчих програм вказується кількість рухів (частота) на хвилину, яка повинна відповідати числу рахунків тактових часток. Для занять з інтенсивністю Low impact рекомендують використовувати музичний супровід з частотою 120-130 акцентів в хвилину, для занять з інтенсивністю High-Low impact рекомендують використовувати музичний супровід з частотою 130-144 акцентів в хвилину, а для High impact – від 144 до 160 (дуже рідко більше 160 акцентів в хвилину). Музика є своєрідним стимулятором, що дозволяє працювати, не помічаючи втоми [10].

Для того щоб студентки отримали навантаження адекватне можливостям свого організму, необхідно правильно вибрати тип заняття, який відповідав би їхнім бажанням і здібностям, а максимальна швидкість музичного супроводу не повинна перевищувати 140-144 уд. хв.

Слід раціонально регулювати навантаження. Дозування обсягу і інтенсивності фізичних вправ досягається певною кількістю повторень, темпом виконання, зміною площі опори, використанням довгих і коротких важелів, зміною вихідних положень і способом виконання вправ, раціональним чергуванням часу навантаження і відпочинку, застосуванням різних предметів і спорядів, використанням музики, слова, засобів наочного впливу на організм людини [1, 3, 4, 12].

Заняття з оздоровчої аеробіки полягає не тільки з танцювальної аеробної частини, а також з силового блоку вправ. Співвідношення тривалості цих частин в занятті залежить від конкретних цілей і

завдань [6, 13]. Для розвитку силової і аеробної витривалості, в основній частині заняття ми використовуємо інтервальний або повторний способи повторення вправ, тобто вправи виконуються серіями (блоками), в серії по дві вправи на одну групу м'язів або по три вправи на різні групи м'язів без відпочинку між вправами. У паузах між серіями активний відпочинок (вправи аеробного характеру).

Необхідно пам'ятати, що заняття завжди починають з низькоударної техніки, яка плавно і поступово підведе студенток до найвищого рівня складності і дозволить поступово збільшити рівень функціональних можливостей організму.

Для підтримки інтересу до занять оздоровчою аеробікою, викладачеві необхідно дотримуватися певної методики навчання і ускладнення танцювальних програм відповідно до рівня рухової і функціональної підготовленості, віком та інтересами тих хто займаються.

При організації занять нами застосовувався індивідуально-груповий метод, а також обов'язковий музичний супровід. Спеціально підібрана музика сприяє розвитку фізичних якостей, робить позитивний вплив на розвиток почуття ритму і відновлює після фізичних навантажень. При виборі музичного матеріалу враховувався темп твору, що дозволило добитися чіткості виконання вправ. Цілі і зміст програми були загальними і обов'язковими для всіх студенток, розподіл навантажень, їх тривалість і обсяг регулювалися, враховуючи рівень рухового віку студенток [1, 3, 12]. В процесі занять підтримувалася середня величина ЧСС 120-144 уд. хв. Навантаження підвищували шляхом їх дозування за часом виконання з включенням пауз відпочинку, за кількістю повторень, а також ритму, темпу і амплітуді рухів.

Управління процесом корекції фізичного стану студенток і ефективність використовуваних підходів, прийомів в організації занять оздоровчою аеробікою з застосуванням диференційованого підходу в дозуванні фізичних навантажень студенток з різним руховим віком оцінювалася шляхом аналізу даних повторних вимірів рівня фізичної підготовленості, рухового віку і фізичного здоров'я.

Література:

1. Афтимчук О. Е. Оздоровительная аэробика. Теория и методика: учеб. Пособие / О. Е. Афтимчук; Гос. ун-т физ. воспитания и спорта. – Кишинев: «Valinex» SRL, 2011. – 310 с
2. Кокарев Б. В. Основы построения та проведения занятий с оздоровчою аеробікою: навч.-метод. посібник з розділу навчальної дисципліни «Аеробіка» для студентів факультету фізичного виховання всіх спеціальностей / Б. В. Кокарев, О. Є. Черненко, О. А. Гордейченко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 70 с.
3. Котова О.В. Аеробне тренування як ефективний засіб зміцнення здоров'я студентської молоді/ О.В. Котова, Г.П. Суханова// Основы построения тренувального процесу в циклічних видах спорту (на честь святкування 25-річчя Незалежності України): збірник наукових праць II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Харків, 24-25 березня 2016 р.) – Харків: ХДАФК, 2016. – С. 92-96.
4. Купреєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях/М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Матеріали ХХVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С. 368-369.
5. Купреєнко М.В. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій в оптимізації рухової активності студентської молоді/М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції. – Баку -Ужгород - Дрогобич: П'світ, 2017. – С. 433-435.
6. Методичні вказівки для виконання практичних і самостійних завдань з дисципліни «Фізичне виховання» (Аеробіка) (для студентів 1-2 курсів денної форми навчання) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: О. І. Четчикова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 33 с.
7. Некрасов Г.Г. Вдосконалення сучасних фітнес-технологій на заняттях фізичного виховання/ Г.Г. Некрасов// Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2018 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2018. – Ч. 2. – С. 83-84.
8. Непша О.В. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою/О.В. Непша, Г.П. Суханова// Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13-15 жовтня 2017 року. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – С. 30-33.
9. Непша О.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні/О.В. Непша, Н.В. Лябах// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Москальової Л. Ю. – Мелітополь, 2017. – С. 387-390.
10. Оздоровчий вплив аеробіки на функціональний стан студентів-медиків: метод. вказ. для студентів-медиків I-II курсу/упор. А.Г. Істомін, Т.О. Шандренко, М.В. Нікітін та ін. – Харків: ХНМУ, 2014. – 20 с.
11. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти: Підручник / Л. П. Сергієнко. – К.: КНТ, 2010. – 776 с
12. Синиця С. В. Оздоровча аеробіка. Спортивно-педагогічне вдосконалення: навч. посіб. / С. В. Синиця, Л. Є. Шестерова; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава: ПНПУ, 2011. – 236 с.

13. Черненко О.Є. Вплив занять різними видами оздоровчої аеробіки на рівень фізичної підготовленості дівчат 18-20 років / О.Є. Черненко, А.М. Гурєєва // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2010. – №3. – С. 145-147.

**Оксана Ковальчук, Георгій Хассай
(Мелітополь, Україна)**

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ПОЗИЦІЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Аналіз матеріалів наукових досліджень щодо оздоровчих можливостей фізичного виховання та їх осмислення, а також вивчення основних валеологічних засад [2, с. 6-7], засвідчують їхню взаємодоповнюваність. Тобто, валеологія створює добру теоретичну базу для формування практичних навичок щодо використання рухової активності.

Таким чином, валеологічний підхід до фізичного виховання будемо розглядати як теорію і практику формування, збереження й зміцнення здоров'я з використанням різних як валеологічних, так і рухово-оздоровчих технологій. На думку дослідників [2, 3, 4, 12], таке поєднання створює сприятливі інтеграційні умови для оцінки рівня здоров'я, добору функціональних методів і оздоровчих засобів, включаючи спосіб життя.

Виходячи із вищесказаного, напрошується думка про те, що майбутні педагоги повинні ще у навчальному закладі отримати відповідні знання щодо оздоровчого впливу фізичних вправ на серцево-судинну, дихальну системи; ефективних вправ для формування правильної постави, стопи, дихання; засобів фізичного виховання, які покращують фізичну та розумову працездатність; знати які реабілітаційні вправи рекомендувати після перенесення різних недуг, враховуючи фізіологічні особливості дитини; як користуватися засобами загартування. Разом з цим, вони мають бути прикладом впровадження здорового способу життя використовуючи власний досвід, вміння вносити корективи у практику життя своїх учнів [9, с. 19-21; 13].

На думку науковців [5, 6, 9, 10, 11, 12], досягнення особистістю здорового способу життя можливе за таких умов:

- поставити ціль бути здоровим і дотримуватися способу життя, який не шкодить, а зміцнює здоров'я [12];
- відмовитись від чинників, які погіршують здоров'я (надмірне вживання алкоголю, паління, наркотики, зловживання статевим життям) [11, с. 180-182];
- дотримання правил особистої та суспільної гігієни;
- навчитись поєднувати працю та відпочинок, вміння використовувати скарби природи – сонце, повітря, воду [5];
- навчитись раціонально харчуватись, виходячи із умов життя та особливостей української національної кухні [6];
- систематично займатись руховою активністю, правильно регулювати фізичне навантаження [5];
- навчитись проводити самоконтроль за впливом фізичних навантажень на організм, використовувати при цьому різні діагностичні методики [10, с. 368-369];
- уміти керувати власними емоціями, настроєм [12];
- навчитись жити у злагоді з оточуючим світом [9, с. 19-21].

Сьогодні викликає стурбованість занепад здоров'я серед студентської молоді через байдуже ставлення до власного здоров'я, не раціональне харчування, шкідливі звички, недостатню рухову активність, складні екологічні умови, психоемоційні напруження, нехтування вагомим засобом оздоровлення – фізичними вправами, відсутність переконань, щодо потреби бережливого ставлення, як до власного здоров'я, так і здоров'я оточуючих. Ставлення до здоров'я – одна з головних проблем психології здоров'я, розв'язання якої зводиться як провідної потреби людини упродовж життя що проявляється в діях і вчинках, переживаннях, які впливають на її фізичне і психічне благополуччя [5, 8, 12]. О.В. Непша [11] пов'язує механізм ціннісного ставлення особистості до власного здоров'я із цілеспрямованою активною діяльністю, щодо вирішення протиріччя між усвідомленням цінності здоров'я і реальною поведінкою.

Аналіз матеріалів наукових досліджень останніх років переконливо доводить про суттєвий вплив валеологічної освіти та фізичного виховання студентів на підвищення фізичної, психічної і розумової працездатності студентів, профілактику дезадаптаційних явищ, початкову профілактику захворювань [7, с. 59-63].

У зв'язку з вищесказаним сьогодні актуалізується проблема розробки інструктивно-методичного забезпечення валеологічної освіти з опорою на засоби фізичного виховання, раціональної організації навчально-виховного процесу, режиму праці та відпочинку, адекватного використання фізичних вправ для підвищення стану здоров'я студентської молоді [6].

Вивчення матеріалів наукових досліджень сучасних вчених дає підставу розглядати проблему здоров'я студентської молоді у тісному взаємозв'язку, як соціальних, так і особистісно-етичних чинників. При цьому, вони включають певну оцінку індивідом свого фізичного і психічного стану, а також організацію

власної життєдіяльності, яка сприяє збереженню здоров'я, особистому зростанню, творчому функціонуванню або навпаки [2, 4, 5, 8].

Ставлення особистості до власного здоров'я – це складне психологічне поняття, яке передбачає ставлення до здоров'я як до цінності, формування уявлення про себе як здорової особистості, переживання можливості втратити здоров'я, здатність використовувати у поведінці всю інформацію, яка сприяє його збереженню і зміцненню, пов'язує ставлення до здоров'я із поняттям «внутрішня картина здоров'я» і розглядає його у взаємозв'язку інтелектуальних уявлень про здоров'я, комплекс емоційних переживань і відчуттів людини, її поведінкові дії у напрямку активно-позитивного прагнення щодо його вдосконалення [1, 3, 11]. Внутрішня картина здоров'я є своєрідним еталоном здоров'я і має складну структуру, що включає три основні компоненти: когнітивний, емоційний та мотиваційний [6].

На основі аналізу літературних джерел [2, 4, 5, 6, 7], а також міри адекватного ставлення особистості до власного здоров'я нами розроблені критерії визначення рівнів сформованості валеологічних компетенцій, які ляжуть в основу подальших наших досліджень, а саме:

– *на когнітивному рівні* – це ступінь компетентності людини у сфері здоров'я, знання основних факторів ризику та антиризиків, усвідомлення значення здоров'я у забезпеченні ефективності життєдіяльності та довголіття;

– *на особистісно-ціннісному рівні* – це налагодженість міжособистісних стосунків та задоволеність від них і занять фізичними вправами, вміння насолоджуватися станом власного здоров'я і радіти йому;

– *на поведінковому рівні* – це висока значимість здоров'я в індивідуальній ієрархії цінностей, наявність мотивів щодо дотримання ЗСЖ, ступінь відповідальності дій та власних вчинків людини щодо його вимог; постійна турбота про власне здоров'я та його вдосконалення.

При цьому будуть братися до уваги характерні риси здоров'язбережної людини висвітлені у матеріалах наукових досліджень [2, 4, 6, 11, 12]:

– глибоке розуміння вимог суспільства до його членів: бути здоровим, працездатним, спроможним до якісного відтворення;

– володіння обсягом валеологічних знань щодо збереження і зміцнення здоров'я;

– постійні, стійкі мотиви до фізичного вдосконалення;

– турбуватися про своє здоров'я, загартованість і фізичну підготовленість з опорою на гігієнічні навички і вчинки;

– дотримання режиму рухової активності, рівня розвитку основних рухових якостей, витривалості, сили, спритності, швидкості, гнучкості;

– використання у життєвих ситуаціях, професійній діяльності та екстремальних умовах обсягу засвоєних рухових умінь та навичок;

– володіння теоретичними знаннями з питань будови та функціонування організму, впливу фізичних вправ на його діяльність, практичне самовдосконалення.

Сьогодні вже чітко зрозуміле велике значення регулярних занять руховою активністю. Багатьма вітчизняними і зарубіжними дослідженнями доведені факти підвищення фізичного розвитку, функціональних резервів та опірності організму, поліпшення адаптації до різних несприятливих чинників середовища, народження здорових дітей [2, 7, 12].

Більшість дослідників вказує на те, що найкращі зміни в організмі тих, хто займається фізичними вправами, відбуваються при 3-5 заняттях на тиждень по 30-50 хв при ЧСС 140–150 уд/хв [4, 8], а К. Купер (1989) радить займатись фізичними вправами не менше, ніж 3-4 рази на тиждень по 20-40 хв. Він вважає, що заняття 2 рази більше небезпечні, ніж корисні.

Для людей розумової праці, а це стосується студентів, пропонується такі орієнтовні часові параметри витрати часу на фізичні вправи тижня: повсякденна ранкова гігієнічна гімнастика 10-15 хвилин, ходьба пішки кожного дня не менше 60-70 хвилин, тренування 3-4 рази на тиждень по 1–2 години, а також різні активні форми відпочинку у вихідні дні – 2-3 години [13].

Шляхом апробації різних програм оздоровчих занять встановлено взаємозв'язок між їх кратністю і тривалістю одного заняття. Так при тривалості одного заняття 90 хвилин і більше – заняття проводиться 2 рази на тиждень; при тривалості 45 хвилин – 3 рази на тиждень; 30 хвилин – 4 рази; 20 хвилин – 5 разів; 16 хвилин – 6 разів [13].

Узагальнення результатів досліджень вітчизняних вчених та практиків [2, 3, 4, 5, 7, 8, 12], а також власний досвід викладацької роботи дозволив сформувати 3 групи фізичних засобів, які, на наш погляд, спроможні забезпечити належну рухову активність студентів, а саме:

– вправи аеробної спрямованості, які сприяють підвищенню, підтримуванню високого рівня функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної системи;

– вправи силової спрямованості, які сприяють зміцненню рухового апарату – м'язової сили, кісткової системи, з'єднувальної тканини – зв'язок, сухожилів;

– вправи, спрямовані на розвиток гнучкості, які сприяють поліпшенню стану м'язової, з'єднувальної і кісткової тканин, профілактиці захворювань.

Використання цих трьох груп засобів, на наш погляд, дозволить забезпечити повноцінний режим оздоровчої рухової активності, який у поєднанні з іншими важливими складовими теоретичного компонента валеологічної освіти – сприятиме утвердженню пріоритетів здорового способу життя, що ляже в основу подальших наших досліджень.

Література:

1. Білогур В.Є. Теоретико-методичне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах освіти: Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02 / В.Є. Білогур / Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2002. – 18 с
2. Буліч Е. Стратегія активності і оптимізму – валеологічне обґрунтування принципів здоров'я і довголіття / Елла Буліч, Ігор Муравов // Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2003. – Вип. 7, т. 1. – С. 6-8.
3. Вакуленко О. В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.05. «Соціальна педагогіка» / О. В. Вакуленко. – К., 2001. – 25 с.
4. Власов Г.В. Формування здорового способу життя студентів вищих медичних навчальних закладів засобами фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. В. Власов. – Луганськ, 2012. – 20 с.
5. Гладошук О. Г. Педагогічні умови вдосконалення культури зміцнення здоров'я студентів в системі фізичного виховання у вищому навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)» / О. Г. Гладошук. – К., 2008. – 20 с.
6. Грибан В. Г. Валеологія: навч. посіб. / В. Г. Грибан: – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 256 с.
7. Земцова В. Й. Валеологічні аспекти теорії фізичного виховання / В. Й. Земцова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 3. – С. 59-63.
8. Іванова Г. Є. Оптимізація фізкультурно-оздоровчої роботи в технічних вищих навчальних закладах шляхом валеологічної освіти студентів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Г. Є. Іванова. – Луцьк, 2000. – 21 с.
9. Іваненко В.В. Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців з фізичної культури /В.В. Іваненко, М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: Матеріали III-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 29-30 березня 2018 року/. – Ченстохова-Ужгород- Дрогобич: Посвіт, 2018. – С.19-21.
10. Купреєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях/М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Матеріали XXVII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С.368-369.
11. Непша О.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.В. Іваненко//Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.). – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. –С.180-182.
12. Полотайко Ю. О. Здоровий спосіб життя студентів: стрес, адаптація, спорт: навч. посіб. / Ю. О. Полотайко, О. Ф. Баканова. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010. – 192 с.
13. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання: підручник / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2001. – Ч. 1. – 272 с.

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**Людмила Гончаренко
(Миколаїв, Україна)****СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА**

Євроінтеграція України, стійкі тенденції до радикальних змін у нашій державі; загострення конкуренції на ринку перекладацьких послуг в контексті міжнародних економічних та політичних відносин посилюють вимоги до професійної підготовки майбутніх перекладачів, до їхньої фахової компетентності. Сьогодні необхідно бути не лише кваліфікованим, а й, насамперед, компетентним фахівцем, що допомагає йому ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються професійної діяльності.

Метою підготовки фахівців для будь-якої галузі є здобуття студентами необхідних для майбутньої діяльності компетенцій. Масова підготовка фахівців, які відповідатимуть новим високим професійним вимогам, викликає необхідність у створенні спеціальних курсів навчання перекладу, розробці навчальних програм і посібників. Методика викладання перекладу перебуває в стадії становлення і має безліч невирішених проблем, що ускладнюються ще й багатозначністю самого явища перекладу і перекладацької діяльності. Однак, в Україні наразі не розроблено державного стандарту зі спеціальності «Переклад», який міг би визначити напрям вирішення проблем, пов'язаних із формулюванням та реалізацією мети навчання.

Та все ж вчені не полишають спроб дослідити складові професійної компетентності сучасного перекладача.

Логічним є твердження Поліщук Л. та Пушкар Т. з приводу того, що базова складова частина перекладацької компетентності включає знання, вміння та навички, які потрібні перекладачу в усіх типах перекладу – письмовому або усному незалежно від жанру перекладацького вхідного тексту (науково-технічний, діловий, газетний або публіцистичний). До специфічних складових частин перекладацької компетентності дослідниці відносять знання, уміння та навички, необхідні в одному або декількох споріднених видах перекладу (письмовому, візуально-усному, абзацнофразовому, послідовному, синхронному). Спеціальні складові перекладацької компетентності – це елементи, необхідні при перекладі текстів певного жанру і стилю: юридичних, економічних, науково-технічних, політичних, художніх, медичних та ін. Важливими щодо складності є обидві форми перекладу – письмовий і усний. Відомо багато випадків, коли студенти проявляють здібності у письмовому перекладі, але відчують труднощі в усному. Ці два різні за формою діяльності види роботи потребують різних фахових здібностей від студентів [4].

Чередниченко О. І. пов'язує необхідні складові професійної компетентності усного перекладача із чотирма основними функціями перекладу в сучасному світі, а саме: як потужного засобу спілкування між людьми, народами і культурами; як засобу передавання знань (когнітивна функція); як засобу створення нового тексту, який входить у стилістичну систему іншої мови та іншої культури, а, отже, має враховувати її рецептивні можливості (креативна функція); як засобу захисту менш поширених мов від тиску однієї або декількох глобальних мов, які прагнуть захопити інформаційний простір (захисна функція) [5].

Так, наприклад, Волчанська М.Д., вважає, що найбільш обґрунтованими претендентами на включення до перекладацької компетентності як мети навчання майбутніх перекладачів, є такі складові: 1) фахова компетенція (наявність відповідних знань, умінь та навичок для ефективного виконання своєї професійної діяльності: знання теорії перекладу та суміжних дисциплін (порівняльної лексикології, граматики й стилістики мов перекладу); усвідомлення норм обох мов, перекладацьких норм, що визначають вибір стратегії перекладу; володіння технікою перекладу; вміння професійно перекладати у межах одного або декількох жанрів та стилів письмового та усного перекладу; навички роботи з довідковими джерелами інформації, володіння новітніми інформаційними технологіями; психічні якості перекладача, його поведінка, вміння контролювати емоції, вирішувати типові професійні завдання); 2) інтелектуальна компетенція (освіченість перекладача; здатність оцінити та мобілізувати свої уміння й навички); 3) мовна компетенція (знання мовного матеріалу, вміння долати мовні труднощі при перекладі); 4) мовленнєва компетенція (особливе «перекладацьке» володіння мовами перекладу та оригіналу як на рецептивному (сприйманні), так і на продуктивному рівні); 5) семантична компетенція (глибоке розуміння тексту; вміння «побачити» та передати імпліцитну (приховану) складову тексту оригіналу; володіння фоновими знаннями позамовної предметної галузі); 6) текстотвірна компетенція (вміння правильно визначити тип тексту оригіналу, його структуру й складові елементи, знати алгоритм переходу – перекладацькі стратегії та прийоми – від тексту оригіналу до тексту перекладу із збереженням типологічних ознак); 7) інтерпретаційна компетенція (здатність до «перекладацької» інтерпретації тексту, тобто бачення його очима носія іншої мови, культури); 8) міжкультурна компетенція (знання з країнознавства – культура, традиції; соціокультурні дані; володіння, розуміння та вміння передати мовою перекладу реалії, пов'язані з життям та побутом країни, мова якої задіяна у перекладі) [3].

Серед знань, необхідних усному перекладачу, варто відокремити знання мовні: (лексичні – знання термінології та безеквівалентної лексики, сполучуваності слів, синонімів, лексичних еквівалентів слів мови оригіналу й перекладу та стійких фраз і висловлювань, готових формул та фразеологічних ідіом); граматичні (знання значень варіантів перекладу граматичних елементів, особливо таких, як артиклі, прийменники, допоміжні дієслова тощо); фонетичні (знання норм фонетичного оформлення висловлення);

предметні (знання предмета спеціалізації перекладача); лінгвосоціокультурні (соціокультурні та соціолінгвістичні знання); перекладацькі (знання теоретичних норм перекладу, норм перекладацької поведінки). Лексичні та граматичні знання пов'язані з особливостями дискурсу предмета спеціалізації перекладача. Наприклад, як відзначає Л. С. Бархударов, перекладачеві для розуміння граматичних конструкцій може знадобитися знання предмета мови, тобто фактів дійсності, про які говориться в тексті [1, с. 43].

Поетапне формування навичок та вмінь, що входять до професійної перекладацької компетентності досліджує Володько А. Вона виокремлює, на наш погляд, базові види компетенцій, які слід сформувати в межах перекладацької компетентності студентів, а саме:

- мовна (на рівні рецепції і продукування інформації, а саме: знання лексичного складу у певній галузі у двох мовах; професійний рівень володіння рідною мовою, оскільки методика розрахована на навчання перекладу рідною мовою з німецької);
- комунікативна (уміння переключатися з однієї мови на іншу; підбір відповідників у мові перекладу);
- технічна (навички перекладу: перекладацькі стратегії; уміння кодувати і декодувати інформацію; уміння критично аналізувати власний текст перекладу; творчий підхід до перекладу) [2].

Дослідниця стверджує, що мовленнєва та соціокультурна компетенції не входять до складу перекладацької компетентності, оскільки вміння і навички чотирьох видів мовленнєвої діяльності має бути сформовано та вдосконалено, як й отримані соціокультурні знання, задовго до початку навчання усного перекладу.

Ключові компетенції, визначені на симпозиумі «Ключові компетенції для Європи» (1996 р., м. Берн), ознаменували загальносвітову тенденцію оновлення освітнього процесу. За рішенням Ради Європи виділяють 5 ключових компетенцій, якими мають володіти молоді європейці:

- політичні й соціальні компетенції – здатність приймати відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, розв'язувати конфлікти мирно, брати участь у підтримці й поліпшенні демократичних інститутів;
- компетенції, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві. Щоб контролювати виявлення (відродження – *resurgence*) расизму та ксенофобії, клімат нетолерантності, освіта має «озброїти» молодих людей міжкультурними компетенціями: прийняття відмінностей, повага до інших і здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій;
- компетенції, що передбачають володіння (*mastery*) усною та письмовою комунікацією, які особливо важливі для роботи й соціального життя, з акцентом на тому, що людям, які не володіють ними, загрожує соціальна ізоляція. У цьому контексті комунікації дедалі важливішим стає володіння більш ніж однією мовою;
- компетенції, пов'язані зі стрімкою інформатизацією суспільства. Володіння цими технологіями, розуміння їх застосування, слабких і сильних сторін та способів критичного судження стосовно інформації, поширюваної масмедійними засобами та рекламою;
- здатність навчатися протягом життя як основа неперервного навчання в контексті особистого, професійного та соціального життя [6].

Сучасні вимоги до професійної підготовки конкурентоздатних спеціалістів в галузі перекладу також мають враховувати рекомендації Ради Європи. Отже, деякі з цих компетенцій можна запозичити для формування компетентності сучасного усного перекладача в Україні та впровадити в державний освітній стандарт.

Так, беручи за основу класифікацію компетенцій Володько А. та компетенцій, окреслених Радою Європи, можна виділити повний перелік складових, які потрібні у формуванні професійної компетентності сучасного усного перекладача взагалі та у сфері політики зокрема. Перш за все, **референційна** компетенція, для успішної роботи перекладача у певній галузі (політичній, економічній, юридичній, тощо). Для цього потрібен достатній багаж предметних знань і навички, щоб здобувати ці знання за допомогою друкованих та інформатизованих джерел, а вміння користуватися різноманітними засобами добування інформації (уміння отримати доступ до електронних баз даних, користуватися електронними енциклопедіями, термінологічними словниками, програмами машинного перекладу) забезпечить **технічна** компетенція. Стрімка інформатизація суспільства вимагає від фахівця бути завжди в курсі подій в тій чи іншій галузі, уміти володіти критичним судженням стосовно інформації, поширюваної масмедійними засобами. У цьому допоможе **аналітична** компетенція. **Пізнавальна** компетенція допоможе безперервно навчатися в контексті особистого та професійного життя. Окрім **мовної** та **комунікативної**, обов'язковою для усного перекладача є **деонтологічна** компетенція, оскільки він забезпечує безпосередньо міжособистісне спілкування, а це вимагає відповідних знань у галузі психології та етики перекладача.

Окрім зазначеними компетенцій, усний перекладач повинен володіти такими навичками: **переключення** з однієї мови на іншу; **буквено-цифрового кодування** для професійно орієнтованого перекладу в галузі фінансів і банківської справи; **стратегічні**, тобто перебирання варіантів перекладу, тема-рематичного членування та побудови тексту перекладу, прогнозування, трансформацій і перефразування, визначення «ключової інформації» – смислових опор тексту; **фонетичні**, тобто розуміння інтонації, різних акцентів та діалектів.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що підготовка перекладача має бути комплексною, тобто включати не тільки навчання професійно спрямованих курсів, а й психологічну підготовку, аутотренінг та

формування особистості перекладача на різних етапах її розвитку. Оволодіння іноземною мовою, і перекладом зокрема, передбачає залучення до іншої культури, до оволодіння новим соціокультурним змістом.

Література:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (вопросы общей и частной теории перевода). – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Володько А. М. Методичні передумови навчання майбутніх перекладачів усного перекладу науково-технічних текстів як виду мовленнєвої діяльності / А. М. Володько. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2013. - Вип. 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_3
3. Волчанська М. Д. "Компетенція" і "компетентність" у галузі методики навчання / М. Д. Волчанська – електронний ресурс. – режим доступу: alma.mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN9/10navppd.pdf
4. Поліщук Л., Пушкар Т. Формування основ перекладацької компетентності у майбутніх перекладачів на початковому етапі навчання. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/11025/1/14ptmfop.pdf>
5. Чередниченко О. І. Про мову і переклад: мова в соціокультурному просторі, переклад як міжкультурна комунікація / О. І. Чередниченко. – К., 2007. – 247 с.]
6. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium. Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC) a //Secondary Education for Europe Strasbourg, 1997.

Ольга Донік
(Черкаси, Україна)

КАТЕГОРІЯ ПОРІВНЯННЯ В ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Порівняння належить до фундаментальних універсальних категорій мови. Воно слугує ефективним засобом пізнання навколишнього світу, адже, як уважав Р. Декарт, усе пізнається в порівнянні. Підтвердженням цього слугує думка С. Л. Рубінштейна: «Єдність синтезу та аналізу на рівні емпіричного пізнання чітко виявляється в порівнянні. На початкових стадіях ознайомлення з навколишнім світом речі пізнаються насамперед за допомогою порівняння. Порівняння – це та конкретна форма взаємозв'язку синтезу та аналізу, що сприяє емпіричному узагальненню й класифікації явищ. Роль порівняння особливо велика на рівні емпіричного пізнання, на початкових його щаблях...» [13, с. 86]. Порівняння сприяє категоризації наших знань про світ, формуванню в нашій свідомості системних зв'язків між предметами. Л. І. М'яснянкіна кваліфікує порівняння як одну з найдавніших форм мислення, зокрема мислення за допомогою конкретних образів. Воно є одним із методів пізнання об'єктивного світу, бере участь у процесі творення понять, дає змогу знайти спільне в предметах і явищах, розкрити ознаки одного предмета через зіставлення його з іншим [9, EP].

Порівняння ґрунтоване на подібності різноманітних властивостей, якостей, ознак чи їхній розбіжності. Під час порівняння відбуваються складні процеси розумової діяльності людини, в основі яких лежать асоціації, спричинені чуттєвим сприйняттям дійсності. Вони формують основний компонент порівняння – концентрований семантичний потенціал порівняльної структури, водночас предмет та образ матеріалізують порівнювані компоненти.

За О. О. Потєбнею, «порівняння є видом узагальнення, тому що зосереджує увагу на спільних рисах образів, які порівнюють» [11, с. 218]. Порівняння – це, по суті, пояснення одного предмета або явища за допомогою іншого, подібного до нього, у якому потрібна авторові ознака постає дуже яскраво.

Варто зауважити, що спектр використання порівняння для зіставлення предметів, явищ, дій тощо надзвичайно широкий – від абсолютної тотожності до абсолютної відмінності. Схематично градацію відношення подібності представлено на рис. 1.

				
Тотожність	Незначна відмінність	Відмінність	Значна відмінність	Абсолютна несхожість

Рис. 1. Градація відношення подібності

Схожість кваліфікуємо як результат операції зіставлення – порівняльне значення, що виражене порівняльною конструкцією. Подібність протиставлена неподібності.

Вивчення категорії порівняння має давню історію. В епоху античності найближче до розуміння суті порівняння підійшов Аристотель. Він уперше не просто описав порівняння, але й продемонстрував можливості використання цього прийому. Філософ виокремив два компоненти порівняння: перший заданий тематично, а отже об'єктивний, другий компонент є авторським – засіб порівняння. Аристотель

запропонував оригінальну систему конструювання й функціонування порівняння як особливого компонента умовної реальності. Із часом у науковому дискурсі розширено сферу використання терміна *порівняння*, який поступово набуває семантичної багатозначності. Це, зокрема, зумовило появу різновекторних підходів до вивчення категорія порівняння, яка водночас стала об'єктом зацікавлення філософів, літераторів, лінгвістів. У філософії порівняння потрактоване як пізнавальна операція, що лежить в основі суджень про подібність і відмінності об'єктів, у логіці – як прийом, розумова операція. У поетиці та стилістиці акцентовано образні властивості порівняння, проаналізовано троп, «який пояснює ознаки одного явища чи предмета за допомогою іншого, чимось схожого на нього» [10, с. 98]. Лінгвісти зазвичай фокусують увагу на різноплановості структури порівнянь, специфіці їхньої лексичної та граматичної семантики.

У лінгвальному вимірі порівняння стає об'єктом лексикології, фразеології, морфології, синтаксису, стилістики. Н. Д. Арутюнова [2], Ю. Л. Воронников [3], Г. А. Золотова [6] та ін. вважають компаративними всі мовні засоби, що мають значення квалітативності з нашаруванням квантитативних елементів.

У контексті нашого дослідження вагомими є студії В. І. Кононенка [7], Н. О. Широкової [16-17] та ін. (виокремлення особливостей вираження порівняльних відношень); Л. В. Голоух [4] та ін. (аналіз порівняння як засобу формування авторського стилю); М. Ф. Алефіренко [1], Л. А. Лебедевої [8] (з'ясування статусу порівняння в корпусі фразеологізмів); М. С. Заборної [5] та Н. П. Шаповалової [15] (вивчення порівняння на синтаксичному рівні), Л. В. Шитик [18–20] (дослідження синкретичних порівняльних конструкцій). Незважаючи на велику кількість наукових розвідок, присвячених аналізу категорії порівняння, проблема залишається невичерпаною, оскільки на кожному етапі наукового пізнання відкриваються нові аспекти її опису.

У з'ясуванні природи явища компаративності, як і його лінгвального статусу, існує низка різнотлумачень. На думку Л. В. Прокопчук, «основними властивостями категорії порівняння, які співвідносять її з іншими лінгвістичними категоріями, є такі: денотативна зумовленість об'єктивною дійсністю; узагальнювальний абстрактний характер; виявлення її лінгвістичної природи через категорійні значення; зв'язок із лінгвістичними категоріями різних рівнів мовної структури, універсальність» [12, с. 7].

У сучасній лінгвістиці категорію порівняння аналізують як складно організовану систему різнорівневих засобів вираження: морфологічних (передусім ступені порівняння прикметників і прислівників, напр.: *А ти гадав, що виграв бій... не ти, Захар їй дорогий, Захар їй найдорожчий* (П. Дорошко), порівняльні сполучники, напр.: *Ніч, як чорний яничар, жене ясир холодних хмар* (П. Дорошко); *Моя любов як море, що висохнуть не може* (В. Сосюра); відмінкові закінчення, напр.: *Здавалось навіть, що чорний вузлик її уст нарешті вибухне і покотиться радісним клубочком* (М. Павленко); *Лице скапує між пальців воском* (В. Цибулько), синтаксичних (порівняльні звороти, напр.: *Брати витрусили на землю одягнену у вузький шовковий бешмет окату тоненьку черкешенку, таку ніжну, як пелюсток троянди* (П. Загребельний), підрядні порівняльні частини, напр.: *А дзвіночок все веселіше й веселіше заливається, співає, немов розгоряється веселе полум'я* (Ю. Збанацький), лексичних (подібний, схожий, напр.: *Поет і художник подібні бджолі: з найрізноманітніших квітів збирають вони янтарний і запашний мед* (М. Рильський); *На людське серце свічка є подібна* (Б.-І. Антонич) і словотвірних (префікс *по-* й суфікси *-ому, -ему (-ему), -и* в прислівниках, напр.: *Скрадливі хвильки по-пташиному м'яко шаруділи біля ніг* (Є. Гуцало), суфікси *-аст-, (-яст-), -ист-, -уват- (-юват-),* у прикметниках та прислівниках, напр.: *Плівчастий будинковий гриб (Коніофора церебелла) має дуже ніжну, тонку, як павутина, грибницю жовтуватого кольору і тонкі темні шнури, що утворюють на деревині гіллястий малюнок* (<http://wood.ukrtechno.info/index.php?mod=text&uitxt=913>), суфіксальна морфема (суфіксод) *-подібн-* (рідше *-видн-*) у прикметниках, напр.: *Очі його нишпорять скрізь, і гостра яйцеподібна голова крутиться на довгій шиї, як у гусака* (З. Тулуб)тощо.

Натомість існує думка про те, що внутрішня структура порівняння, незалежно від рівня вираження, завжди синтаксична, оскільки порівняння – це загальна схема побудови словесного знака незалежно від рівня складності, яка містить нефакультативний елемент – граматичний показник порівняльних відношень. Найчастіше функцію граматичного показника порівняльних відношень виконує сполучник *як* та ін. Отже, найпоширенішою порівняльною моделлю є **A** + [соп] **як** + **B**, де **A** і **B** – порівнювані об'єкти. Однак у реалізації порівняльного значення загальна формула порівняння конденсована й редукована різною мірою, напр.: *яйцеподібна форма – форма, як яйце, лице скапує між пальців воском – скапує, як віск*.

До складу компаративних конструкцій зазвичай належить суб'єкт порівняння, або компаратив (те, що порівнюють), об'єкт порівняння, або компарант (те, із чим порівнюють) та ознаку, за якою один предмет (суб'єкт) порівнюється з іншим (об'єктом). Ознаку можна визначати за кольором, формою, розміром, запахом, відчуттям, якістю, властивістю тощо. Ознака, покладена в основу порівняння, семантично достатня, що вможливує реалізацію порівняння засобами мови. Семантична достатність є важливим семантико-граматичним параметром формування основних компонентів порівняльної конструкції. Зазвичай основа порівняння в мові не потребує вербалізації (дія закону економії мовних засобів), продуцент апелює до образного сприйняття дійсності реципієнтом, до спільного загальнолюдського досвіду.

Із погляду синтаксису, порівняння варто трактувати як різновид категорії модальності, яка властива або не властива реченню. Порівняльна модальність полягає в тому, що відношення до дійсності визначене не прямо, а опосередковано – через його подібність до чогось іншого, добре відомого, до того, що виражає порівняльний компонент.

Більшість наукових студій присвячено граматичній структурі, докладному аналізу різноманітних порівняльних конструкцій. Як зауважує М. І. Черемисіна, «порівняння треба описати спеціальною мовою синтаксису, його термінами й поняттями» [14, с. 56]. Частина лінгвістів вважає, що за такого підходу недостатньо зважено на інші рівні реалізації порівняння, зосібна на лексичний і словотвірний. Окрім того, важливого значення набуває те, що у визначенні порівняльної конструкції звичайно відображена її логічна, а не граматична структура.

Система порівняння антропоцентрична, у центрі її перебуває суб'єкт, здатний порівнювати об'єкти. Мовні одиниці, які виражають порівняння, є відбитком взаємозв'язку між об'єктами дійсності, що виник на основі асоціацій за схожістю одних предметів та явищ з іншими. Це є виявом відношень між позамовною та мовною дійсності, ґрунтованих на нерозривному зв'язку мови і мислення.

Під час логічної операції порівняння виокремлюють найсуттєвішої ознаки описуваного через пошук іншого, для якого ця ознака є виразнішою. Напр.: *Навпроти всілася Поліна, вродлива, мов промінь сонця, з таким же волоссям* (Дара Корній).

В основі порівняння може бути як одна (напр.: *Ви для мене – як валер'янка!* (тобто така, що має цілющі властивості) (М. Павленко), так і декілька ознак, що виникли на основі асоціацій (напр.: *І намисто сипалось під ноги, ніби кров змерзлась на льоту* (як кров замерзла – за кольором і формою) (І. Драч).

Розрізняють логічні й образні порівняння. Логічні порівняння встановлюють ступінь схожості чи відмінності між предметами одного класу, до уваги беруть усі властивості, якості, ознаки порівнюваних предметів, але актуалізовано щось одне. Логічні порівняння використовують переважно в науковому, офіційно-діловому, розмовному стилях. Вони надають предметові нових ознак, уносять додаткову інформацію, напр.: *У цитоплазмі міститься хроматофор у вигляді спіральної стрічки. У центрі клітини – округле ядро, ніби підвішене на нитках, що відходять від цитоплазми* (В. Корчагіна). Образне порівняння відрізняється від логічного тим, що воно вихоплює якусь одну найвиразнішу ознаку, іноді несподівану, і робить її основною, нехтуючи всі інші. Напр.: *Але рудоволосий виявився настирливим, бо говорив далі, кидаючись незрозумілими медичними термінами, мовби м'ячиком для пінг-понгу* (Дара Корній); *Театрально заломлені руки, блідість обличчя, перелякана кухарка Женя зі склянкою води, старий професор, що махає стосом паперів перед носом у Ірени, наче віялом, роблячи їй побільше повітря* (Дара Корній); *Я п'ю шовковість самоти, як ніч співає заходу останню червіль* (Н. Лівіцька-Холодна).

Отже, у гносеології важливе місце належить порівняльній діяльності людини. Суть порівняння полягає у виявленні подібності й відмінності об'єктів на основі спільної ознаки. Процес порівняння – логічна операція, результати якої відображені в утворенні порівняльних мовних одиниць.

У контексті дослідження порівняння особливої значущості набуває питання функційного статусу порівняльної конструкції. Дискусійною, зокрема, залишається проблема розмежування порівняльних зворотів і підрядних порівняльних частин. З'ясування цієї проблеми визначить перспективи наших досліджень.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры / Н. Ф. Алефиренко. – М.: Academia, 2002. – 392 с.
2. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы / Н. Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1976. – 383 с.
3. Воротников Ю. Л. В поисках «смыслового каркаса» языка / Ю. Л. Воротников // Актуальные проблемы лингвистики: коллективная монография. – М.: Тамбовская тип. «Пролетарский светоч», 2006. – 205 с.
4. Голоух Л. Порівняння в романі Ліни Костенко «Маруся Чурай» [Електронний ресурс] / Л. Голоух – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37102/05Goloyukh.pdf?sequence=1>
5. Заборна М. С. Складнопідрядні порівняльні речення в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / М. С. Заборна. – Харків, 1997. – 19 с.
6. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – М.: Наука, 1982. – 368 с.
7. Кононенко В. І. Синоніміка порівняльних конструкцій / В. І. Кононенко // Мова. Культура. Стиль: зб. наук. статей. – Київ – Івано-Франківськ, 2002. – С. 102–117.
8. Лебедева Л. А. Устойчивые сравнения русского языка: краткий тематический словарь [Электронный ресурс] / Л. А. Лебедева. – М.: Флинта, 2017. – 283 с.
9. М'яснянкін Л. Порівняння в системі образних засобів мови [Електронний ресурс] / Л. М'яснянкін – Режим доступу: http://old.journ.lnu.edu.ua/movazmi/body/visnyk23/statti_miasniankina.htm.
10. Пахаренко В. І. Основи теорії літератури / В. І. Пахаренко. – Київ: Генеза, 2009. – 296 с.
11. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – М.: Изд-во Юрайт, 2018. – 292 с.
12. Прокопчук Л. В. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / Л. В. Прокопчук. – К., 2000. – 19 с.
13. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования / С. Л. Рубинштейн. – М.: Изд-во Академии наук СССР, 1958. – 145 с.
14. Черемисина М. И. Некоторые вопросы синтаксиса сравнительных конструкций современного русского языка / М. И. Черемисина. – Новосибирск: [б.и.], 1971. – 84 с.

15. Шаповалова М. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / М. П. Шаповалова. – Дніпропетровськ, 1998. – 20 с.
16. Широкова Н. А. Синтаксические функции сравнительных оборотов в современном русском языке / Н. А. Широкова. – Казань: [б.и.], 1955. – 167 с.
17. Широкова Н. А. Типы синтаксических конструкций с сравнительным союзом в составе простого предложения / Н. А. Широкова. – Казань: [б.и.], 1960. – 130 с.
18. Шитик Л. Синкретичні компаративеми в українській мові / Людмила Шитик // Теоретична і дидактична філологія: зб. наук. пр. – К.: Міленіум, 2007. – С. 295–305.
19. Шитик Л. В. Синкретичні порівняльні конструкції в українській мові / Л. В. Шитик // Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. – Черкаси, 2003. – Вип. 46. – С. 63–68.
20. Шитик Л. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові: [монографія] / Людмила Шитик. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 474 с.

Науковий керівник:

доктор філологічних наук, доцент Шитик Людмила Володимирівна.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

- Aleksander Stuła** – Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej.
- Andrzej Sroka** – Instytut Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
- Grochowy Kamila** – Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza Raławówka.
- Szymon Mlynek** – Śląski Związek Piłki Nożnej w Katowicach (Podokręg Piłki Nożnej w Lublińcu).
- Білик Іван Іванович** – студент Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.
- Веретенко Ірина Михайлівна** – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Українська інженерно-педагогічна академія.
- Галицкая Маргарита Анатольевна** – студентка УО «Гомельский государственный университет имени Ф.Скорины».
- Гончаренко Людмила Олексіївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Чорноморського національного університету імені П. Могили.
- Горленко Валентина Парфёновна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки учреждение образования «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины».
- Гребенчук Екатерина Михайловна** – УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины».
- Джураева Сохибжамол Норкобиловна** – кандидат психологічних наук, доцент. Ташкентский государственный аграрный университет.
- Долгая Виктория Игоревна** – студент УО «Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины».
- Донік Ольга Михайлівна** – аспірант кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
- Дорожко Галина Іванівна** – вчитель географії Новенської ЗОШ I-III ступенів Токмацького району Запорізької області.
- Дорожко Ірина** – учениця 8 класу Новенської ЗОШ I-III ступенів Токмацького району Запорізької області.
- Євстратов Андрій Олександрович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Затона Віталій Валерійович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Іванов Алексей Олегович** – магістрант УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины».
- Каешко Анна Дмитриевна** – студентка Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины.
- Кирюхіна Наталія Олександрівна** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Ковальчук Оксана Володимирівна** – асистент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Козін Максим Анатолійович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Крицанкова Янина Васильевна** – студентка УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины».
- Лагунова Ірина Анатоліївна** – аспірант кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом.
- Лашкіна Марія Григорівна** – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету.
- Макаренко Татьяна Викторовна** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри хімії УО «Гомельский государственный университет имени Ф. Скорины».
- Медведчук Оксана Валеріївна** – старший викладач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом.

- Мірошниченко Максим Олександрович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Мурадян Єгор Владиславович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Непомнящий Олександр Михайлович** – доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом.
- Непша Олександр Вікторович** – старший викладач кафедри фізичної географії і геології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Никитин Олександр Николаевич** – кандидат сільськогосподарських наук, завідувач лабораторією радіоекології ГНУ «Інститут радіобіології Національної академії наук Білорусі».
- Ниязова Наима Абдуллажановна** – старший преподаватель. Наманганский инженерно-строительный институт.
- Ольшанский Роман Владимирович** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Пендерецький О. В.** – кафедра туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
- Петренко Олег Володимирович** – студент Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.
- Польський Владислав Вікторович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Портна Валерія** – учениця 8 класу Новенської ЗОШ I-III ступенів Токмацького району Запорізької області.
- Радєв Іван Олександрович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Разводовская Екатерина Владимировна** – студентка УО «Гомельский государственный университет имени Ф.Скорины».
- Рацлав В.В.** – кандидат технічних наук, доцент, докторант Донбаської державної машинобудівної академії.
- Старовойтова Екатерина Сергеевна** – студент УО «Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины».
- Стеценко Денис Михайлович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Сущенко Андрій Іванович** – кандидат географічних наук, старший викладач кафедри метеорології та кліматології Одеського державного екологічного університету. Прокоф'єв Олег Милославович – кандидат географічних наук, доцент кафедри метеорології та кліматології Одеського державного екологічного університету.
- Файзуллаев Рустам Хамраевич** – докторант Ташкентского института инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства.
- Хасай Георгій Дмитрович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Химматалиев Дустаназар Омонович** – доктор педагогических наук. Ташкентский институт инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства.
- Штанько Анна Игоревна** – магістрант УО «Гомельский государственный университет имени Ф.Скорины».

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Государственное высшее учебное заведение

«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,

молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество исторического факультета «Комитет исследования истории и современности»

Информируют Вас, что 31 августа 2018 г. проводится VII Международная научно-практическая интернет-конференция

«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии».

Планируется работа по секциям:

I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Биоинженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геоинформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.

9. Экономическая география.**III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ**

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономикой.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.
6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

XIX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.
4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Metallurgy.
2. Горное.
3. Литейная Дело.
4. Машиноведение.
5. Электротехника
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотековедение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии.

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатам конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажити в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджицький, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 30 серпня 2018 р. (включительно).

Вартість участя в конференції та розміщення статті в електронному збірнику становить:

Організаційні збори - 10 USD США або 10 Євро (переклад в гривні – 500 гривень). (в організаційні збори входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи та Азії (за виключенням України) засоби перераховуються наступним чином:

ВНИМАНИЕ!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕВОДА

Або поштовою перекладом на Ф.І.О.: Бобровник Юрій Вікторович, 08401, Україна, Київська обл., г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 34, к. 908. **РЕКОМЕНДУЕМ поштовою перекладом!**

2. СПОСОБ ПЕРЕВОДА MEEST Transfer Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

3. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Sigue Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

4. СПОСОБ ПЕРЕВОДА RIA Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

5. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Moneygram на Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

1. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Ефремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.:
Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов)) подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность, ученое звание, ученая степень.

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD** в виде компьютерного файла с расширением *. doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной почте по адресу: neasmo@gmail.com (тема сообщения: 31.08.2018 г.) (в случае если Ваш почтовик выбрасывает **ошибка не отправления** отправляйте на адрес neasmo@ukr.net) или на CD-дисках (дискеты не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл., г. Переяслав-Хмельницкий, ул. Сухомлинского, 34, к. 908.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Бобровник Юрий Викторович

Контактные телефоны: **+38 (097) 923 16 58:**

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение: **«Вашу статью получили и приняли»**. Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте **в течение двух недель после завершения проведения конференции.**

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов, аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!

Державний вищий навчальний заклад

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,

молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,

студентське наукове товариство історичного факультету «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що 31 серпня 2018 р. проводиться VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії».

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Грунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економіки.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Виборчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

Оргкомітет конференції планує розміщувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 30 серпня 2018 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 100 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів, електронний сертифікат). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши на слово.

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 5168 7456 0127 4365 (одержувач – Бобровнік Юрій Вікторович) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або на карту карту **МОНОВАНК 5375 4141 0209 6293** (одержувач – Бобровнік Юрій Вікторович) (переказ через термінали **ІВОХ БЕЗ КОМІСІЇ**, для цього потрібно вибрати в меню **МОНОВАНК вказати номер карти та номер телефону 097 923 16 58**) після переказу орг. внеску потрібно відправити **SMS** підтвердження про оплату на цей же номер, у повідомленні вказати **ЛИШЕ** прізвище учасника конференції.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком Іван Петренко
(Київ, Україна)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

1. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
2. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються відомості про авторів (П.І.П. (повністю) телефон, Е-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: neasmo@gmail.com (тема повідомлення: **31 серпня 2018 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу neasmo@ukr.net)) або на CD-дисках (**дискети не приймаються**) із додаванням друкованих матеріалів + відскановану копію або ксерокс квитанції про сплату оргвнеску. У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити **SMS** вказавши прізвище **автора доповіді**).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друковані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та захищено»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! У разі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це. І ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, гурт. 1, кім. 108.

Координатор – Бобровнік Юрій Вікторович

Контактний телефон: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Галина Дорожко, Ірина Дорожко, Вікторія Портна (Токмак, Україна), Олександр Непша (Мелітополь, Україна)	6
НАЙБІЛЬШИЙ КИЗИЛОВИЙ САД ЄВРОПИ – В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	

СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Іван Білик (Мелітополь, Україна)	9
НАСЛІДКИ АНТРОПОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПРИБЕРЕЖНУ ЗОНУ ПІВНІЧНО- ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я.....	
Пендерецький О. В. (Івано-Франківський, Україна)	11
АГРОФІРМА ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ.....	
Андрій Сущенко, Олег Прокоф'єв (Одеса, Україна)	13
СТАТИСТИЧНА СТРУКТУРА ПОЛІВ АТМОСФЕРНОГО ТИСКУ В ЗАХІДНОМУ СЕКТОРІ ПІВДЕННОЇ ПІВКУЛІ.....	

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ali H. Khalifer (Sarafand Lebanon)	17
CONCEPTUAL APPROACHES TO THE STRATEGIC PLANNING OF THE DEVELOPMENT OF COUNTRIES AND REGIONS.....	
Олександр Непомнящий, Оксана Медведчук, Ірина Лагунова (Київ, Україна)	18
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВНИЦТВА.....	

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Янина Дегтярова, Алексей Есимчик, Ольга Пырх (Гомель, Беларусь)	21
ИОННЫЙ СОСТАВ ПОВЕРХНОСТНЫХ ПРИРОДНЫХ ВОД УРБАНИЗИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ Татьяна Макаренко, Алексей Иванов, Александр Никитин (Беларусь, Гомель)	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ КОБАЛЬТА И СВИНЦА В ВОДНЫХ РАСТЕНИЯХ ВОДОЕМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩЕЙ ТЕРРИТОРИИ.....	
Анна Каешко (Гомель, Беларусь)	25
ХИМИЧЕСКОЕ ПРОИЗВОДСТВО СТЕКОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ПРИМЕРЕ ОАО «ГОМЕЛЬСТЕКЛО».....	
Татьяна Макаренко, Екатерина Гребенчук (Гомель, Беларусь)	26
ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЕ МЕДИ И НИКЕЛЯ В ВОЗДУШНО-ВОДНЫХ РАСТЕНИЯХ ВОДОЕМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩЕЙ ТЕРРИТОРИИ.....	
Татьяна Макаренко, Анна Штанько, Александр Никитин (Гомель, Беларусь)	28
СОДЕРЖАНИЕ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ В ПОВЕРХНОСТНЫХ ВОДАХ И МЯГКИХ ТКАНЯХ МОЛЛЮСКОВ ВОДОЁМОВ Г. ГОМЕЛЯ И ПРИЛЕГАЮЩИХ ТЕРРИТОРИЙ.....	
Рацлав В.В. (Слов'янськ, Україна)	30
МОНІТОРІНГ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ДОНБАСУ.....	
Альбина Хаданович, Виктория Долгая, Екатерина Старовойтова (Гомель, Беларусь)	34
СОДЕРЖАНИЕ НИТРАТ- И НИТРИТ-ИОНОВ В ПЛОДООВОЩНОЙ ПРОДУКЦИИ.....	
Альбина Хаданович, Маргарита Галицкая, Екатерина Разводовская, Янина Крицанкова (Гомель, Беларусь)	35
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА рК – СПЕКТРОСКОПИИ К ИЗУЧЕНИЮ ПОГЛОЩЕНИЯ ИОНОВ МЕДИ (II) ДЕРНОВО – ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВОЙ.....	

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

Наталія Кирюхіна, Роман Ольшанский (Харків, Україна)	38
СКЛАДОВІ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....	

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Ірина Веретенко (Харків, Україна)	40
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ...	
Виктория Гаврущенко (Гомель, Беларусь)	42
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ ПО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ХИМИИ.....	
Валентина Горленко (Гомель, Беларусь)	44
МАЛООБЕСПЕЧЕННОСТЬ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА СОЦИАЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	
Валентина Горленко (Гомель, Беларусь)	46
НЕБЛАГОПРИЯТНЫЕ ЖИЛИЩНО-БЫТОВЫЕ УСЛОВИЯ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА СОЦИАЛИЗАЦИИ ДЕТЕЙ.....	

Наима Ниязова (Наманган, Узбекистан) ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ЦЕЛЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	49
Рустам Файзуллаев (Ташкент, Узбекистан) ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	50
Дустназар Химматалиев (Ташкент, Узбекистан) К ВОПРОСУ ИНТЕГРАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ И ИНЖЕНЕРНЫХ ЗНАНИЙ.....	52
СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ	
Сохибжамол Джураева (Ташкент, Узбекистан) ИМИДЖ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	55
СЕКЦІЯ: СОЦІОЛОГІЯ	
Kamila Grochowy (Rzeszów, Polska) INFORMATYKAW MEDYCYNIE I JEJ ZASTOSOWANIE.....	57
СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.	
Марія Лашкіна (Київ, Україна) СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕПОХУ ПОСТ-ПРАВДИ.....	59
СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ	
Андрій Євстратов (Мелітополь, Україна) РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗМІЦНЕННІ ФІЗИЧНОГО І ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	62
Aleksander Stuła (Opole, Polska), Andrzej Sroka (Siedlce, Polska), Szymon Mlynek (Lubliniec, Polska) SZKOLENIE MŁODYCH PIŁKARZY NOŻNYCH FC BARCELONY W KONTEKŚCIE GRY W PIERWSZYM ZESPOLE.....	64
Оксана Ковальчук, Віталій Затона (Мелітополь, Україна) ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК КРИТЕРІЇ ФІЗИЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКИХ ШКОЛЯРІВ.....	68
Оксана Ковальчук, Максим Козін (Мелітополь, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ОСІБ ХВОРИХ НА ПОПЕРЕКОВИЙ ОСТЕОХОНДРОЗ.....	71
Оксана Ковальчук, Максим Мірошниченко (Мелітополь, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОГРАМІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОРТОПЕДИЧНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ.....	72
Оксана Ковальчук, Егор Мурадьян (Мелітополь, Україна) ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СРЕДСТВ АКВАФИТНЕСА В ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ ПРИ ВЕРТЕБРОГЕННОЙ ПАТОЛОГИИ.....	74
Оксана Ковальчук, Олег Петренко (Мелітополь, Україна) ЗНАЧЕННЯ РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТОК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	76
Оксана Ковальчук, Владислав Польський (Мелітополь, Україна) ОЗДОРОВЧА АЕРОБІКА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗВО.....	78
Оксана Ковальчук, Иван Радев (Мелітополь, Україна) ПОЛОВЫЕ И ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ	81
Оксана Ковальчук, Денис Стеценко (Мелітополь, Україна) ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТЬ З ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ З УРАХУВАННЯМ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ПІДХОДУ В ДОЗУВАННІ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ СТУДЕНТОК.....	83
Оксана Ковальчук, Георгій Хассай (Мелітополь, Україна) ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ПОЗИЦІЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	86
СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	
Людмила Гончаренко (Миколаїв, Україна) СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА.....	89
Ольга Донік (Черкаси, Україна) КАТЕГОРІЯ ПОРІВНЯННЯ В ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	91
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕННЯ ОБ АВТОРАХ.....	95

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩІЕ КОНФЕРЕНЦИ

Информация для участников из зарубежных стран.....	97
Інформація для учасників з України.....	100

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 105 с.

Материалы VI Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2018 г. – 105 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Упорядники: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Проведення VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці **молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»**

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

